

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07186

FUN ALE VAYTN

M. Valdman

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ציון אדע ווימו

מיר און יאליט און פנקס.
פון פנטא אדע שטייגאנד -
אדע יאליט, פערט וואונדער.

M. S. S.

ט"ו טעג - 11.5.1946
פ. שטייג

פארו אנדענק

מיט וויי און ווייטיק דערמאָן איך
מיינע טאַטע-מאַמע אברהם און
יִסְפָּה; שוועסטערן — פייגע און
ליבע; שוואַגער'ס — ישראל-יצחק
און דער יונגער ייד פון געטאַ-לאָדזש
וועמענס נאָמען איך ווייס אפילו
נישט; זייערע קינדער געבוירן אין די
געטאַס פון אַזאַרקאָוו און לאָדזש;
רחל און מענדל — פאַרלוירן אויף
פרעמדער ערד; דעם זיידן ר'
סענדער וואַלדמאַן; די באַבע הענדל
געלבאַרט: אַלע פון מיין משפּחה;
אַלע פון מיין שטעטל אַזאַרקאָוו;
נאָענטע פריינד איבער דעם יידישן
פוילן, און פאַרפאַלן-געוואַרענע
איבער אַלע נע-ונדן —

פון 1939 ביז 1946.

זיי אַלעמען — אַ נשמה-ליכט.

א. וואלפערמאן

צפון אלע וויימן

הקדמה - דב סדן

ה. ליוויק - פארלאג

פון יידישן ליטעראטור-און זשורנאליסטיק-פארעם אין ישראל

תש"מ - 1980

מ. וואלדמאן • פון אלע ווייטן
לידער-אָפּקלייב 1928 — 1979

ה. לייוויק-פּאַרלאַג — תל-אביב
רחוב דב הוז 30 — ישראל

•

ה י ל ע :

בילדער-רעפּראָדוקציע — א. קאַלניק

אותיות — יצחק רייזמאן

פּאַרטעט פון מחבר :

מיכאַל מילבערגער

M. WALDMAN
De tous les lointains
Poèmes
Paris - 1980

דאָס בוך איז געדרוקט אין 650 עקזעמפּלאַרן,
אויף פּאַפּיר אָפּטעט אָפּנאַר
נומערירט פון 1 ביז 100.

אַרויסגעגעבן מיט דער הילף פון קרן תל-אביב לספרות ולאמנות
אליעזר פינעס-פּאַנאָד פּאַר קולטור און ליטעראַטור — תל-אביב

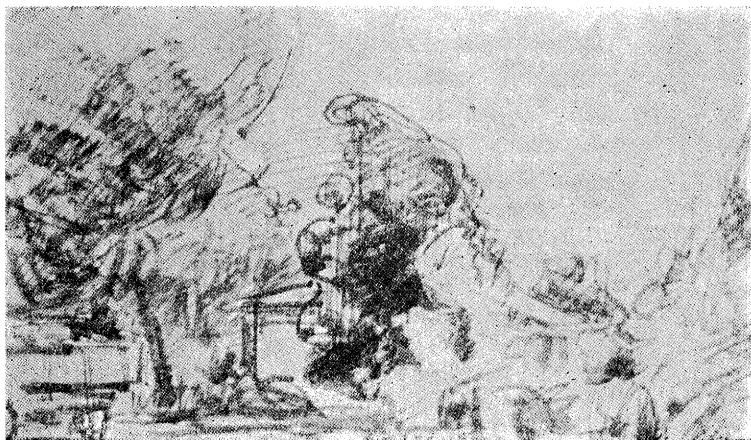
M. Heilberger

המורה שלי
בבית הספר

שיראלית

בזמן - לזמן 1965

צווישן פרימאָרגן און פרימאָרגן

צבי שור

א

וועגן דיכטער משה וואַלדמאַן האָב איך מיך צומערשט דערוואָס מיט אַ קאַרגע פּערציק יאָר צוריק, אין געשטאַלט פון אַ העפּטל לידער וואָס זיין נאָמען: „פּאַרטונקלעטע פּרימאָרנס“, האָט אויסגעדריקט נישט בלויז די כלל-וועלט און כלל-שטימונג פון אים אַליין, נאָר אויך פון נישט ווייניקע ווי ער, יענע יוגנטלעכע יידן אין יענע טעג, וואָס שטייענדיק אויפן שוועל פון זייער שאַפונג, ליד און דיכטונג, האָבן זיי פאַרשטאַנען, אַז אין פּלוג איז עס דער פּרימאָרנן פון זייער לעבן, אַבער ממשדיק באַטראַכט, איז עס אַ מיין פּרימאָרנן, וואָס פאַרמאָגט נישט קיין שטערן פלימער פאַר זיין כביי-כול-אויפּלויכט, און בעצם שטעקט ער אין אַ טונקלעניש, וואָס ווערט אַלץ דיקער, נאָך דעם עס האָט זיך איבער אים צעלייגט דער שאַטן פון דער היי-דרע, וואָס איז אַפּירגעשאַסן פון האַרצן פון איראַפּע און זיך צעלייגט אַרום-און-אַרום, און גלות-פוילן האָט געצאַפּלט צווישן נבוראָדן, וואָס האָט זיך פון דרויסן געגרייט צו באַהערשן אַלץ אַרום זיך און צווישן זיינסגלייכן וואָס האָבן אין זיין גייסט, געשאַלטעוועט אינעווייניק, דער רושם פון נאָמען פונעם ביכל האָט זיך נאָך מער געשטאַרקט מכוח זיין היל, געצייכנט פון מאַלער י. טינאָוויצקי: אַ טאַוול אויף בלאַלעך-טונקלען פּאַן; אין אייבערשטן עק — דער נאָמען פון דיכטער; אין אונטערשטן עק — דער נאָמען פון ביכל; אין דער מיט — עפעס ווי אַ קליין שטעטל און זיינע עטלעכע אַרע-

מע הייזקעס, אויבן אַ בוים, וואָס דאַרף אים באַשיצן, אָבער דער הויכער שטאַם בייגט זיך מחמת אַ פאַטשענדיקן שטורעם־ווינט, פונקט ווי זיינע צווייג־שפיצן בויגן זיך מחמת דעם געדראַנג פון כמאַרעס. דער רושם־גע־מיש פון נאַמען און בילד האָט זיך נאָך באַשטאַרקט מיטן לייענען פון אָנהויב ליד, וואָס הייסט: „אונדזערע טעג“ און לאַזט אונדז הערן (און זען אין פאַנעטישן אויסלייג):

שטום,

גרויע ליכט רינט איבער מיין פאַנעם
 מיינע אויערן זוכן דעם שאַרף פון אַ באַהאַלטן מעסער
 וואָס זוכט אומעטום — מיין קאַפּ,
 וואָס זוכט אומעטום — מיין לעבן,
 היינטיקע נאַכט

ווער וועט ווידער קומען פון אַ שוואַרצן העק?
 שטום,

עמען גייט!

עמען גייט!

און ווער וועט בלייבן?!

מען דאַרף נישט לאַנג ברייען, כדי מפרש צו זיין די פאַר ווערטער, וואָס זענען אַ מיעוט המחזיק את המרובה, און ווייזן אָן דעם תהום, פאַר וועלכן עס שטייט דער דיכטער אין זיין אַרום, אויפן שוועל פון זיין דיכ־טונג און איר שעה. ווי ווייט דער קוק זיינער האָט געגרייכט, לאַזט זיך אַפּלערנען פון אַן אַנדער ליד, וווּ עס הייסט:

כהאָב היינט דערבליקט דעם שוואַרצסטן טעהאַס —

קאַשמאַר רייסט אויף מיינע אויגן מיט שרעק.

— וויפל זייט איר דאַרט געווען? —

צעריסענע — מיט אינגעווייד אַרויס;

צעשפּאַלטענע — מיט טריפנדיקן מאַרץ,

וואָס רינט

אויף אויגן פון אייער ווייב,

פון אייער קינד. —

וואָס ווערן שטום,

וואָס ווערן בלינד.
וויפל זענט איר דאָרט געווען,
מיט אָפגעביסענע, בלוטנדיקע אייווריס,
מיט אייטערנדיקע אויגן־לעכער,
וואָס וויינען אויס דעם שוואַרצסטן טעהאַם,
וואָס וויינען אויס דעם פּיין פון דאָר —
וויפל זענט איר דאָרט געווען ?

ב

די דאָזיקע צוויי לידער, וואָס ענלעכע צו זיי געפינען זיך נאָך ווייטער
אין בוך, האָבן מיך אויפּמערקיק געמאַכט אויפן דיכטער, וואָס איך האָב
וועגן אים גאַרנישט געוואוסט, אַזוי ווייט אַז איך וואָלט מיך געווען געוואונ-
דערט וואָס ער האָט מיר זיין בוך געשיקט, ווען איך זאָל נישט געווען אַנ-
געמען, אַז ער האָט, מסתּמא געהערט פון יידישע דיכטער אין זיין סביבה,
יונגע ווי ער, וואָס איך האָב מיך מיט זיי אינטערעסירט און אויף זיי דריי-
פאַכיק אויפּמערקיק געמאַכט דעם העברעאישן לייענער־עולם, בעיקר די
לייענער פון „דבר“. ערשטנס — זייענדיק דער ליטעראַטור־רעדאַקטער פון
דער צייטונג, פלעג איך דאָרט מודיע זיין וועגן אַנדערע ליטעראַטור־שאַ-
פּונגען אין די גלות, בעיקר אין גרעסטן פון זיי, גלות פּוילן, און ווייל דער
רוב ספרים, וואָס זענען דאָרט אַרויס, זענען געווען יידיש, זענען אויך רוב
ידיעות געווען וועגן זיי. צווייטנס — מחמת די היגע, העברעאישע פרעסע,
האָט זיך גאַר ווייניק פאַרשפּרייט אין חוץ־לאַרץ, פלעג איך אויסשניידן אַ
יעדע ידיעה, וואָס איז דערשינען אין „דבר“ און אין די איבעריקע היגע
בלעטער, סיי אַ קורצינקע, אַ כראַניקאַלישע, סיי אַ לענגערע, און איבערזעץ
אַדער אַ קריטיק, און זיי אַריינשיקן צו יעדן מחבר, און אַזוי ווי אַ קול
האָט אַ טבע אַרויסצורופן אַ ווידער־קול, האָבן די מחברים אָפּגעענטפּערט
מיט אַ דאַנק, און אַזוי־אַרום האָט זיך צווישן די מחברים און מיר אַנט-
וויקלט אַ לייטישער בריוו־אויסטייש, און איך האָב שוין שטיפּעריש באַ-
מערקט, אַז ווען מען וואָלט די אַלע אויסשניטן, וועלכע איך האָב געשיקט
צו די מחברים, פריער קיין פּוילן און שפּעטער אין ביידע אַמעריקעס,

אויסגעלייגט אין דער לענג, — וואָלטן זיי אַרומגענומען די לבנה, — און נישט אומזיסט פלעגט דער אַדמיניסטראַטאָר פון „דבר“ מיך באַוויינען, אַז איך מאַך אים בדלות די קאַסע. דריטנס — אין די יאָרן פאַר דער צוויי-טער וועלט-מלחמה האָב איך מיר פירגענומען צו פאַרשטאַרקן דעם אויפ-מערק פון לייענער עולם לגבי די ליטעראַרישע שאַפונגען פון די יידיש-דיכטער, בעיקר פון פּוילן, און „דבר“ האָט באַשטימט אַ רובריק, וווּ עס האָבן זיך געדרוקט מיניע ליטעראַריבערזעצן פון די נייע ליטעראַריכער, באַזונדערס ליטעראַרישע, וואָס האָבן אַפגעשפּיגלט די יידישע ווערקלעכקייט אין פּוילן, לויטן איבערלעבעניש פון אירע דיכטער. דערפאַר, ווען עס האָט מיר דערגרייכט משה וואַלדמאַנס בוך, האָב איך איבערגעזעצט צוויי ליטעראַרישע זיי פאַרעפנטלעכט אין יענער רובריק, איין ליד האָט נישט געהאַט קיין נאָמען, נאָר דריי שטערן און איך האָב עס אַנגערופן לויט זיין ערשטער שורה („הייליקע פון אַלע צייטן“), דאָס אַנדערע ליד האָט געהאַט אַ נאָמען („וואו זאָל איך גיין“). מיט אַ סך יאָרן שפעטער האָב איך אין „מאז-נים“ (תמוז תשל"ו) געלאָזט גייען ביידע ליטעראַרישע, סיי אין מחברס אַריגינאַל, סיי אין מיין איבערזעצן. די כוונה מייע איז געווען אַנצווייזן דעם העברעיִש אישן לייענער, וואָס איז געווען דער גרונט-קוק פון דעם דיכטער-אַנהויבער — דער ייאוש פון זיין באַשטאַנד, וואָס דער טויט און זיין אימה לאַקערן אויף זיין לעבן און זיין דופק, ווי עס באַווייזט די אַסאַציאַטיווע קייט: פון איין זייט — דאָס טויטע געבייך, די האַק פון ווילדן מענטש, און פון דער אַנדערער זייט — די שאַנד און שענדונג, און דער פאַקוס — דער עקל פון דער וועלט, און דער אַנהאַלט אין יאוש — דאָס ליד, וואָס זיינע באַגלייט-טערס זענען דער עמוד אש, דער לייכט-טורעם, דאָס ליכט פון ווונדער.

ג

איך האָב מיך נוהג געווען צו באַגלייטן אַ יעדן איבערזעצן מיט אַ קליינע אינפאָרמאַציע וועגן מחבר און זיין לעבן און שאַפן, וואָס איז מיר אַבער איצט געווען אוממעגלעך, ווייל איך האָב וועגן מחבר גאַרנישט גע-ווסט, האָב איך מיך באַנוגנט מיט אַ קליינער נאָטיץ, אַזוי צו זאָגן: „די

לידער זענען גענומען פון אַ יידיש לידער-געזעמל, „פאַרטונקלטע פריי-מאַרגנס“, וואָס שפּיגלען אָפּ דעם איצטיקן שוידער אין דער וועלט, בשעת דער טונקל פון ביזע און ווילדע אינסטינקטן נעמט אַרום דאָס לעבן פון די פעלקער און גרייט זיך פאַרלעשן דאָס ליכט פון מענטשנס נשמה. דאָס געזעמל איז אַרויס ערשט נישט לאַנג (1938, פאַרלאַג הוטנער, וואַרשע). בעל כורחי האָב איך מיך דערמיט באַנוגנט און געזוכט אַ וועג דעם איבער-זען צוזושטעלן דעם מחבר, און איך האָב מיך אַנגעכאַפט אין דעם ליד: „וויי“, וואָס דער מחבר האָט געהייליקט בער שנאפערן, אַ יונגער דיכ-טער, וואָס איך האָב געקאַנט פון אונדזערע בשותפותדיקע יוגנט-יאָרן אין לעמבערק; נאָך מער, מיר האָבן ביידע אַנגעהויבן אונדזער ליטעראַרישע קאַריער, און דאָס אין פאַעזיע, כמעט אין דעם זעלבן יאָר, און איך זע גלייך היינט וואָלט עס געווען, דער נומער אין „פאַלק און לאַנד“ וווּ מע איז מודיע, אַז מיר ביידע נעמען דאָרט אַנטייל, און באמת פלעגן מיר זיך ווענדן איינער צום אַנדערן מיטן טיטל: טיעזקא, ווי עס זענען זיך נוהג חברים, וואָס טראַגן דעם זעלבן נאָמען, כאַטש בכתב איז געווען אַ שטיקל חילוק: ער האָט זיך תחילת גערופן דב און איך בערל, און שפעטער האָט זיך דאָס איבערקערט. הכלל, ער, בער שנאפער, איז עס פאַר מיר געווען דער אַדרעס צו שיקן, וואָס איך האָב באַשטימט פאַר זיין חבר, משה וואַלדמאַן, און איך האָב גע-וואַרט אויף זייער תשובה.

אַבער זי, די תשובה, איז נישט געקומען — עס איז אויסגעבראַכן די וועלט-מלחמה, און ערשט נאָך אַ סך יאָרן, האָב איך מיך דערוואַוסט, אַז משה וואַלדמאַן האָט טאַקע וועגן מיר געהערט פון בער שנאפערן, האָט אָבער נישט געוואוסט אַז איך האָב איבערגעזעצט און געפובליקירט צוויי לידער זיינע, פונקט ווי איך האָב די אַלע יאָרן נישט געוואוסט, צי איז ער צווישן די ווייניקע אָפּגעראַטעוועטע, אַדער צווישן די פיל פאַרלענדטע. איך האָב נאָכגעפאלגט דעם גורל פון אונדזערע שרייבער אין פוילן, און נאָכגעפאַרשט וועגן זיי און באַזונדערס די, וואָס איך בין געווען פאַרבונדן מיט זיי. און האָב זיי, דורך מיינע איבערזעצן, פאַרשאַפט אַ קאַפּ פובליסיטי, צווישן די העברעאיש-לייענער, קודם כל די טאַפּל-שפּראַכיקע, פויליש און יידיש שרייבנדיקע — משה שימל, דבורה פאַגל, דניאל איהר; די בלוז

יידיש־שרייבנדיקע — חיים לייב פוקס, וועלכן איך האָב געקענט אין תל־
 אביב און פון וועלכן איך האָב געקריגן עטלעכע טעלעגראַמעס פון אלמא־
 אַטאַ, און איך האָב אויך געהערט וועגן זיינע לידער אין דער סאַויעטיש־
 יידישער פרעסע; נחום באַמזע, וועלכן איך האָב געקאַנט פון זיין פריסטער
 יוגנט, וואָס זאַל האָבן אַרויסגעגעבן אַ באַנד לידער אין קיעוו; א. מ. קנאַפ־
 הייס, וואָס עס האָט זיך צו מיר פאַרוואַלגערט זיינס אַ ביכל באַלאַדן, אויס־
 גאַב פון „עמעס“, ישראל עמיאַט, וואָס איך האָב געוואָסט פון אים, אַז ער
 איז פון די יונגע דיכטער אין דער אַרטאָדאָקסישער באַוועגונג, און האָט
 שפּעטער אַרויסגעגעבן אַ בוך לידער, אויך אויסגאַב פון „עמעס“ און האָט
 זיך באַזעצט אין ביראַבידזשאַן. איך וועל נישט זאָגן, אַז איך בין געווען
 גליקלעך צו הערן וועגן די גלגולים, אָבער איך בין געווען גליקלעך צו
 וויסן, אַז זיי לעבן און האָב מיך געטרייסט דערמיט, וואָס די טויערן פון
 תשובה זענען קיין מאָל נישט פאַרשלאָסן. און באמת, ווען זיי זענען, מיט
 יאָרן שפּעטער, פריי געוואָרן, האָבן זיך די דאָזיקע טויערן טאַקע געעפנט
 און זענען אָפן עד־היום. וואָס שייך ווייטער משה וואַלדמאַן, האָט מיך דער
 אויסלייג זייער אין זיין ביכל לגבי לשון־קודש־ווערטער, ווי אַ שטייגער:
 טעהאַם — תהום, אמוד־האייש — עמוד־האש, וכדומה, באַווויגן אים לאָזן
 אַנגעהערן צו יענע, וואָס האָבן געוואַלט אַריבער דעם גרינעם פאַס, אָבער
 דווקא וועגן אים האָב איך גאַרנישט געהערט. ערשט נאָך היטלערס מפלה,
 ווען די שרייבערס אונדזערע האָבן זיך אומגעקערט קיין פוילן, האָב איך
 געזען זיין נאָמען, צווישן די אַנטיילנעמער אין זייערע בלעטער, און מיט
 יאָרן שפּעטער, ווען ער האָט שוין געווינט אין פאַריז, האָט ער זיך דער־
 וויסט וועגן מיינע איבערזעצן.

די אומזיכערקייט וועגן זיין גורל האָט געהאַט אירע סיבות —
 ערשטנס, האָט ער טאַקע געהערט צווישן די אַנטלאָפּענע און אָפּגעראַטע־
 וועטע, אָבער זיין קול האָט זיך נישט געלאָזט הערן ווי עס האָט זיך געלאָזט
 הערן דאָס קול פון אַנדערע; צווייטנס, זיין ביכל איז געווען אַ מין ערשט־
 לינג, וואָס האָט נישט פאַרמאָגט קיין ברידערלעך, און די שאַפונגען זיינע
 זענען צעזיט און צעשפרייט אין כלערליי זשורנאַלן, כאַטש זיי וואַלטן שוין
 פון לאַנג געדאַרפט איינגעזאַמלט צו ווערן.

עס איז אַ קיימא־לך, אַז אַ שרייבער, וואָס זיינע ווערק זענען צעזייט און צעשפרייט און זענען נישט אַריין אין בוך־טאַזלען, איז ממילא גורם דערצו, אַז די קריטיק וועגן אים איז אַ ווינציקע און פראַגמענטאַרע, אָבער וואָס שייך משה וואַלדמאַן, איז מען מחוייב צו באַמערקן, אַז זיין ערשטלינג, וואָס זאָגט בלויז עדות אויף זיין ערשטן שפאַן וואָס די מלחמה האָט אים אונטערגעהאַקט, האָט געהאַט היפשע אַפרופן, וואָס זענען צו מיר באַצייטנס גישט דערגאַנגען. דער דיכטער, אַ געבוירענער אין אַזאַרקאָוו, לעבן לאַדזש, אויפגעוואַקסן אין אַ האַרעפאַשנער משפּחה, געוואַנדערט און געוואַגלט — פון אַזאַרקאָוו קיין לאַדזש, פון לאַדזש קיין וואַרשע, פון וואַרשע קיין פּאַ־ריז און בריסל און פון דאַנעט צוריק קיין וואַרשע, איז ביים דערשיינען פון דערמאַנטן ערשטלינג געשטאַנען אין זיבן־און־צוואַנציקסטן לעבנסיאַר, און האָט שוין צייט אַ גוטע זיבן יאָר געדרוקט לידער און מאַמרים, און מחמת דעם איז דער טאַן פון דער קריטיק געווען ווי וועגן אַן אָנהויבער־נישט־אָנהויבער, און די קריטיק איז געגאַנגען אויף דער ליניע פון אַ צווייאַקן נוסח.

דער איינער נוסח איז געווען גיכער מכוון אויפצווייזן די באַזע פון דער דאָזיקער דיכטונג — אין אַן איבערבליק וועגן אַן אַוונט לכבוד דער־שיינען פונעם לידער־בוך («אַרבעטער צייטונג», 1־טער יולי 1938) ווערט דערמאַנט אַז שלמה לאַסטיק, וואָס האָט זיך אָפגעשטעלט אויף דער נעגאַטיווער זייט פון די לידער, דעם איבערגעטריבענעם פעסימיזם, האָט זיך אויך אָפגעשטעלט אויף זייער פּאָזיטיווער זייט, דעם ערלעכן פּאָעטישן גאַנג. דער קריטיקער האָט זיך עפעס שפּעטער אומגעקערט צום אָפשאַץ פון דיכטער (אין „די פרייע יוגנט“) זייענדיק אינפאַרמירט וועגן זיינע אַנדערע לידער, און פונקט ווי ער האָט אין בוך געפונען גוטע און שיינע לידער, האָט ער איצט געפונען אַז אין די אַנדערע לידער, האָבן זיך גע־

שטאַרקט די פּאָעטישע מעגלעכקייטן, אונטער דער בולטער השפעה פון ה. ליוויק, סיי אין די בילדער סיי אין באַנעם, אין לעבנס-באַנעם. אַז די השפעה איז געווען אַ ממש לאַזט זיך אַפּלערנען אויך דערפון, וואָס וואָלד-מאַן האָט מיט אַ סך יאָרן שפּעטער, אַרויסגעגעבן אַן אויסגעצייכנטע אַנ-טאַלאַגיע פון ליוויקן אויף פּראַנצויזיש.

דער אַנדערער נוסח איז געווען גיכער מכוון אויפצוווייזן דער עיקר-מהות פון דער דאָזיקער דיכטונג — משה שימעל («אַרבעטער צייטונג», 28 אויגוסט 1938) ווינקט אַן אויף אַ פּרימיטיוו-פּאָעטישן יסוד, וואָס לאַזט הערן דאָס קול פון אַ געפייניקט פּאַלק, וואָס די ערד ברענט אונטער זיינע פיס, אַזוי אַז דאָס געשריי פון יידישן פּאַלק, און דאָס געשריי פון יידישן פּראַטעסט פּאַרפּלעכטן זיך צוזאַמען. די צוויי קריטיקער וואָס זענען מחולק אין גרונט-קוק, זענען נישט געווען די איינציקע, וואָס האָבן רעאַגירט אויף דעם ביכל — אויך מ. מירסקי האָט זיך אַנגערופן («פּאַרויס», 1939, העפט נומער 4): קינסטלעריש ווייזן זיך אים די לידער אויס שטאַרק, אַ מין צוזאַמענשטויס פון ראַפּינירטער ליריק און מגושמער פּראָזע, אָבער געדאַנקלעך זעט ער דעם עיקר אין צער מחמת מענטשלעכן רשעות, וואָס דער דיכטער זעט בלויז אַ פּאַרנעפּלטן אויסוועג דערפון, און מען דאַרף נישט קיין לאַנגע פירושים, כדי צו דערקלערן וואָס קריטיקער, ווי מירסקי און לאַסטיק, פּאַרגלויבטע קאַמוניסטן, סיי דעמאָלט סיי איצט, האָבן באַ-טראַכט פּאַר אַ נישט-פּאַרנעפּלטן אויסוועג. און מעגלעך, וועגן אַנטשיידן-דיקן פּונקט איז כדאי זיך צוצוהערן צום דינעם קול פון דעם איידעלן און ווונדערלעכן דיכטער חיים קרול, וואָס כאַטש דער גאַנצער גוזמא זיינער, האָט ער געטראָפּן אין פינטל זאַגנדיק, אַז אַזאַ מין צער האָט ער באַ-געגנט בלויז אין די צאַרן-לידער פון ביאַליק. כדי דעם אַפּשאַץ צו באַ-פּרייען פון זיין גוזמא, בעט זיך אַן אַנדערע פּאַרמולאַציע: אַזאַ צער שפייזט זיך פון יענע צאַרן-לידער, וואָס שעפּן אויס דעם יאוש ביז אין סאַמע גרונט, און כאַפּן זיך נישט אַן אין די טרייסטענישן, אין וועלכע עס האָבן פיל דיכטער אַנגעכאַפּט, און זיי האָבן זיך אַרויסגעוויזן ווי פּוסטע אילן-זיעס.

און עס איז כדאי צו באַמערקן, אַז צווישן די ערשטע אָפּשאַצערס איז אויך געווען דער דעמאָלט קראַקעווער יוסף ווילף (וואָלף), אַן אָנהויבער, וואָס האָט ערשט מיט אַ יאָר פריער גענומען דרוקן זיינע זאַכן, און וואָס איז מיט יאָרן שפעטער, נאָך דעם וואָס ער האָט איבערגעלעבט מאַנטעלופּי און אַשוויענטשים, געווען איינער פון די גרונטיקסטע פאַרשער פון דער נאַצישער תקופה און היטלערס העלפער און העלפערס העלפער, ביז צו זיין לעצטן לעבנס-טאַג. ער האָט זיך אין דוד פּוכאַליניקס וואָלינער „צוויט“ (נומער 6—7 — נאַוועמבער-דעצעמבער 1938, ז"ל 18—19), אָפּגערופן אויף „פאַרטונקלטע פרימאַרגנס“, געבראַכט ציטאַטעס און זיי געאַנאַליזירט, און האָט פאַרענדיקט, אַז עס שטייט פאַר אונדז אַ כאַראַקטעריסטישער שטימונגס-דיכטער, וואָס איז ווערט מען זאָל זיך איבער אים אָפּשטעלן, ווייל זיינע שטימונגען זיינען בכוח אַרויסצוברענגען וועזנטלעכעס, וואָס גיט צו ווערט זיינע שאַפונגען.“

ה

משה וואָלדמאַנס שוויגן אין די לאַנגע וואָגלענישן זיינע, און זיינע שפאַרלעכע רייד, איך מיין די צעוואָרפענע פּאַעטישע רייד, דערנאָך, דער-קלערן אויך דאָס שוויגן וועגן און אַרום אים. מעגלעך, אַז דאָס שוויגן וואָלט אויפגעהערט, ווען ער זאָל געווען איינזאַמלען זיינע לידער, אָבער ער האָט עס נישט געטאָן, ביז איצט נישט געטאָן. וואָלט מען געקענט מיינען, אַז מיר האָבן פאַר זיך אַ טיפּ פון אַ פּורש מן הציבור, איז פּונקט קאַפּויער — ער איז גאַר אַקטיוו אין כלערליי קולטור-אינסטיטוציעס אין פּאַריז, אין דאָרטיקן שרייבער-פּאַרייז; זיין און זיין פּרויס, דער אויסגע-צייכנטער פּראָזאַיקערין מנוחה ראָם, שטוב, איז אַ שם דבר פאַר גאַסט-פריינטלעכקייט און שווער צו געפינען אַ שרייבער, וואָס קומט קיין פּאַריז, און זאָל נישט נהנה זיין פון דער וואַרעמער אַטמאָספּער. וואָס שייך וויי-טער זיין אַקטיוויטעט, דאָרף מען אונטערשטרייכן זיין זאָרג פאַר אַ יינגערן דור, וואָס זאָל ירשנען די ליבשאַפט צו מאַמע-לשון, און אן עדות דערצו זענען די העפטלעך „לאַמיר קינדער לערנען“, וואָס ער האָט נאָך גערעדאַקט-

טירט אין וואַרשע, און זייער המשך „פאַר אונזערע קינדער“, וואָס ער האָט גערעדאָקטירט אין פאַריז, און פונקט ווי דו באַגעגנסט אים אויף אַ יידישן קולטור־צוזאַמענפאַר אין ניו־יאָרק, טרעפסטו אים ביי אַן ענלעכער אימפרעזע אין תל־אביב, און ער איז אַ פריינד פון שרייבער און אַ ידיד פון זייערע ספרים, אינצירט אויפטוען און מעשים (אויך פון מאַלערס) און אַ ידיד־נפש צו יעדן און אַלעמען, וואָס האָט צו טאָן מיט ליטעראַטור און קונסט. איך האָב געהאַט אַ שעת כושר אים, אין די באַציען, צו אַבסער־ווירן, ווי ער האָט צו דעם אַלעמען און צו די אַלע, צייט און געדולד, און האָב אים געפרוווט דעפינירן: אַ מענטש אָן אַ זיגער און אָן אַ גאל.

הייסט עס אַז דאָס שווייגן איז נישט אַרום אים, ווי אַרום זיין שאַפן, און אויך דאָס איז נישט קיין אַבסאָלוט שווייגן, האָבן מיר דאָך עטלעכע שיינע הפסקות. איך מיינ נישט בלויז די מאמרים, וואָס וואַזשנע שרייבער האָבן וועגן אים געשריבן, לכבוד זיינע באַזוכן אין זייערע שטעט אַדער לכבוד זייערע באַזוכן אין זיין שטאָט — צווישן זיי אהרן גלאַנץ־לעיעלעס, אפרים אויערבאָך, לעאַן פיינבערג, שלמה ביקל, וואָס האָבן אנב אורחא אויך באַרירט זיין שרייבן, איך מיינ דער עיקר די שרייבער וואָס האָבן אונדז באַרייכערט מיט ידיעות פון זיין לעבן און די שרייבערס וואָס האָבן אַפגעשאַצט זיין דיכטונג, און באַזונדערס איר המשך.

1

ווי אַ דוגמה פון ערשטן סאַרט זענען די זכרונות פון יצחק יאנאסאַַ וויטש, אין זיין בוך „פנימער און נעמען“ — ער האָט זיך מיט אונדזער דיכ־טער געטראַפן אין לאַדזש, מיט איבער פערציק יאָר צוריק, דורכן פאַר־מיטל פון פאַלקס־דיכטער הערשעלע דאַנילעוויטש — בעצם איז עס געווען אַ באַגעגעניש פון צוויי שכנים, דער אַ יעזשאַווער און דער אַן אַזאַרקאַ־ווער. ביי יענער באַגעגעניש זענען זיי געשטאַנען ווי צוויי נאַקעטע אין שטורעם פון ים, דער שטורעם פון יידן־שנאה, וואָס האָט זיי פון אַלע זייטן

אַרומגענומען. נאָך יאָרן, ווען זיי האָבן זיך ווידער באַגעגנט אין לאַדזש, נאָכן חורבן, און ס'האָט זיי ווידער אַמאָל אַרומגענומען די יידן-שנאה! — אַלע האָבן זיך געריסן אַנטלויפן, חוץ וואַלדמאַן, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין דער שטאָט. גלויבנדיק אין אַ שליחות, דאָס שליחות פון יידישן וואָרט. דער שרייבער דערציילט וועגן דער מידה פון הכנסת-אורחים, וואָס האָט געהערשט אין וואַלדמאַנס שטוב און באַמערקט, אַז די מידה איז אַנגעגאַנגען אויך אין בוכאַראַ, ווען די שטוב-לייט האָבן אַליין געליטן הונגער. ער דער-מאַנט אויך אַן אַנדערע מידה פון וואַלדמאַנס מקריב זיין זיך און זיין שאַפונג לטובת אויפטוען וואָס האָבן אַ חשיבות פאַר דער כלל-קולטור. און דאָ איז כדאי צו דערמאָנען די זכרונות פון גבריאַל ווייסמאַן („לעבנס-פראַגן“), וואָס די מלחמה האָט אים פאַרוואַגלט אין דער ווייטער קאַמף, אין סאָויעט-רוסלאַנד, ווהיין אויך וואַלדמאַן איז פאַרוואַגלט געוואָרן, און דאָ האָט ער אים באַגעגנט, אין אַ ביטערער ווערקלעכקייט, אָבער באַלויכטן פון אַ לעבנס-אַפטימיזם, וואָס האָט אים תמיד געגעבן אַ כוח צו טאָן און אויפצוטאָן. פון די אויפטוען זיינע אין פוילן און פאַריז, ווערן דאָ דערמאַנט נישט בלויז דער שוין דערמאַנטער זשורנאַל פאַר קינדער, נאָר אויך די באַגרינדונג פון דער „מינאַטור-ביבליאָטעק“.

ווי אַ דוגמה פון אַנדערן סאַרט איז די אַרבעט פון באַרווין פרענקעל („די פרעסע“, 6-טן מאַי 1973) וואָס האַלט אַז וואַלדמאַנס באַהאַונטקייט אין יידישן קולטור-לעבן און אירע אַפצווייגן איז גורם, אַז די וואָס ווילן אים אַפשאַצן, האָבן מורא פאַר צוויי קאַנטראַרע מידות — טאַמער וועלן זיי זיין צו סוביעקטיוו, אָדער טאַמער וועלן זיי זיין צו אַביעקטיוו. אין דעם האַלבן יובל יאָרן, וואָס וואַלדמאַן זיצט אין פאַריז, האָט ער זיך אַרויסגע-וויון ווי אַ קולטור-טוער, אַ רעפערענט, אַן אינציאַטאָר פון כלערליי קול-טורישע און פאַרלעגערישע אויפטוען, אַזוי אַז די אינטעגראַלע מידה פון זיין פאַרשוילעכקייט פאַרשטעלט דעם דיכטער, שטיפעריש געזאַגט: דער וואַלד פאַרשטעלט דעם מאַן. נאָך מער, אַזוי ווי ער איז נישט פאַכאַפּנע, ווי עס זענען געוויינטלעך דיכטער, אַרויסצוגעבן, לפחות יעדעס צווייטע יאָר אַ בוך זייערן, כאַטש ער וואַלט דאָס געקאַנט טאָן, פעלן דאָך אים נישט די-נאַמישקייט, נישט ענערגיע, נישט פריינט; איז שוין אַזוי דער סדר העולם, אַז מען שרייבט בלויז וועגן ביכער און מען שרייבט נישט סיי קריטיק

סיי רעצענזיעס, וועגן לידער וואָס דרוקן זיך אין זשורנאַלן און צייטונגען. דער שרייבער איז מודה, אַז כדי צו קענען אַנשרייבן אַן אָפּשאַץ — האָט ער געמוזט דורכבלעטערן כלערליי זשורנאַלן. דאָס איינציקע בוך „פאַרטונקל־טע פרימאַרגנס“, האָט אים דערגרייכט מיט אַ פאַרשפּעטיקונג פון פינף־און־דרייסיק יאָר. ער האָלט אַז די שטאַט לאַדזש, וווּ דאָס בוך איז געשריבן געוואָרן, האָט אַרויפגעלייגט איר חותם אויפן מחבר אויף דער גאַנצער לענג פון זיין לעבן און זיינע נע־ונדן, און דאָס איז זיין וואַרצל. אַן עדות דערצו זענען זיינע שפּעטערע לידער, וואָס ער, דער אָפּשאַצער, האָט פאַר זיך געהאַט צענדליקער פון זיי, און זייער כלל־רושם איז, אַז דער דיכטער, כאַטש ער האָט נישט אַנטפלעקט קיין נייע פאַרמען, און איז נישט קיין וואַרט־מכשף, קען אויפבויען אַן אויטענטישע דיכטונג, וואָס איז באַזירט אויף אַ רעכט איבערלעבעניש. דערפאַר איז דער גאַנג זיינער רואיק און ציכטיק, צומאַל מיד, פאַרשלייערט אין אַ וואַלקן פון רמזים און סימבאָלן. און די סטראַפּעס ווייען אַן אַ מיסטעריעזע שטימונג, און דאָס פאַרטרוימע שטייגט איבער די וואַר. ער פאַרשטאַרקט עס מיט אַ ליד־ציטאַטע:

דער חלוּם אַ מלאַך אַ ווייטער
וואָס קומט נאָר אין טונקעלע נעכט
און ברענגט דיר אַ גרויס פונעם רייטער
וואָס שלאָגט זיך פאַר דיר אין געפעכט —
אויף וועגן וואו ס'האַבן שוין ריטער
געפּאַכטן פאַר רו און פאַר לויב
און האָבן צעפּינקלטע גיטער
פאַרוואַנדלט אין אַש און אין שטויב.

דער דאָזיקער ציטאַט, ענלעך צו די אַנדערע ציטאַטעס, וואָס דער קריטיקער שטיצט זיך אויף זיי, זענען מכוּון צו באַפעסטיקן זיין הנחה, וואָס איז אויך זיין מסקנה, אַז דער דיכטער געהערט, לויט זיין וועג, דער נעאַ־ראַמאַנטישער ליריק און מיסטישער סימבאָליק, זיין אומקער (וואָס איז צומאַל אַ צוגעטראַכטער) צום וועלט־שמערץ אין דער יידישער פאַר־וויקלטיקייט, צו דער פּאַעטישער משפּחה, נוסח „יונג־יידיש“ פון לאַדזש, און אויב אויסרעכענען נעמען פון די, וואָס האָבן אויף אים משפיע געווען, איז כדאי אויסצובולטן די השפּעה פון דיכטער־וועבער חיים קרול, נישט

אזוי מחמת דעם תוך, ווי מחמת דער פארעם. וואָס שייך תוך — איז דאָך קרולס עיקר־טאָן, זיין אומגליקלעכע ליבע צו זיין געליבטער, וואָס האָט אים פאַרראָטן, בשעת וואָלדמאַנס עיקר־טאָן איז אויך די ליבע, אָבער דאָס איז נישט קיין עראַטישע, נייערט אָן אַרכאַיש־פאַטריאַרכאַלע, משפּחהדיקע ליבע, וואָס נעמט אויך אַרום זיין שבט. ווייל דער שווער־פּונקט פון זיין פּאָעזיע איז אין תּחום פון גלויבנס־פּראָבלעמען, אזוי אַז זיין געטריישאַפּט איז ווי אַן אַטאָוויסטישע געטריישאַפּט.

מיר האָבן עפּעס לענגער רעפּערירט באַרווין פּרענקעלס אַפּשאַץ, ווייל ער איז כּמעט דער איינציקער, וואָס שטיצט זיך אויף דער שטודיע אין מערער צעוואָרפּענע לידער פון דיכטער, וואָס עס לאָזט זיך נישט זאָגן, וועגן די איבעריקע אַפּשאַצערס, וואָס האָבן פאַר זיך געהאַט בלויז אַ טייל פון דעם מאַטעריאַל — כאַראַקטעריסטיש איז דער אַפּשאַץ פון אפּרים אויערבאַך, וואָס וועלנדיק אילוסטרירן זיין דעה, ברענגט ער אַ ציטאַט פון איינציקן לידער־בוך און ער פאַרענדיקט טאַקע מיטן ווונטש, בקרוב צו זען די צעזייטע לידער אין אַ באַנד. אָבער זייט דעמאָלט זענען אַוועק עטלעכע יאָר און עס איז נאָך אַליץ אַ ווונטש, און קומענדיק איצט עפּעס צו־געבן צו די דערמאַנטע אַפּשאַצן, נאָך דעם ווי איך האָב דורכשטודירט צעוואָרפּענע לידער, ווייל איך מיך לעת עתה באַנוגענען מיט צוויי באַמערקן.

ז

ערשטנס, וועגן אַ שפּעטן אויסדרוק פון זיין געוואָלטן, אָדער געצווונן־גענעם שטילשווייגן, ווען ער איז געווען אין סיביר און אין מיטל־אַזיע — עס איז די פּאָעמע, וואָס איז אַפּגעדרוקט אין אַלמאַנאַך פון די יידיש־שרייבער אין פּראַנקרייך, און וואָס הייסט: „לאַמיר גיין איבערבעטן די געטער“ און אין אַריינפיר אַנטפּלעקט איר שטימונג און גייסט אזוי צו זאָגן:

וועסט שוין קיינמאַל נישט גיין
אין צעשמייכלטן חן.

אויף דיינע וועגן.
 הער זיך איין :
 ערגעץ זעגערס זעגן,
 פאלט בוים נאך בוים אין וואלד.
 סיווערט דיר קאלט
 דו ביסט אין ווינטער־לאַנד
 פון אויסגעלאַשענע שטערן.
 דאָ וועסטו קיינמאָל שוין נישט בויען דיין טורעם.
 ס'האָט גאָלדיק אַמאָל געכישופט דיין חלום
 פאַרבייט דיינע ליפן און זינג,
 כאַטש דאָס ליד איז פון אומעט.

און אין המשך פון ליד זעען מיר ווי עס פאַרלעשט זיך דאָס גאָלד
 פון טאָג, ווי עס ברענען רויטע די וועלדער, ווי עס פאַלן די פלייצעס און
 עס גרויט דער קאַפּ:

אינעם שפיגל פון מיין חלום
 גייען אַריין די פאַרלוירענע טעג

און די פאַרלוירענע טעג — משמע־טעג, וואָס זענען לויט זייער
 נאַטור, ווייך און גוט, אָבער צווישן זיי און דעם דיכטער האָט עמעץ אַני־
 דערגעשטעלט אייזערנע קראַטעס. אויך די נעכט זענען, לויט זייער נאַטור,
 ווייך און גוט און רופן צו ליבשאַפט, אָבער אַ פּלוצעמדיקער שטורעם האָט
 באַפּאַלן דאָס נעסט, וואָס איז, דאָ נישט לאַנג, אויפגעכויט געוואָרן, און
 איז איצט חרב ונחרב, און אַ פייער האָט פאַרפלייצט דעם הויף —

מיר גייען איבער פרעמדע שטעט —
 אונדזער ביידנס יאָמער,
 ווערט צעריסן פון שרעק — —
 דער חלום אין שפיגל
 ווערט פאַרלאַשן דורך אַ קאָפּטשענדיק ליכטל.

דער דיכטער האָט זיך אין זיין פאַנטאַזיע אויסגעקלערט אַ נאַיווע

פראכט, אן אויסגעחלומטן גן-עדן, אָבער זיינע ליפן גריין פון גאווער, און
ער שפאָנט איבער פרעמדע וועגן, צעטומלט און דערשלאָגן. די טעג זיינע
טומלען זיך ווי משוגענע הינט און די נעכט ווי איינגעוויקלט אין געוויין
פון הונגעריקע שאַקאַלן.

דער באַשרייב פון די טעג און נעכט חזרט זיך איבער — דער טאַג
מיינט הונגער, די נאַכט — רו. און ער ווענדט זיך צום ווייטיק מיט אַ מין
וויג-לידל, אים איינצושלעפערן, ווען אַרום זענען אַלע און אַלץ פאַרטאַן
אין אויפבינדן און פאַרבינדן זייערע אייגענע ווונדן און זיין הויז איז ווי אַ
גרויע תיבה, וואָס איר ליכט איז גרוי, פול געקרעכץ און געוויין, און מען
זעט דעם מזרח אין זיין בראַנד און דעם מעריב אין זיין בראַנד און אין
פענצטער זעט ער די הענט פון דער ווייטער מאַמע. דאָס בילד איז ווי אַ ראַם
פאַר דער כוונה פון דער פאַעמע, ווי עס אַנטהאַלט זי איר נאַמען :

לאַמיר גיין

צו די פאַרטריבענע געטער אין היילן
און בעטן אויף גאולה.
יעדער וועט זיין גאַט איבערבעטן.
איר וועט אין אייער תפילה,
די איינזאַמקייט דערציילן —
איך וועל מיין ליד פון אַלע שאַלן אויסשיילן,
און ברענגען שטומען קרעכץ
פון פרי שטאַרבנדיקע,
און ברענגען
אַ לעצטן בענטשנדיקן בליק
פאַר איר יתומל —
איידער ס'האַט די מאַמע
אירע אויגן פאַרמאַכט — —
און ברענגען
אַ צעריסענעם געוויין
וואָס איז געבליבן אויף אַ בוים

ערגעץ אין וואַלד
אַליין, אַליין.

לאַמיר גיין,
לאַמיר גיין,
מיט נייַ-באַשאַפּענעם תּפּילה־געזאַנג
מיט אַבל־געזאַנג
מיט יתּוס־געזאַנג —
איבערבעטן די פּאַרטריבענע געטער אין היילן
און בעטן אויף גאולה.

א פּייַן־פּיליק אויער דערשנאַפּט דאָ די דיאַלעקטישע סתּירה, וואָס
חיקלט זיך דורך אין דער פּאַעמע — פון איין זייט שפּירט זיך דער יאוש
פון איינעם וואָס ווייסט אַז ער וועט זיך שוין קיינמאַל נישט אומקערן אויפן
שטעג פון צעשמייכלטן חן און וועט זיך קיין מאַל נישט צוריק אויפבויען
זיין טורעם, און פון דער אַנדערער זייט הערט זיך דער קלאַנג פון האַפּונג
אויף גאולה, און די מיט פון דער פּאַעמע פאַרווארפט אַ בריק פון איין עק
צום אַנדערן עק — דאָס איז די תּשובה, וואָס דער דיכטער רופּט זי אַן
אומקער צו די פּאַרטריבענע געטער אין היילן, און וואָס האָט מסתּמא אַ טי־
פּערן, און ממילא פּשוטערן באַטייט, און מיר וועלן זיך באַנוגענען מיט די
ווערטער פון דעם געפּרוווטסטן מענטשן, איוב: כי עוד לאלוה מלים.

ח

צווייטנס, — אומקער פירט צו אומקער; עס איז דער אומקער צו אַ
פּרימאַרגן פון פּאַר די פּאַרטונקלטע טעג פון זיינע צייטיקע יאַרן. עס איז
דער פּרימאַרגן פון זיין קינדערשער צייט און וועלט, וואָס איז כּולו ליכט,
און פּאַראַן עטלעכע דוגמות פון פּאַר דעם אומקער, און אַם בולטסטן ווייזט
זיך אויס דאָס ליד, וואָס שוין דער נאַמען זיינער דעקט אויף זיין זינען:
„קומט מיר אויף צוריק אַ טרוים“. און וואָס איז געהייליקט זיין ברודער
אהרן, וועלכער איז אַפּגעראַטעוועט געוואָרן און איז געקומען פון אַ וועג,
וואָס איז ווייטער פון ווייט און זיין אַנהויב גייט:

געווען איז עס אין יענער ווייטער, קינדערשער צייט, ווען אלע וועגן האָבן געשמייכלט מיט אַ בלויער ווייט, ווי ס'ברויט אין באַקן וואַקסט און ברוינט. געוואַקסן איז מיט מיר די ערד האָב איך יעדן טאָג געוואַרט משיחן אויף זיין ווייטן פערד.

און אין המשך-ליד הערן מיר, אַז אין יענע טעג פלעגט די מאַמע זיינע אים, דעם בכור, יעדן פאַרנאַכט, פירן אין דער בלויער וועלט פון לעגענ-דעס, און דער זיידע זיינער פלעגט אים, דאָס אייניקל זיינס, שבת-בראשית, פאַרהערן, און פלעגט מיט פשוטע ווערטער, לויבן דעם האָר פון הימל און ערד, און ער, דאָס אייניקל, און זיין חבר, האָבן אין זייער חלום, פאַרלייגט די כישוף-בריק, אויף וועלכער זיי וועלן ביידע, אַ פאַרל בלאַנקענדיקע שעפּעלעך שפּאַנען אין לאַנד אריין, וואָס איז כולו זון, און אַנקומענדיק אַהין, מיד פון וואַנדער, וועלן זיי זיך אַפרוען אין שאַטן פון אַ פאַלם, און יצחק אבינוס מלאך וועט זיי באַהיטן, און אין חלום וועלן זיי זיך שפייזן פון טייט-לען, באַקסערן, פייגן און גאַלדענע פירות, וואָס פאַלן אַליין אַראָפּ פון די צווייגן.

ווי אַרום דעם קינדערישן חלום וועגן לאַנד פון די אבות וואַקסט אויס צו אַ ממשדיקער וויזיע פון לאַנד פון די בנינים, ווי עס באַנעמט זי דער דיכטער מיט זיין לעבעדיקן באַגעגעניש אויף דער וואַרטער וואָר, זעען מיר באַשיינפערלעך פון זיין פאַעמע וועגן זיין אויפגאַנג קיין ירושלים און זיין גאַנג אין איר („גאַנג אַרויף צו ירושלים“, פאַריז, תשל"ו — 1976). עס איז אַ האַרציקע אווערטור, סיי אין דיכטערישן און סיי ביאַגראַפישן זינען, און מיר וואַרטן אויף זיין המשך, וואָס וועט זיך שטאַרקן מיט זיין באַשטאַנדיקן באַזעצן זיך אין לאַנד.

דב סדן

ירושלים, אדר ב' תשל"ז

פארפרוירענע שטערן

מאנע קאץ

קאלטע ליכט

□

פאַרפרוירענע שטערן —
אַ קאַלטע ליכט,
וואָס פאַלט איבער אונדז,
אויף אונדזערע הייזער.

און דו, און איד,
מיר גייען אָפּט
ווי לונאַטיקער
מיר בעטן צו גאָט:
באַפעלער אין די הימלען —
צינד אָן פונדאָסניי
אונדזערע העלע שטערן.

דו, צו וועמען
מיר טראָגן אַ געבעט,
אונדזער תפילה
איינגעהילט אין טלית
פון פאַרפרוירענע טרערן —
צינד אָן פונדאָסניי
אונדזערע ליכטיקע שטערן.

פאַריז, 1974

לאמיר גיין איבערבסטן די געטער

□

א

וועסט שוין קיינמאל נישט גיין,

אין צעשמייכלטן חן,

אויף דיינע וועגן.

הער זיך איין :

ערגעץ, זעגערס זעגן —

פאלט בוים נאך בוים אין וואלד.

ס'ווערט דיר קאלט ? —

דאָ וועסטו קיינמאל שוין נישט בויען דיין טורעם.

דו ביסט אין ווינטערלאַנד

פון אויסגעלאָשענעם שטערן.

ס'האַט גאַלדיק, אַמאַל, געכישופט דיין חלום ? —

פאַרבייס דיינע ליפן און זינג,

כאַטש דאָס ליד איז פון אומעט — — —

פונעם טאָג ווערט פאַרלאָשן דאָס גאַלד,

ברענען רויטע די וועלדער.

פאַלן דיינע אַקסלען אַראָפּ —

גרוי ווערט דיין קאַפּ.

ב

אינעם שפיגל פון מיין חלום,

גייען אַריין די פאַרלוירענע טעג — — —

זילבער אויף די שויבן.
דער טאָג איז מילד צו דיר
און דו ביסט גוט צו מיר —
שיכור זענען אונדזערע טעג.

— ווער האָט אונדז אויפגעשטעלט
איזערנע קראַטן?

גאַלד אויף די שויבן.
די נאַכט איז מילד צו דיר
און דו ביסט גוט צו מיר.
ברענט מיין אָטעם דייע באַקן,
דייער — מיינע ליפן.
קום, קום, אין ליבשאַפט זיך שיפן.

●

איז פלוצים אַ שטורעם געקומען.
אונדזער פריש געבויטע נעסט,
ליגט אין חורבה...
פייער האָט פאַרגאַסן אונדזער הויף.

קרום דאָס פענצטער —
וויינט די מויער...
וויינט דער וועג
מיט גרינעם טרויער...

●

מיר גייען איבער פרעמדע שטעט —
אונדזער ביידנס יאָמער,
ווערט צעריסן פון שרעק — — —

דער חלום אין שפיגל
ווערט פאַרלאָשן דורך אַ קאַפטשענדיק ליכטל.

וויפל שיינקייט האָסטו אויסגעטראַכט,
 וויפל גן־עדנס פאַר דיין טרוים —
 און היינט? —
 אויף דיינע ליפן גרינט שוים,
 אויף דיינע וויעס ליגט שטויב.
 כאַטש אַפן זענען דיינע אויגן, —
 גייסטו אויף פרעמדע וועגן,
 פאַרווירט,
 דערשלאָגן,
 דער קאַפּ איז „גערירט“.
 דיינע טעג לויפן — גערייצט —
 ווי משוגענע הינט ;
 דיינע נעכט, געהילט אין געוויין
 פון הונגעריקע שאַקאַלן.
 ווייס, — וועסט דאָ קיינמאַל נישט דערפרעגן,
 דיין אויסגעטרוימטן גאַנג.

עס זענען שיפן געקומען צום ברעג
 און אַוועק.
 אַ ווייב האָט געבענקט,
 אַ קינד האָט געוויינט...
 מיין חלום האָט געברענט — — —
 — ווער האָט אויסגעטראַכט : ווילן?
 — נאַר, דו, מען דאַרף נאַר שפּילן,
 לאַכן, ווען מען פּלאַצט פון וויי
 און זינגען קניענדיק —
 ווען דיין קעל, רייסט אויף אַ געשריי.

ציטער נישט!
דאָס ווערט די וואָר —
מיין יערנדיקע וויי,
וואָס איז פאַרפאַנצערט אין טרויער,
ווי אונדזער שטאַט מיט אַ מויער —
אויפגעמאַכט — — —

אַזוי האָט אַ מעשה אַליין זיך פאַרטראַכט.

ד

טאַטע!
דערצייל — וואָס איז פרייד?
דערצייל — וואָס איז היים?
— קום, יונג יתומל דו מיין,
אויסוויינען אונדזער פריגעבוירענעם צער.
מיין בליק איז שטאַר? —
דיינער איז גרוי.
און כאַטש ווייסט נאָך נישט אַליין,
וואָס „יאָ“ הייסט,
און וואָס אַזוינס איז „ניין“;
פאַרשטייסט נאָך נישט, וואָס גרין איז
און וואָס אַזוינס איז בלוי —
איז דיין אויג שוין באַטרערט
מיט דיין טאַטנס געוויין...

ס'איז וואַקלענדיק דיין גאַנג.
נישט טוי קושט דיין טראַט,
נאָר שטרוי פון פרישגעשניטענעם זאַנג,
שטעכט דיינע פיס — — —

— טאַטע, וואו איז מיין היים?
— נישט פרעג מיין קינד, נישט פרעג,
קום.

ה

נאַכט.

— וועלכעס בילד האָסטו אויסגעטראַכט?
פאַרקערעווע דיין גאַנג פרעמדער גייער.
דו, וואָס טאַפּסט די וועגן,
דו, וואָס זוכסט דעם שטיין —
בלייבסט שטענדיק אַליין,
אַליין אין דער נאַכט.

פאַרלאַזט איז געוואָרן
פון לאַנג שוין דיין שייער.
ביסט אַרעם, ווי דער גרויער וועג,
וואו דו טרעטסט.
ווייסטו אין דיין פינצטערניש —
פאַרפלעקט איז איצט די זון?
ניין מיין ברודער.
אויך דאָס איז דיר פרעמד,
ווי ס'צערעיסענע העמד,
וואָס ס'האַט דיר עמעץ געשענקט.

ביי דיר איז אַלצדינג אויסגעטראַכט.
בלינד איז דיין טאַג
און בלינד איז דיין נאַכט.
זאָג מיר: וואָס איז — וואָר?
וועלכעס אין מיין האַנט איז שוואַרץ?
און וועלכעס רויט ווי בלוט?

שטום איז געוואָרן דיין צונג.

מיין פרעגן מאַכט דײַך צאַפּלען,
ווי אַ פּיש אויפן ברעג.
וואָס רויטלט זײַך דײַן מאַט געזיכט ? —
אַ, ס'איז דערפאַר,
ווייל האָסט שוין לאַנג פאַרגעסן
ווער דו ביסט —
ווייל האָסט קיינמאַל נישט געוואוסט,
וואָס איז פאַרב.
אַ חלום איז דײַן אויפגעשיינטע ליכט.

ו

שטיל,
שטילע שעה —
זאָלן די ווענט נישט הערן מיין קרעכץ.
שלאָף איין מיין וויי,
שלאָף איין.

מיין טאָג איז הונגעריק נאָך ברויט,
די נאַכט — נאָך רו,
נאָך שטילער שעה.
שלאָף איין מיין וויי,
שלאָף איין — — —

די שעה שווערט,
די נאַכט ברענט, —
אין פענצטער כ'זע מיין מאַמעס הענט, —
די שעה שווערט.

האַב איך ווידער פון ווייטן
די זעגן געהערט,
זיי קרעכצן און קרעכצן,

ווי די פייגל פאַר רויב :

זום ! — זום — — —

קראַ — קראַ —

טויב איז אַרום

און שטום —

יעדער בינדט איבער

זיין אייגענע וואונד — —

קראַ — קראַ.

זיִם! — זיִם! —

נאָר מיין שטוב —

אַ גרויער קאַסטן, גרויע שיין —

ווערט פול מיט העשען,

ווערט פול מיט געוויין — —

דער מזרח ברענט,

דער מערב ברענט —

אין פענצטער כ'זע מיין מאַמעס הענט.

ז

קומט —

מיין פריינד, מיין קינד

און דו בלינדער גייער.

לאַמיר גיין,

צו די פאַרטריבענע געטער אין היילן

און בעטן אויף גאולה.

יעדער וועט זיין גאָט איבערבעטן.

איר וועט אין אייער תפילה,

די איינזאַמקייט דערציילן ;

איך וועל מיין ליד

פון אלע שיינע שאַלן אויסשיילן.
און ברענגען שטומען קרעכץ,
פון פרישטאַרבנדיקע ;
און ברענגען,
אַ לעצטן, בענטשנדיקן בליק,
פאַר איר יתומל —
איידער ס'האַט אַ מאַמע,
אירע אויגן פאַרמאַכט — —

און ברענגען
אַ צעריסענעם געוויין,
וואָס איז געבליבן אויף אַ בוים
ערגעץ אין וואַלד
אַליין, אַליין.

לאַמיר גיין,
לאַמיר גיין,
מיט נייבאַשאַפענעם תפילה-געזאַנג
מיט אבל-געזאַנג,
מיט יתום-געזאַנג —
לאַמיר גיין
איבערבעטן די פאַרטריבענע געטער —
אין היילן —
און בעטן אויף גאולה.

בוכאַראַ, 1942

שכנים

אין אָוונט פון טונקעלע שאַטנס
זוכט יעדער זיין וואַרעמע היים ;
מײן שטוב איבער ליימיקע טרעפן,
ליגט קאַלט און בענקט נאָך איר שיין.

דריקט מיך מיט אומעט דער אָוונט,
שווער ווי אין עמער דאָס אייז —
גיי איך צו אַ שכנישער טיר
און טרעף דאָרט פיר פרויען אין קרייז.

דערשראָקן הייבט איינע די אויגן —
פולע צוויי ברונעמס געוויין ;
אַ צווייטע פון שרעק איינגעבויגן,
די דריטע קוקט טעמפ ווי אַ שטיין.

און איינע, די יינגסטע פון אַלע,
איז טרויעריק פאַרגאַפעט אַזוי,
ווי ס'וואַלט איר אַ חלום געחלומט —
זי איז שוין אַן אַלטיטשקע פרוי.

פרעגן צעשראָקענע בליקן :
„ווער ביסטו, דו בעטלער אין קויט ?“
זוכט איינע אַ שטיקעלע צוקער,
די צווייטע אַ שטיקעלע ברויט.

די עלטסטע פאַרפאַרעט ביים נייען,
פאַרבוין דעם קאַפּ האָט צו מיר :
— זאַג, פרעמדער, ווער ביסטו, פּונוואָנען ? —
מיין בליק איצט איך וואָרעם אין איר.

נעם שטאַמלען צעריסענע ווערטער —
פון מאַמע... פון היים... פון פרייד..
טאַיעט דאָס לעמפל, די שויבן —
דאָס פלעמל טאַנצט פון די רייד.

פאַרוואונדערטע בלייבן מיר זיצן —
די באַרד מיינע שטעכט זיי מיט שרעק.
זיי מעסטן די הענט מיינע, לאַנגע,
וואָס וואַקסן אַריבער דעם ברעג.

מיין צער נעמט מיט אומרו זיי שטיקן,
ביז זיי האָבן דערזען מיטאַמאַל,
אַז עמעץ פון הינטער מיין רוקן,
רעדט צו זיי שטום, אָן אַ קול.

אַן אַנדערער, ערגעץ אַ ווייטער
וואָס ווערט פּלוצים נאַענט און ליב ;
זיי האָבן דערקענט מיך אין יענעם —
וואָרעמט אַ פרייד איצט די שטוב.

בינדן זיך אויף זייערע צינגער,
די בענקשאַפט דערשטיקט אין דער פיין ;

זיי גלעטן מיך ליב מיט די פינגער —
צעצינדט זיך דאָס אויג מיינס מיט שיין.

וואַרעמט דאָס ליכט מיינע וואונדן,
ווי ס'וואַרעמט דער גוף זיך פון וויין — — —
אין דרויסן צעוויינט זיך דער ווינט,
קלאַפט אין דער טיר: לאַזט אַריין.

בוכאַראַ, 1942

ווען האָסט דערזען ס'ערשטע מאָל: „אָ ל'אונע אָפן דאָך“ —
מיין קינד, ביסט געווען דאָן קוים דריטהאלבן יאָר —
נאָר מיך האָט געברייט שוין יעדעס וואָרט, יעדער לאַך,
ווייל געווען זענען טעג אונדז אַ פאַר'מרור'טע וואָר.

יענע פרייד פון דיין זען, פונעם קינדישן זאָג
האָט אויף וואַכן מיר דעמאָלט מיט כוחות באַנייט;
די האַק און די זעג האַבן פאַרלוירן זייער וואָג
און אַ ניגון האָט ווידער די טעג מיר באַגלייט.

נאָר וויי האָט געטון פאַר דיין קינדישן טרוים,
ווען אַרום האָט די וויסקייט געשניטן ווי מעסערס;
דאָס דאָרף, אַ פאַרשנייטס, פאַרקאוועט אין צוים —
און אין וואַלד דער געוואָי פון וועלפישע פרעסערס.

בין איד פאַרנאָכט יעדן טאָג שטיל אַרויס —
דו אויף מיין אַקסל — דער טרוים וואָר און וואַך;
געזען ווי לבנה ווערט ליכטיק און גרויס —
צו זוכן די טרייסט וואָס העלט אויפן דאָך.

פאַרזי, 1954

פאַרפּרוּרענע שטערן

□

פאַרן אַנדענק פון מאַקס עריק

א

דער וואַלד, דער ווייסער וואַלד
פון צפון-לאַנד,
האַט געבלענדט אויף מיין טיר.
אַ שטילער ניגון האַט גערופן —
צו מיר?
אין מיר?

ב

דער קאַסטיאַר אין מיט-שנייאַיקן פעלד —
האַט געברענט,
דער עיגולדיקער קרייז — געהעלט.
אַ זילבער-פייער האַט געברענט.

דער וואַלד, דער ווייסער וואַלד
האַט זיינע דאַרע הענט געשטרעקט —
און אַ בענקשאַפט געוועקט.
זענען דאָס טויטע הענט?

יתגדל ויתקדש פאר מיין שכן,
 וואָס ליגט אין פאַראייזיקטער ערד.
 איבער דיין איינזאַמען קבר —
 שפּרייט דער שטערן
 זיינע שמאַלע פינגער אויס,
 נאַכט אויף נאַכט —
 זינט יענעם בלויען פאַרנאַכט,
 ווען מיר האָבן דיך באַגלייט —
 דעם לעצטן גאַנג צוזאַמען.

דאָס ווייסע פעלד איז גרויס,
 דער ווייסער וואַלד איז גרעסער —
 נאָר טיף דאָרטן טיף,
 האָט אַ גרויער וואַלף זיך געוועקט.

און דאָס קבר איז שטום,
 און דאָס לייב איז געל.

האָבן מיר דאָס געלע לייב
 מיט שטיקער אייז צוגעדעקט.
 דאָס קבר פאַרמאַכט מיט אַן אייזיקער דעק,
 דער וואַלף זאָל נישט טרעפן אַהערצו דעם וועג.

האָבן זיך געעפנט כאַטש דאָן
 די פאַלאַצן פון קרישטאָל,
 וועגן וועלכע האָסט געטרוימט —
 אַמאָל, גאָר אַמאָל?

ה

יתגדל ויתקדש, —
די אייזיקע דעק איז פארמאכט.

זענען מיר געבליבן פארלוירענע שטיין :
מיט די פארפרוירענע ביימער — פאר זיך.
מיט דעם פארפרוירענעם פלויט — ארום זיך.
מיט פארפרוירענע הערצער — אין זיך.
מיט פארפרוירענע שטערן — איבער זיך.

פאריז, 1962

תפילה פון אן אבל

□

אין אַנדענק פון רחלען

די טעג זענען האַרבסטיקע, נאַסע.
מיר בלאַנדזשען אין פרעמדע גאַסן —
וועלכע טיר וועט אַנזאַגן : — היים.

חלום איך ביים געוואַי פונעם ווינט —
ווען וועט אַ היים וואַרעמען מיין קינד
און ווען וועט וויגן אונדז אַ בעט? ...

שלאָפן מיר אין ליימענע גריבער —
איך, מיין קינד און מיין ברודער,
און יעדער טוליעט זיך אין שרעק...

אונדזער היינט לעבט אַלץ נאָר אין נעכטן,
טריב די פאַרטאַגן, טריב די פאַרנאַכטן —
וואו איז די שיין פאַר אונדזערע טעג? ...

ס'האַט אַ חלום מיין בענקשאַפט גענערט :
אויף אַ יונגן, אַ ווייסן צעהירזשעטן פערד —
כ'וועל אַניאַגן מיין גליק אויף אַ גאַלדענעם וועג...

האַט די וואָר — אַ וואָר מיר געבוירן :
כ'האַב דיך, ווייב, צווישן טויטע פאַרלוירן,
ווייזט דיין טויטער פינגער אומעטום — מתים.

לויף איך פון מויער צו מויער,
אין דער אַלטער שטאַט דער גרויער —
זענען אַלע אַרויסגענג פאַרשלאָסן...

און אויף יעדן רוף, איך הער — קרעכץ.
און אויף יעדן שפּאַן, איך זע — מת.
— ווער וועט ברענגען דעם דערלייזער צו פירן ? !..

בוכאַרע, 1943

זיין... □

ווען עס וואָלט אַזוי זיין ווי דער דיכטער וויל און מיינט,
צי וואָלט דען אַ מאַמע פון צער ווען געוויינט ?

צי וואָלט דען דער טאָג זיך אין צער ווען געצירט,
ווען מענטשן — פאַרמשפט — צו תליות מען פירט ?

צי וואָלט דען דאָס קוואַליקע וואַסער אין טייך
דעם צדיק גענערט מיטן פאַרברעכער צוגלייך ?

וועמען אַ וואַלד מיט געפאַר וואָלט געשרעקט,
אַז ערגעץ אין נאָרע איז אַ מערדער פאַרשטעקט ?

עס וואָלט דאָך דאָס פעלד אונדז מיט שפע געשפייזט
און יעדערער זקן וואָלט רואיק געשפרייזט

אַנטקעגן דעם גורל וואָס אים איז באַשערט —
און געבענטשט פונעם האַרצן די רו פון דער ערד.

ווען עס וואָלט אַזוי זיין ווי דער דיכטער וויל און מיינט,
צי וואָלט דען אַ מאַמע פון צער ווען געוויינט ?

אַ הויז וואָלט אַ היים זיין, דאָס זיין דאָרט אַ פרייד —
און מיין קינד וואָלט געהאַט אַזאַ קלאָרן באַשייד,

אַז די וועלט הייבט זיך אָן — נישט פון אים און פון מיר — — —
איז דער גאַנג אויף צוריק — דורך זיין באַבעס טיר.

איז די טיר דאָך צעבראַכן... און דאָס הויז איז צעשטערט...
בלייבט דאָס קינד מיט זיין קשיא און דאָס אויג זינס פאַרטערט.

ווען עס וואָלט אַזוי זיין ווי דער דיכטער וויל און מיינט,
צי וואָלט דען אַ מאַמע פון צער ווען געוויינט ?

לאָדזש, 1947

אין יענעם וואלד

□

אין ווילדן וואלד, וואו כ'האָב געבלאָנדזשעט אַמאַל
אַלע ביימער געווען זענען פרעמדע צו מיר.
אַן בוימישן שעפטש; אַן אַ פויגלישן שיר —
נאַקעט די ביימער — האָבן וואַרצלען געשטאַרצט,
ווי פינגער פאַרפלאַכטן אַ שטאַם אין אַ שטאַם.

הונגריק, דורשטיק — איך האָב געבענקט נאָך געזאַנג,
געתפילהט — דער וואַלד זאַל אויפהילכן מיט קלאַנג.
נאָר געווען זענען ביימער פאַרשלאָסן, פאַרמאַכט —
אַלט-ווילדער וואַלד האָט אַ שטומער געשוויגן,
די מורא און בענקשאַפט דעם הונגער פאַרשריגן.

אינעם ווילדן וואַלד וואו כ'האָב געבלאָנדזשעט אַמאַל,
פון פריי־פרי ווען ס'נעמט בלויען, ביז גרויען פאַרנאַכט —
האָט די מורא אין מיר, אַזאַ פינצטער געשטאַלט,
מיט טויזנט קעפּ און מיט הענט ווי די שפיזן,
אַרום מיר שפאַצירט צווישן שמאַלינקע סטעזשקעס —
אין אַ מאַנטל, אַ גרינעם, דאָס פנים פאַרהילט.

און ווען טאָג מיט דער נאַכט זענען געוואָרן פאַרשטעלט,
די הימלען פאַרשלאָסן — פינצטער און קאַלט —
האַבן ביימער אָנגעהויבן זייער וואַיען און רוישן,
דעם קאַלטן געוואַי פון אַלע הונגעריקע אין וואַלד.

בין איד געלעגן פאַרנורעט אין ווייען,
אויף אַ בוים ווי אַ באַרג, צווישן צווייגן באַהאַלטן —
זיך פלוצים צעזונגען, אויפן קול אַ געזאַנג,
פאַר אַלע וואָס בלאַנדזשען אין וואַלדיקן טאַל —
און בענקען, ווי איד, נאָך אַ וואַרט, נאָך אַ קלאַנג.

אין ווילדן וואַלד, כ'האַב געבלאַנדזשעט אַמאַל.

פאַריו, 1976

זיבן יאַר

□

זיבן יאַר געשוויגן, זיבן יאַר געשטומט,
אַלע טרויער-לידער האָט דער ווינט געברומט.

גלעזערנע די הימלען; זון און שטערן — קאַלט;
זומער איז פאַרווינטערט; סאַד — אַ טויטער וואַלד.

און דער וואָס ברענגט בטחון, ליגט אַליין געשמידט,
ערגעץ אין אַ הייל וואו דער וואַנזין ברייט.

און אַלע, אַלע נאָענטע זענען ערגעץ ווייט,
אין דער בלינדער נאַכט, מיט שוואַרצע בערג פאַרשפּרייט.

זיבן יאַר געשוויגן, זיבן יאַר געוויינט,
ביז די טרער אין האַלדז געוואָרן איז פאַרשטיינט.

פאַריוו, 1956

שפיל זיד

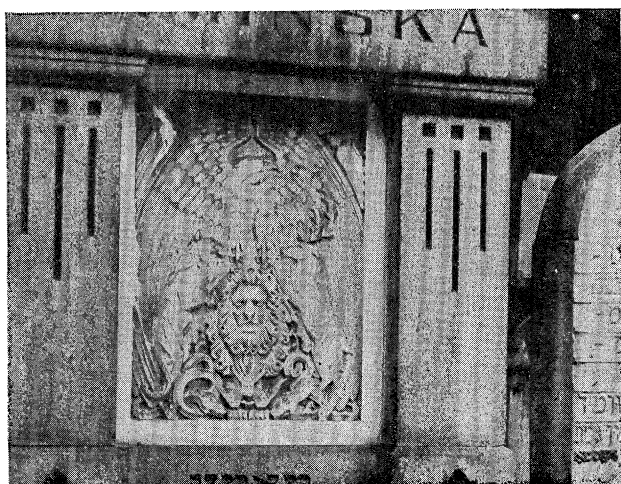
שפיל זיד קינד מיינס, שפיל,
צייל — אויב קענסט — די שטערן,
נאַר שפיל זיד אויפן קול,
אַז איך זאַל אויכעט הערן.

דער הימל אַזוי גרויס,
דיין טאַטע אַזוי קליין,
און ער וויל דאָך פאַרשטיין —
דעם סוד פון גאַטס הויז.

שפיל זיד קינד מיינס, שפיל.

לאָדזש, 1948

פאריתומטע מצבות

פישל רובינליכט

פּאַראַן אַזאַ נאַכט, עס ברענען זעקס ליכט,
גייסטו צום ווינקל פון ביכער פאַרשטעלט,
שטייט דאָרט אַ שקעטעלע — אַ לעצט געדעכעניש —
אַשיקע שטויבן פון מיינ פאַרשוואונדענער וועלט.

אַ, יענער טרויער-גאַנג פון יתומים צוויי,
געקומען פון ווייטע, פינצטערע וועגן —
אַהין צו דעם אָרט פון פאַרלאַשענעם גיהנום,
וואו יעדער וועג איז אויסגערונען
און געבליבן איז אַ צייכן —
דער אַשיקער שייטער.

געווען אַזאַ תשרי-טאָג אַ העלער —
איבער דער בראַנדיקער ערד —
די זון — אַ פלאַמיקער קאַפּ,
געברענט האָט — אָן פייער;
געבריט האָט — אָן פלאַם;
געשווערט האָט — אָן משא.

ס'איז אלצדינג שוין געווען פארגליווערט —
די קוימענס, באראקן און שפיזיקע פלויטן.

און הינטער באראקן,
אין פעלד ערגעץ ווייט,
א שייטער פארלאָשן,
מיט אַשיקע שטויבן.

●

יעקבס לייטער איז דאָרט נישט געשטאַנען,
די מלאכים זענען נישט געגאַנגען
אַראָפּ — און שפעטער אַרויף...

דאָרט איז מײן טאַטע געגאַנגען,
מײנע שוועסטער יונגע —
אַן לייטער געגאַנגען,
אַרויף, אַרויף, אַרויף —
און שוואַרצע וואַלקנס געוואָרן.

●

איז יאַרצײט-נאַכט היינט,
ביי אַ פאַרמאַכטער טיר.
אין אַ פינצטער ווינקעלע,
זעקס ליכטער צעשטעלט —
פאַרן קעסטעלע אַש,
אַ לעצט געדעכעניש —
אויפגעקליבענע שטויבן,
פון אַ פאַרשוואונדענער וועלט.

אוישוויץ, 1947

לעצטער גאנג

□

א

אויפגעפראלטע טירן, צעציטערטע די שויבן,
קרעכצן אויפן ברוק, קינדערשע יללות...
צעצאָפּלטע די פייגל, טראָפּנס בלוט זיי קלויבן,
פליען צו די הימלען מיט דערשטיקטע קללות.

דאָס טרייבט מען איצט מיין מאַמע מיט דער גרויער עדה,
דעם טאַטנס לעצטער קרעכץ מאַכט קראַמפיק אירע ליפן:
— אל רחום וחנון, דו זיי איר באַגלייטער —
ברענג זי צוריק אַהיים, ווי ברענגסט צום ברעג די שיפן.

מיין מאַמע קוקט פאַרשטאַרט פון שרעקן אַ פאַרבלויטע,
איר גלאַצנדיקער בליק זוכט ווייט, ערגעץ ווייט.
צעברענט — אַ פייער־טאַפּ — די זון גליט אַ רויטע,
רייסט זיך פון איר הימל־קריון, פון דער בלויער שייד.

אַרויף קוקט די מאַמע צום שרפהדיקן הימל,
זוכט דאָרט אירע קינדער, פאַרוואַגלט אין דער פרעמד.
אַ פייפּעריי — געיאַמער, רעש, געוואַלד און טומל —
די אימה בריט אַ יעדערן, ווי ס'וואַלט די ערד געברענט.

און עס וואַלט זיך אינעם פייער אַלצדינג אַנגעצונדן —
זי מענטשן מיט די הייזער, אַלע גאַסן פון אַרום.

א שוואַרצער רייטער שניידט די לופט — אַלץ ווערט פאַרשוואונדן —
דער מאַרק בלייבט אַ טויטער אויף אַ תליה הענגען שטום...

ב

ביים פענצטער זיצט דער טאַטע — אַ בליץ צעבליצט זיין וואָר:
„מע-האַט-צו-דער-עקדה-זיי-אַלע-דאָך-געפירט...“ —
פלוצים ווערט זיין שוואַרצער קאַפּ באַשיט מיט ווייסע האָר —
דאָס אויג אין גרויען גליווער און דער בליק פאַרפּירט.

עפנט זיך אַ וואַנט, עס קומט אַרויס די מאַמע
זי רופט אים מיטן פינגער: „קום מיט מיר, קום מיט!“...
טראָגן מער די פיס נישט, זיי זענען שטאַרע, לאַמע —
ער הערט נאָר עמעץ שרייט און שמייסט אים מיט אַ ריט.

•

אַ געלע נאַכט, אַ מת — די זון איז אויסגערונען;
טויטע שטערן פאַלן — דער מילכוועג בלייבט צעשיינט.
פון טאַטנס שטוב, פאַרלאַזן, הערט זיך נאָר אַ ברומען,
דאָס וויינט אַזוי די לידיקייט — מיין טאַטנס קול פאַרשטיינט.

לאַדזש, 1946

באלעדע פון א יתום

גיי איך צו מיין טאטנס הויז
טיר און טויער צוגעשלאָסן.
הער איך פון אַ שטוב אַרויס:
„ס'איז דיין טאטע אויך געשאָסן...”

רוף איך צו דעם פענצטער-אויג:
— עפן מאַמע, עפן אויף.
טוט זיך ווער פאַר מיר אַ ניג:
— ס'איז איר קבר דאָ אין הויף.

גיי איך צו מיין זיידנס הויז,
איז די טיר אויף שלאָס פאַרמאַכט.
הער איך פון אַ שטוב אַרויס:
„ס'איז דיין זיידע אומגעבראַכט.”

רוף איך צו דעם פענצטער-אויג:
— באַבע האָסט מיד נישט דערקענט?
טוט זיך ווער פאַר מיר אַ ניג:
— זי איז לעבעדיק פאַרברענט...

גיי איך צו מיין שוועסטערס הויז,
קלאַפּ איך אין דער טיר אָן שטאַרק.
הער איך פון אַ שטוב אַרויס:
„אויפגעהאַנגען זי אין מאַרק...“

רוף איך צו דעם פענצטער־אויג:
— ברודער מיינער דאָס בין איך.
טוט זיך ווער פאַר מיר אַ ניג:
— ער זוכט דעם וועג צו זיין משיח...

גיי איך פון דער שטאַט אַרויס,
דער טאָג איז ווי אַ וואונד צעגליט.
אַלע וועגן גייען אויס
און איך זוך מיין ברודער'ס טריט...

לאַדזש, 1947

פאָר טאַטע־מאַמע אַ יאַרצייט־ליכט

קדיש זאָגן דאַרף מען נאָר בציבור,
 ביי ליכט געצונדענע פאָר אַ מנין יידן —
 אזוי האָבן זיידעס בערדיקע זיך געפירט.
 נאָר וואָס זאָל יענער טון וואָס דאוונט שטום אין זיך,
 איינער וואָס שטרעקט־אויף, ווי מנורות, זיינע הענט
 און זאָגט אַלע תפילות — שטילערהייט —
 צווישן גרויע, לידיק־שטומע ווענט?

וואָס זאָל יענער טון וואָס דאוונט נאָר אין זיך?

וואו זאָל גיין אַזעלכער, נישט צו זיין גענאָרט
 איינער אַזאַ, וואָס קוקט טיפער אין זיין צער —
 צו דערזען דאָס נאַקעט־חרובדיקע פעלד,
 אין אַ פאַרמיאוסטער — גרויס־שיינער וועלט?
 רופט ער אַ פאַרשעמטער צו זיין אַלמאַכט — האָר —
 צו דעם וואָס יעדער וויל אים גלויבן,
 אַז פאַר פאַרוואַנדלען אַלדאָס לעבעדיקע אין שטויבן,
 קומט אים פאַרן צער — שטילע לויבן.

וואו זאָל קדיש זאָגן יענער, וואָס בלייבט אזוי אַליין?

פאַר יז, 1965

מ א מ ע

□

וואו עס רוט דיין געביין איז טרויעריק די ערד.
ווען איך זאָל כאַטש וויסן וואו ס'געפינט זיך דיין קבר —
וואַלטס יעדן טאָג דאָרט מיין תפילה געהערט
צוזאַמען מיט דעם ציטער פון מיין יעדן אבר.

כ'האָב אויסגעהערט שוין אַלע וועגן,
אפשר וועט אַ שטיין דערציילן פון דיר,
נאָר כ'קען זיך אין ערגעץ גאַרנישט דערפרעגן —
דער סוד איז שטום, ווי דער שלאַס אויף דיין טיר.

מ א מ ע .

לאָדזש, 1948

ט א ט ע

ס'האָט עמעץ פון געטאָ דיין נאָמען דערמאָנט,
צאָפלט דאָס האַרץ מיינס אין אומגליק דערקאָנט ;
דיין גאַנג — זאָגט יענער — צום טויט אפילו,
געווען איז ריין אַזוי ווי דיין תפילה
אין פריע פאַרטאָגן, אין שעהן שטילע.

אַ בראַנדיקע זון געברענט האָט דאָס אָרט,
בלוט האָט געטריפט פון דיין זילבערנער באַרד.
נאָר דו ביסט געגאַנגען אַ שטאַלצער דיין גאַנג,
געלאָשן דעם טאָג אין אַ שטילן פאַרגאַנג —
זילבערט מיינ וואַרט היינט, אַ טרער אין געזאַנג.

ט א ט ע .

לאָדזש, 1948

און אַז כ'וועל שטיין ביי דער מויער דאָ און שוויגן,
ווי די ווערבע וואָס וואַקסט דאָרט אין גאָרטן,
אויף חורבות — צעקרישלטע ציגל,
אונטער אַ הימל מיט גלאַציקע שטערן —
צי וועל איך דורך שטילקייט נישט הערן,
צי וועל איך דורך מויערן נישט פילן,
אַז אונטער די שטיינער וואָס קילן,
ליגט עמעץ — צעבראַכן די פליגל —
וואָס איז צו זיין פלי נישט דערפלוויגן.
הער.

פאַרשליס איך מיין צער אין שוויגן,
ווי עס שווייגט די ווערבע אין גאָרטן.
דעם קאָפּ האַלט איך טיפער געבויגן
און פעסטער פאַרשלאָסן די אויגן —
דורך פינצטערניש גאַרנישט צו זען.
און ווי איבער אַ קבר געבויגן,
פאַרשפיצט אינעם דינסטן געהער,
איך הער פון די שיכטן אָפּער,
אַז עמעץ מיך רופט דאָרטן —

ווער?

וואַרשע, 1963

חיים סעמיאטיצקי און פעסי וויילאנד —
אין געדענקשאפט

איך וועל אייער קול קיינמאל מער נישט הערן,
כאָטש די קלאַנגען לעבן נאָך אין מיר,
אַלע שיינע רייד — צו וועלכע מיטו צוריקקערן —
אַ מאל אָן אויפדערנאַכט, ביי אַ פאַרמאַכטער טיר.

קום איך איצט אַהער צו זוכן אייערע שפורן —
גרויען שטויב די טריט, וואָס איר האָט דאָ געלאָזט;
איך וויל אין צער פאַרקלעמטער אויף אַלטע וועגן פאַרן,
צו הערן אייער ניגון — אינעם ווינטס אַ בלאָז.

די וועגן די פאַרמויערטע זענען מיר אויך היימיש,
מיין חלום פון די טעג, אין חלום איז געשפּאַנט...
היינט, אַזוי, אַזוי — עס איז מיין גאַנג אַ וויימיש
פון בענקשאַפטן דערוואַרגענע, וואָס ווערן בלויז געאַנט.

וואַרשע, 1963

מייסטער בלאַסער, דו וועסט נישט פאַרוויגן,
די גרויליקע פיין דערשטיקט אין דיין שטאַט.
ביינאַכט אונטער הייזער וויינען נאָר שטיינער —
ציטערט דיין ניגון אויף בוים און אויף דראַט.

דער וואָס האָט רואיק געקוקט אויף דער געטאַ,
אין בראַנדיקן רויך, אין פלאַמען פון טויט —
פאַרשיכורט מיט בראַנפן ביז היינט זיינע נעכט
און וואַרגט זיין קאַשמאַר, פאַרטאַגס ווען עס גרויט.

מייסטער בלאַסער, פאַר וועמען די קלאַנגען ? —
די שוואַרצע קלאַווישן זיי שפילן אַליין.
עס הערן נאָר די וואָס מען וויל דאָ פאַרגעסן —
און צעמאַלט ווערט אויף שטויבן דער קבר-שטיין.

דיין „טרויער-מאַרש“ איצטער באַגלייט מיך אויף גאַסן,
פון ווייסל צו דזשיקע, מיין אַמאָליקע היים.
דאָ האָב איך געהערט מיין קינדס פרייד-געשרייען
און שפעטער זיין ערשטן מורא-געוויין.

מייסטער בלאַסער, נישט מיט „וואַלץ“ און „נאַקטורן“,
נישט מיט „פינפטע סימפאָניע“ די פיין ווערט פאַרווישט.
ביינאַכט אונטער הייזער עס וויינען די שטיינער,
באַגלייט פון דיין ווייסן און שוואַרצן קלאַוויש.

פּאַרִיתוּמֵטע שטיינער

□

די מצבות אויפן גענשער בית־עולם,
ווי יתומים זיי שטייען פאַרשעמט;
אויב שטיינער האָבן אויך הערצער,
זענען זייערע הערצער פאַרקלעמט.

איך ווייס נישט צי טויטע דערהערן
צי קענען די טויטע פאַרשטיין —
דעם צער פון פאַריתומטע שטיינער,
ווען ס'קומט קיינער צו זיי מיט געוויין.

דער גענשער בית־עולם אין שקיעה,
דער י. ל. פּרָץ־אוהל ברענט;
מיר וואָלטן געמעגט רייסן קריעה
פון אונדזערע היימישע ווענט.

ס'איז איצטער דער חודש אלול —
דאָס יאָר תשכ"ג גימל;
אויב מען קען נישט צעקרישלען די ווענט,
לאָמיר פּרואוון צערייסן דעם הימל.

וואַרשע, 1963

לאמיר ברענגען א היים

□

לאמיר ברענגען א היים אונדזערע טויטע,
נאך איידער משיח דארף קומען;
די בית-עלמינס צעשטערט, שוין פארבויטע,
קאנען זייער צער נישט פארשטומען.

פון כעלמנא, אן אויג פארשטארט — מיט ירגזון —
אין מיינע טעג קוקט אריין מיט א מאנען;
מיין מאמעס קול מיט אירע טויזנט פארוואסן —
מיט מיין צער איך שיק אפ צו גאטס טראנען.

איך האב געזען היינט א יידן, אן אלטן,
וועלכער קומט פון די וויסטע מקומות;
זיינע וואונדן ער קאן נישט באהאלטן —
זיי ברענען מיט פינצטערע תהומות.

אל רחמים — דו גאָט פון די אַבות —
די ערד איז שוין מער נישט דיין שייער;
פאַראַבלט זיצן מאַמעס אין די ראָוועס,
ווען דער הימל ברענט ווידער מיט פייער.

לאַמיר ברענגען אַ היים אונדזערע טויטע,
נאָך איידער משיח דאַרף קומען;
די בית־עלמינס צעשטערט, שוין פאַרבויטע,
קאַנען זייער צער נישט פאַרשטומען.

פאַריז, 1971

ערב אויפשטאנד

□

א

אין יענער, יענער נאכט,
האָט יעדערער זיין פיין
אַנגעשאַרפט אין האַס
ווי עס שאַרפט
דער העקער אָן זיין האַק
וואָס בלאַנקט
מיט שיכרותדיקער שיין...

ב

אין יענער, יענער נאכט,
איינער. איין-אַליין,
יאָגט זיך איבער גאַס
דער בשורה-ברענגער,
דער אַלטער גרייז,
אליהו.
זיין פנים ווייס,
לבנה'יק, זילבער-בלאַס,
נאָר צאָרנדיק פון האַס —
מיט דעם כוח פון אַ ריז...

צעבלוטיקט איז זיין קאַפּ,
צעבלוטיקטע די פיס,
צייכנט ער דעם וועג,
אַ רויטע צייכנשנור
וואָס פירן וועט אַרויף,
אַלע, אַלע,
אויף דעם זעלבן שפור
צו די העכסטע הייכן...

ג

אין יענער, יענער נאַכט,
גייט דער שומר אויף דער וואַך
וואַרט דער בשורה־ברענגער —
דעם אויסגעבענקטן צייכן.
אייביק איז דאָס וואַרטן...

ווערט גרוי דער שומר אויף דער וואַך
ווערט אַלט דער שומר אויף דער וואַך —
און שלאָגט דעם גרויען אַלטן קאַפּ
אין מויער דעם האַרטן —
בלוטיק בלייבט אַ צייכן — —

און אין דער מינוט,
ווי אַ פייערזייל זאָל אַנצונדן די ווייט —
דער שומר זעט:
דער בשורה־ברענגער גייט...

נישט אויף קיין פייערוואַגן,
נישט אויף וואַלקן וואָס ברענט —
עס שפּאַנט דער אַלטער נביא,
צווישן חרובדיקע ווענט.
זיין פנים זילבעריק בלאַס

איז מיט צאָרן פּאַרגאַסן,
מיט גליאַיקן האַס.

זענען מיט אַ בשורה אַוועק —
זיבן יונגען,
זיבן ריזן.
יעדער אויף אַן אַנדערן וועג
איבער זיבן פּאַרשוואַרצטע קאַנאַלן —
אַ בשורה צעטראָגן, וואָס ברענט.

●

ווערן אויפגעציטערט די ווענט,
אויפגעלויכטן ווערן די הייכן, —
די שטיינער בראַנדיקע — גליען.
דער בשורה-ברענגער גייט.
באַלד וועט ער
דעם שומרס טראַט דערגרייכן.
ווערט זיין אויג צעברענט,
בלוט מיט בלוט
האַט אין פיינען זיך דערקענט.

שאַלט-אויף דעם שומרס רוף
אין פרימאַרגנדיקן בלענד,
אַז צעצונדן ווערן די ווייטסטע אַרומען:
— מ ר ד כ י , מ ר ד כ י ! —
די שעה איז שוין געקומען!

לאַדזש, 1948

די דרייפטע

□

דעם אַנדענק פֿון שמואל זיגלבוים

ווען קומען זיי די דרייסטע?
וואו וואַקסן זיי די גלייבערס?
וואָס זענען זיי — די סופֿן,
אַדער ליכטיקע אָנהייבערס?
ווען קומען זיי די דרייסטע

אַלע וועגן ווערן אייגן.
אַלע שטרויכלונגען — צעשטערט.
יעדע טונקלעניש — באַלויכטן.
יעדע פרעגעניש — דערהערט.
ווען קומען זיי די דרייסטע?

זיער גורל איז: — באַשיידן —
גאַרנישט, גאַרנישט אויסצומיידן.
ווערן זיי דורך טאַט פאַרלאַשן —
פונדאַסניי זיך אַנצוהייבן.

ווען קומען זיי די דרייסטע?

פֿאַריז, 1961

זעקס ליכט

□

לזכרון ש כנא זאגאג, מיט וועמען
געשלאסן די לעצטע „אַרבעטער-צייטונג“

דער טאָג מיט דער נאַכט גיסן זיך צונויף. עס איז די יאָר-
צייט-נאַכט נאָך אונדזערע נאַענטסטע. אַוועקגעקומענע.
— אומגעקומען על קידוש-השם. על קידוש-העם. על קי-
דוש-המענטש.

די פינצטערניש גרייכט אין דער טיף. נעמט אַרום אַלע
וועלטן. ווערט דער הימל שוואַרץ ווי די ערד. ווערט אונ-
דזער ערד אָנגעצונדן אין זעקס מיליאָן פלעמלעך, וואָס
צאַנקען אין בראַנדיקער שיין.

— פאַר די יתומים. — פאַר די אבילים. — פאַרן יתומדיקן
פאַלק.

עס איז די צוועלפטע שעה. יזכור — די שעה פון דערמאָ-
נונג. די נאַכט גיסט זיך אַריין אין אַ נייעם טאָג, וואָס
לעבט אויף די גבורהדיקע טאַט פון אומקום.

די פינצטערניש גרייכט טיפער. אַלץ איז געוואָרן שוואַרץ.
אַרום איז גאַלע נאַכט. הוילע שטומקייט.

האַלט איין דעם אָטעם. ס'איז די מינוט פון קדושהדיקן
באַהעפטן זיך מיט יענער נאַכט פון אומקום.

י ת ג ד ל ו י ת ק ד ש .

אַ געשריי פלאַצט אויף, ווי אַ דונער וואָלט זיך געקייקלט
איבער אַלע הימלען. געוועקט און געמאַנט צום אָנדענק
פון די אומגעברענגטע — אַוועקגעקומענע, פאַרשוואונדענע.

י ת ג ד ל ו י ת ק ד ש .

ווערן אונדזערע שטיבער פול מיט שלוכצן. מיט טרויער-
געוויין.

— לאַמיר אָנצינדן ליכט. זעקס נשמה-ליכט נאָך די טויטע:

— געשטאַרבענע. פאַרסמטע און אַליין-פאַרסמטע. — גע-
האַנגענע. — אומגעקומען מיט אַלע מיתה משנות. — פאַר-
גאַזטע און פאַרברענטע.

לאַמיר אָנצינדן זעקס נשמה-ליכט — לזכרון:

מאַמעס און טאַטעס. אַלטע זיידעס און באַבעס. — שוועס-
טער און ברידער. — יונגע קינדערלעך, ערשט געבוירענע
און די וואָס האָבן נישט באַוויזן צו דערזען דאָס ליכט פון
אַ טאַג...

— פאַר אומגעבראַכטע, וואָס האָבן קיינעם נישט איבער-
געלאָזט אויף דער וועלט.

— פאַר יענע וואָס האָבן אויסגעשטרעקט צו אונדז אַ
העלפנדיקע האַנט אין די שווערע טעג פון פיין — און גע-
פאלן ווי קדושים.

לאַמיר אָנצינדן זעקס ליכט נאָך די גיבורים:

פון כעלמאָ, אוישוויץ, מאַידאַנעק און טרעבלינקע. פון
סאַבי באַר און באַבי יאַר.

— פון אַלע געטאַס. — פון אַלע וועלדער.

— פון ביאַליסטאַק. פון ווילנע. פון וואַרשע.

די פלאַמענדיקע ליכט ברענגען צונויף די נשמות פון קדו־
שים, וואָס קלאַפן אָן אין אונדזערע פענצטער. זיי באַהעפטן
זיך מיט אונדזער שטומען וויי, מיט אונדזער שווייגן.

זיי מאַנען: ג ע ד ע נ ק ט .

●

דער קאַשמאַר פון יענע טרויעריקע טעג גייט ווידער אויף.
ברענט און בריט מיט אַלע גיהנום־פייערן.

לאַמיר אַריינבליקן אין יענער נאַכט אַריין. ווידער דערזען
די וואַגנס און וואַגאַנעס — מיט אונדזערע נאַענטסטע,
וועמען מען פירט דעם לעצטן וועג.

לאַמיר אויפכאַפן זייער געבעט. זייער ילהדיק געוויין.
זייער קרעכץ. דעם לעצטן כאַרכלענדיקן אַטעם.

לאַמיר אַריבערקוקן צום צוג פון קינדער אין זייער קדו־
שהדיקן גאַנג, צוזאַמען מיט יאַנוש קאַרטשאַק.

לאַמיר אַריינבליקן אין יענע חושכדיקע גאַסן, וואו רוצ־
חים מיט אויפגעהויבענע העק טרייבן יידן צו די וויינענ־
דיקע פעלדער פון פּאַנאַר.

●

זעקס ליכט. זעקס יאַרצייט־ליכט ברענען.

לאַמיר אַריינקוקן אין די פלאַמען פון ברענענדיקן געטאַ

און דערזען מרדכי אַנילעוויטשעס דראָענדיקע האַנט —
צווישן פּאַלנדיקע ווענט.

אין די פּלאַמען קומען אַרויס די קעמפּער פּון געטאָ. זייער
רע בליקן דרייסט. זיי ליכטיקן מיטן פייער פּון נקמה.
לאַמיר אַרייננעמען אין זיך זייער מוט און גבורה.

און לאַמיר אַראָפּגיין אין די פּאַרהוילענע בונקערס. צו
די וואָס האָבן, צוזאַמען מיט עמנואל רינגעלבוים, געשריבן
דעם פּנקס פּון מאַרטירערישן אויפּגאַנג. פּון גבורהדיקן
אומקום. לאַמיר ווידער איבערלייענען זייערע געשריבענע
בלעטער, וואָס ברענען ווי פייער.

ס'איז יאַרצייט־נאַכט.

ז ע ק ס ל י כ ט ב ר ע נ ע ן .

פּאַריז, 1949

קומט מיר אויף אַ מרויב

□

מיין אָפּגעראַטעוועטן ברודער אהרן

געווען דאָס איז אין יענער ווייטער קינדערישער צייט,
ווען אַלע וועגן האָבן מיר געשמייכלט מיט אַ פרייער בלויער ווייט.

ווי ברויט אין באַקן וואַקסט און ברוינט, געוואַקסן איז מיט מיר די ערד,
האַב איך אַ יעדן טאָג משיח'ן געוואַרט — אויף זיין ווייסן פערד.

דער טאַטע האָט געלעבט, די מאַמע וואָס האָט זיך אין איר קינד געצירט
און יעדן אָוונט פאַרן שלאָפן מיך אין אַ בלויער מעשה-וועלט געפירט.

דער זיידע וואָס האָט שבת-בראשית די ערשטע פרשה חומש מיך
פאַרהערט,
געלויבט דערביי מיט פשוט וואַרט דעם האַר פון הימל און פון ערד.

געווען איז דאָס איז יענע ווייטע טעג מיט יאָרן שוין צוריק,
ווען כ'האַב מיט מיין חבר איציק אויסגעטרוימט די כישוף-בריק,

דורך וועלכער — צוויי בלאַנדזשענדיקע שעפעלעך אויף גאַטס וועלט —
מיר וועלן גיין צום לאַנד וואָס איז מיט לויטער זון באַהעלט.

און האַבנדיק דערגאַנגען און פון וואַנדער זיין שוין מיד —
רוען אונטער אַ פאַלמע-בוים און פון יצחק'ס מלאך זיין געהיט.

גענערט זיך מיטן טרוים פון טייטלען, באַקסער, פייגן —
און מיט גאַלדענע פירות וואָס פאַלן פון די צווייגן.

אַזוי האָט זיך געטראַכט אין יענער קינדערישער צייט,
ווען אַלע וועגן האָבן געשמייכלט מיט אַ פרייער בלויער ווייט. — — —

בין איד היינט אַוועק אין געטאַ-שטאַט, וואָס אין חורבה ליגט
פאַרשפרייט,
אויף קבר-אבות — מיט אַ תפילה צו די גרוזן. — ס'האַט מיין קינד
מיד באַגלייט.

און מיט איין וואָרט: „וואו איז מיין היים?“ — אויפגעוועקט מיין
אַלטן טרוים
וואָס ליגט פאַרוואָרפן אין שטעטלשן טייך, וואו איצט בעזלט גרינער
שויס.

נאָר אַנדערש איז דער טרוים אין דער וואָר אויף גרוז און ליים,
ווען ס'רייסט דער ווינט מיד ביי די פאַלעס און ס'וויינט מיין קינד:
„אַ היים“.

לאַדזש, 1946

וואו איז ישראל שטערן

□

אויף וועלכן שטיין איז דער דיכטער דאָ געלעגן,
אין שטומקייט פאַרשלאָסן, שוין גאַרנישט צו פרעגן.

אפילו ביי גאַט: — ווען עס בלוטיקט די וועלט,
פאַרוואָס האָסטו דיין אויער מיט טויבקייט פאַרשטעלט?

זוך איד דאָס אַרט, וואו ס'איז דער דיכטער געלעגן
און קען זיך ביי קיינעם שוין גאַרנישט דערפרעגן.

וואַרשע, 1963

רבי עקיבא, רבי עקיבא, ס'ווערט דיין טרוים איצטער וואָר,
וואָס געחלומט האָבן מײנע זײדעס — צוויי טויזנט יאָר —
און די זין פון מײן דור האָבן ווידער דערקענט —
ווען דער טאָג און די נאַכט האָבן אין שרפה געברענט.

מיטן בלוט פון דיין לייב האָסט געצאָלט פאַר דיין טרוים
ווען האָסט מורד געווען קעגן קנעכטשאַפט פון רוים.
אַלע טויזנטער יאָרן, פון דעמאָלט ביז היינט,
מיר פילן די שווערד וואָס עס שטרעקט אונז דער פיינט.

דאָס לאַנד דײנס — געוויסט האָט; געבענקט האָט די ערד;
פון די קרייצונגען, גירושים, האָט דאָס פאָלק נישט געצערט.
נישט פאַרגאַנגען אין דאָרן, נאָר אין טרויער געבליט —
זיך גשטאַרקט מיט בטחון פון דיין צעהעלטן געמיט.

מיר האָבן דערפילט שוין נישט ווייניק נגישות
פון רויבער באַרויבט זײן... פון מיתות, הריגות...
אויף שײטערס געברענט און נישט געוואָרן פאַרברענט —
נאָר אין פײנען מיר האָבן זיך בעסער דערקענט.

אַז מיר קוקן אין תהום — אַ בליק אויף צוריק דאָרט —
מיר זעען־זיי קומען — עס גייען געפאָרט :
פון די „דריי מתנות“ דאָס מיידל — פאַרמשפט ...
דער מהר"ל און דער גולם — די אויגן צערפעט ...

פון אַ טייך אין קאַסטיליע, אַ ייד שווימט אַרויס,
צעוואונדיקט דאָס לייב — און דער קאַפּ אַזוי גרויס ...
ס'גייט לעקערט אַ שטאַלצער פון דער תליה אַראָפּ ...
און ס'קומט מרדכי פון געטאָ מיט געהויבענעם קאַפּ,

איז געוואָרן באַשערט אונדז דערלעבן נאָך יאָרן,
צו זען ווי עס פלאַמט אין פעלד נאָך דער דאָרן,
וואָס משה דער פיטער, האָט ווי אַ צייכן דערקענט —
אין שליחות צו גיין אין דער מצרישער פרעמד.

ברענט אַלץ דער דאָרן, אַ צייכן פון דורות —
און מיר פלאַמען־מיט, ווי די ליכט פון מנורות — — —
ווערט אונדז אַנטפלעקט היינט דער צייכן פון קדושה :
פון קרבן ווערט גואל אין אונדזער ירושה.

רבי עקיבא, רבי עקיבא, ס'ווערט דיין טרוים איצטער וואָר,
וואָס געחלומט האָבן מיינע זיידעס — צוויי טויזנט יאָר —
און די זין פון מיין דור האָבן ווידער דערקענט —
ווען דער טאָג און די נאַכט האָבן אין שרפה געברענט.

לאָדזש, 1947

צינד און א ליכטיקן פאקל

יוסף פרעסמאן

דער לייב פון תל-חי

□

דער לייב פון תל-חי — וויינט נישט,
דער לייב פון תל-חי — שרייט,
דער לייב פון תל-חי — בעט,
דער לייב פון תל-חי — מאַנט.

פאַרגליווערטע שווייגן די בערג,
וואָס האָבן פאַרשלאָפן דאָס גרינען,
דאָס בליען און וואַקסן
פון גראַזן און בימער.

שרייט דער לייב פון תל-חי
אַ הילכיק געשריי.
זיין ברום וואָס ער ברומט —
צעציטערט די בערג.

קוילערט זיך דער רוף,
ווי עס וואַלטן
אַ דונער מיט אַ דונער
אורשטאַמיק זיך באַגעגנט.

ווערט פול דער טאָל
מיט ברויזנדיק געשריי:
ב ר א ש י ת —
אויפגיין זאָל דאָ לעבן.
ב ר א ש י ת —
גרינען זאָל דער טאָל.

כפר גלעדי, 1957

צינד אן א ליכטיקן פלאם

□

פאר דב סדן

דו מאן פון אלטן שטאם —
גיי ארויס אין די טונקעלע נעכט,
צינד אן א ליכטיקן פלאם
ווי עס האבן דאס געטון א מאל
די היטער'ס פון גאטס הויז.
דו זיצסט אויף יענעם בארג
וואוהין עס בליקן גאטס קינדער.

ערגעץ אין די גרויע ווייטן,
ווארט מען אויף א צייכן,
ווארט מען אויף א רוף,
וואס זאל קומען מיט אויפשאל,
מיט בלויער ליכט —
פארהעלן די נאכט —
וואס גייט אויף פון דינע הייכן.

מיין יונג-פאָרגרויטע מאַמע,
האַט דאָס בלויע ליכט זיך נישט דערוואַרט ;
נישט דער בענקענדיקער טאַטע
האַט באַוויזן די וואָר צו דערזען.

און איד, ווי אַלע אין די גרויע ווייטן,
וואַרט אויף דעם ליכט פון דיין שטורקאַץ —
פאַר יעדן זון-פאַרגאַנג.

●

דו מאַן פון אַלטן שטאַם,
גיי ארויס אין די טונקעלע נעכט
און צינד אָן אַ ליכטיקן פלאַם.

פאַרייז, 1974

דער זקן פון צפת

□

בין געווען ערשט אין צפת,
איר בלויקייט געטרונקען,
ווען פון הייזער, ביינאכט,
האָבן שטערן געוואונקען.

לייכטן שטערן אין הויז? —
אין צפת איז דאָס מעגלעך;
דאָרט רוט נאָך די בענטשונג
אויף באַרגיקע שטעגלעך.

ווי אַלט שוין די בערג
און וויפל די שטעגן? —
דער זקן נאָר קען דיר
באַשיידן דיין פרעגן.

דער זקן איז ווייס שוין,
שאַרף איז זיין בליק. —
דאָס האָט ער געפירט מיך
אויף די וועגן צוריק.

און ער האָט געלאָזט מיך
אין שטילקייט דערהערן,
דאָס קול פון די שטיינער
וואָס לייכטן ווי שטערן.

פאַריז, 1974

אין א שטוב אויף רחוב צפניה

□

קינדעריש געזאנג פון תורה-לערנער —
איז די ברכה אויפן ברויט
פון מיין חברס טיש.

גייען יידן יעצט צו שחרית
אין שאַטן-שיין פון רחוב צפניה,
געהילט אינעם ליכט פון טליתים —
ברענגען זייערע תפילות —
פאַרן ליכט אין זייערע היימען.

בעט איך שטומערהייט —
אַ געבעט נאַר מיט די אויגן :
— טוט תפילה אויך פאַר מיר,
ווען איך הער איצט
די שירה פון פייגל —
גרוסן פון ווייטע הימלען.

ירושלים, 1972

באַנג־אַרויף צו ירושלים

□

א

פון דעם ערשטן אַלף אין רבינס אַלטן סידור,
אין פריען אָנהייב, יאָר נאָך יאָר,
אויף דיינע טרעפּ איך בין געשטיגן —
מיין חלומדיקע, בלויזע וואָר.

אויף אַלע נע־ונדן מיינע —
דורך קאַלטן צפון־וואַלד דעם ווייסן,
דורך וויסטן דרום־מדבר הייסן —
געגאַנגען כ'בין צו דיינע הייכן,
וואָר, מיין ליכטיקע וואָר,
וואָס איך זע ערשט אין רייפקייט
פון מיינע פרי־פאַרגרויטע האָר.

●

ווער האָט מיך היינט געברענגט אַהער,
שטאַט פון מיין טאַטנס חלום,
פון מיין זיידנס ליכטיקע בענטשונג —
ווען אַ קינד קוים פון יאָרן פיר,
איך האָב געהערט די בראשיתדיקע ברכה
אויף דער שוועל פון זיין אָפענער טיר.

היינט איז מיין עליה צו דיר
 נישט מיט פֿאַרשטויבטע, באַרוועסע פּיס,
 ווי ס'איז דער זקן פון תימן געגאַנגען —
 פול מיט שירה, מיט תפילה און לויב.

מיינע שידך האָבן אפילו נישט דעם שטויב
 פון יענע צעריסענע, שטייניקע וועגן,
 וואו די געבליבענע בלוט-טראָפּנס
 בליען אויף אין ווינטיקע נעכט.

מיין ספרדישע טאכטערס אַ שטאם-ברודער,
 פון די אַטלאַס-בערג געקומען אַהער,
 ער פירט מיד אויף אַ געפלאַסטערטן וועג —
 וואָס געפירט האָט דיינע זין צו נצחון.

גריסן מיד די בערג פון יהודה
 מיט זוניק העלן געזאַנג,
 שטאַט דו ליכטיקע — ירושלים של זהב.

מיין שכן, פון די אַטלאַס-בערג געקומען אַהער,
 זינגט אויף דאָס צעצויגן פאַרבענקטע ליד,
 אין וועלכן כ'הער דעם ניגון פון זיינע זיידעס.

און אפשר גאָר, אפשר איז פאַרקערט? —
 דאָס געזאַנג פון דעם יונגן בן-זקן
 מאַכט עס זינגען די ליכטיקע בערג,
 וואָס צעצאַפלען דעם קלאַפּ פון מיין האַרץ
 מיט דער בענקשאַפט פון פאַרוואַגלטע פּרינצן,
 וואָס האָבן געזוכט זייער פאַרלוירענע היים.

שוועסטער וואָס קומסט מיר אַקעגן
 מיט זוניקן גלי אויף די ליפן,
 מיט גאַלדענעם ברי אין די האַר —
 ברענג מיר וואָסער צו וואַשן די פיס,
 אַ געלייטערטער צו טרעטן אויף די שטיינער
 פון דיין היים — מײן טאַטנס חלום,
 וואָס ער האָט אַריינגעחלומט אין מיר.

טאַטע מײנער, יונגער טאַטע,
 פאַרגאַנגען אין רויכן —
 איך נעם דיך מיט אויף מײן גאַנג,
 איבער די אויפגעאַקערטע רחבותן,
 אונטער אַ תכילותדיקן הימל,
 צו וועלכן האָסט געדאַוונט יעדן טאַג —
 מיט בענקשאַפט פון יום־טוב צו יום־טוב —
 לשנה הבא בירושלים.

מאַמע מײנע, מאַמע ליכטיקע,
 שטענדיק בענקענדיק — אין שווערע עולן,
 מיט לידער צעזונגען — אין שטילע פאַרנאַכטן —
 פון „יאַנקעלעס וויגעלע“
 און „ראַזשינקעס מיט מאַנדלען“ —
 פון כעלמנאָ איך רוף דיך :
 קום איבער מיר — טו אַ שוועב,
 באַגלייט איצט דיין זון,
 ווען ער קומט נאָענט צו דער אַלטער מויער
 וואָס האָט געשטראַלט אומעטום —
 אויף זיין וועלט דער גרויער.

שוין גריסן מיך די הייזער פון דער ווייטנס ;
 שוין זוניקן אַקעגן די ביימער,
 מיט גרינסן פון פרוכטיקן בלי —
 וואָס גיט שאַטן דעם אור־אייניקל מיין זיידנס —
 געבוירן אין דיינע מויערן — ירושלים.

קום איך היינט צו דיינע הייכן,
 געוואַשן אין מיינע צערן —
 שטאַט פון מיין טאַטנס חלום,
 שטאַט פון מיין זיידנס בענטשונג.

ירושלים, אויגוסט תשל"ב

פון וואנען קומסטו יונגע טאכטער,
שטויביק די פיס און שווער דיין טראָט.
פאַרשטויבט איז אויך דיין אַקסל —
ווער האָט מיד געמאַכט דיין בליק ?

איז מיין „שלום“ פאַר דיר פרעמד ? —
כ'האַב פאַרבלאַנדזשעט פּלוצים פאַרטאַגט,
אויף פאַרוואַרפענער גאַס פון רעננה. —
איז נאָענט דאָ דיין היים ?

די טיר פון מיין שטוב איז פאַרקלאַפט,
רואיק שלאָפן מיינע גאַסט-געבער,
זיי זענען מידע און פאַרמאַטערט
פון ביטער צעפייניקטע טעג.

זייער וועג ביז אַהער, אַזאַ איז ווי מיינער —
אַ ווייטער, אַ ווייטער און פאַרדרייטער, —
דורך וועלדער פינצטערע מיט אימה און לויער —
נאָר געבליבן איז אָפן צו רעננה דער טויער.

האַב איך געהערט פאַרטאַגט דאָס פייגל-געזאַנג —
פול איז געוואָרן דאָס פענצטער מיט שירה.
בין איך אַרויס זיך אַרומנעמען מיט דער וועלט —
און דיך געטראָפן, יונגע צאַברע — בוקר טוב.

רעננה, 1973

גיבור דו יונגער

□

גיבור דו יונגער —
ביי הייליקער וואַנט :
תפילה'ט דיין פנים
אין די שטיינער אַריין —
דעם אויפגעלויכטענעם חלום
פון דיינע יונגע טעג ?

קיינער אַרום איז נישטאָ,
אַליין ביסט, אַליין.
די טויב אין דער הויך,
אין שפּאַלט פון אַ שטיין —
טרינקט דיין שטילקייט.

צו מיר וויינט דיין פלייצע,
צום הימל וויינט דיין ביקס.

און די שטיינער, ווי שטיינער,
זיי בלייבן פאַרשטיינט.
און דער הימל, ווי הימל,
בלייבט ליכטיק צעשוינט.

און איך אַזוי ווי דו,
זוך אומעטום —
צו די פאַרמאַכטע טויערן
אַ ליכטיקן שטעג.

ירושלים, 1973

פֿייערן אין שטאָט

□

די פֿייערן פון ל"ג בעומר
פֿאַרשטעלן נישט די פֿייערן פון געטאָ.
אין פֿלאַם געשטאַרקט האָט דעם צווייטן.

ס'וועט קיינער קיינמאָל נישט פֿאַרבייטן
דעם פֿלאַם וואָס גליט אין אַש
מיטן פֿלאַם וואָס גאָלדיק ברייט,
איז ליכטיק העל צעברענט —
צעצינדט אין נייער שטאַט,
די אומרו — ניי דערקענט!

און ס'וואַקסן נייע ביימער
און ס'וואַקסן נייע ווענט,
וואָס עס בויען יונגע ברידער
מיט זייערע האַמערדניקע הענט.

ת"א, 1973

צו כל-נדררי תשל"ד

□

א

כאָטש איין מאָל געוואָלט נאָך קומען צו דינע שטיינער, ווען טוסט אָן, ירושלים, דיין מאַנטל פון יום-טוב. כאָטש איין מאָל געוואָלט אין דער נאַכט פון כל-נדררי זיין מיט דינע דאָווענערס, געהילט אין טליתים, צו הערן די תפילות, וואָס ווערן שוועבנדע טויבן.

ב

אַזויפיל נע-ונדן איך האָב גענע-ונדעט, אַזויפיל קרומע וועגן געמוזט אויסמיידן. זענען וואונדן געבליבן פאַרפרענגטע אין לייב, ביז כ'האָב דעם נס דערלעבט — קומען צו דיין הויכקייט מיין ברכה צו פאַרפלעכטן אין דער שעה פון קדושה.

ג

שטייט דאָרט דער ייד פון מיין פאַרשוואונדענער וואַרשע — וויפל צערן ברענען אין זיינע צעפינטלטע אויגן. ער געדענקט דעם יום-כיפור ווען די שטאָט האָט געברענט און די הימלען צעריסן מיט בלייאיקן דונער. האָבן פאַרשטעלט דאָס געוויין פון אויסגעשטרעקטע הענט.

ד

שוין פולע דרייסיק יאָר פון יענער שווערער צייט
אַז כ'טראָג די ברכה פונעם ייד אין בוכאַראַ,
דער זקן אין וויסע כאַלאַטן געהילט:
— וועסט קומען מיין זון צו דער הייליקער שטאַט —
און מקוים איז איצטער געוואָרן זיין ברכה.

ה

שטיי איך אַ געבויגענער פאַר דער וואַנט צעליכטיקט —
אין דער נאַכט פון כל-נדרי, מיט דאווענערס פרומע
און עס שוועבן איבער אונדז אַזויפיל וויסע טויבן —
די תפילות וואָס זענען צום הימל געוואָנדן —
און אויך מיין תפילה, אַ טויב, שוועבט צו די הימלען.

פאַריז, 1973

ערשט זענען די טייכן שטילע געפלאָסן

□

א

ווילסטו ווידער אונדז ברענגען אַ מבול?
דיינע אויסדערוויילטע, געפרואווט מיט פיין,
זענען לאַנג יעדן חטא שוין אָפגעקומען.
פאַרוואָס ברייט אונדז ווידער דיין צאָרן
דורך די וואָס האָבן פאַרלייקנט דיין שם?

ערשט זענען די טייכן שטילע געפלאָסן
און די פיש מיט גאָלדענע שיפן,
ווי דיינע שטערן זיי האָבן געלויכטן.
האָבן פישערס געזונגען זייער לויב
צו דיר ערגעץ אין הויכקייט באַהאַלטן.

דער עפּלסאַד פון מיין חבר פאַרזייט,
האַט רואיק ערשט מיט וויגליד געלוישט;
אַ בויס צו אַ בויס האָבן די קרוינען גענייגט —
און דער וואַנדערער אַ געקומענער פון ווייט
האַט מיט פייגל-געזאַנג זיינע מידקייטן געלאָשן.

וואו איז איצט דער יונגער פלאַנצער ? דער, גרויער אַקערער,
 וואָס האָט נעכטן ערשט זיין פעלד געפלעגט ?
 היינט האָט ער געדאַרפט די ברוסטיק פולע זאַנגען
 אין ניי-געבויטע שייערן איינזאַמלען,
 אַז יום-טוב זאָל זיין אין זיין היים.

האַסטו פלוצעם אַ שטורעם צעוואַיעט,
 דעם סאַד און דעם טייך מיט אומרו צערוישט ;
 פון ביימער גרינע, די קרוינען צעריסן,
 די גאַלדענע פיש אין טיפן פאַרטריבן
 און דעם גרויען מאַן זיין רו צוגענומען.

ווילסטו ווידער אונדז ברענגען אַ מבול ?

טבעון, 1973

אויפן וועג צו בית-אלפא

□

באהאלט נישט ווידער דיין פנים פון אונדז,
ווען מיט בליי שווערן דינע הימלען.
עס וועלן לעסטערער קומען מיט געוויין
און פארשעלטן חלילה די זון.

מיר גייען אין צווייען אויף אַ נאָקעטן וועג,
די שעה, ווי דער הימל, שווערן אויף אונדז.
דער וואַרשעווער „דזשינדזשי“ פון קיבוץ בית-אלפא,
איילט איצטער צו זיין אויסגעבענקטער היים.

גייען מיר מיט אומרו, איבער אַ נאָקעטן וועג
נאָענט צו די בערג, וואָס גליען מיט פייער
נישט ווייט שוין, מען זעט, דעם קיבוץ בית-אלפא —
ווער וועט אונדז דאָרטן, איצט קומען אַקעגן ?

●

ס'איז סוכות — וועט מען פראַווען היינט יום-טוב?
אין שכנות פון טאַל דאָרט, אַריבער די בערג
גליט די ערד, זי ברענט איצט מיט פייער.

יונגע זין היטן אומעטום, אַלע וועגן –
וועלן זייערע קינדער נישט מורא-האַבן
די יום-טוב-געזאַנגען צו זינגען ?

גאַט, באַהאַלט נישט דיין פנים פון אונדז,
צופיל לעסטערער חלילה, וועלן קומען פאַר דיר
און אויסשרייען אין צאַרן זייער געוויין.

חפצי-בה, 1973

דער מאן פון גבורה

□

ס'איז גרוי איצט געוואָרן דער מאָן פון גבורה,
ווען געזען ר'האַט זיין ברודער געשלאָגן אין פעלד ;
פאַרוואַלקנט דאָס אויג וואָס היט זיין גבורה —
פאַרלאָשן דאָס צווייטע, וואָס וואָרנט, באַפעלט.

ביים ראַנד ליגט דער קרבן אויף זאַמדיקע וועגן
און ס'פינצטערט דער וועג פונעם צער וועלכער פרעסט,
ווי שלאַנגען עס וואַלטן געוואָרן די וועגן
אויף וועלכע ערשט נעכטן געבליט האָט אַ נעסט.

די זאַמדן די ברוינע, ווי רוחות איצט וואַיען,
דער מאָן פון גבורה ווערט קליין ווי אַ קינד.
אים דאַכט זיך דער קרבן, זיין ברודער, טוט וואַיען,
ווען ס'בלינצלט אַ שטערן אין נאַכט וואָס איז בלינד.

חולון, 1973

פ ר ע נ ט א ז ק נ ה

□

— וואו זענען מיינע אייניקלעך, וואו זענען?
און זייערע יונגע טאטעס, וואו זענען?
און די מאמעס, מיינע קינדער, וואו זענען —
ווען פעלדער און וועלדער ווידער ברענען.

א פולע איז די נאכט היינט מיט שאטנס
און איבער גאסן גייען מענטשן, ווי די שאטנס,
ווערן מיינע צערן ווידער אויפגעזאטן.
וואו זענען מיינע אייניקלעך, וואו זענען?

חולון, 1973

אין צוועלפטער שעה

□

פאָר רבקה גובער

די מאַמע פירט נאָך אַלץ אירע זוניקע זין,
אויף דעם היימישן וועג פון בית-הספר...

און יעדן פאַרנאַכט זי גייט צום שטילן פעלד
וואו קולות הערן זיך אין דער גרויער ווייט...

און נאָך דער צוועלפטער שעה, ווען אַלצדינג רוט אין שלאָף,
ווערן אַלע טירן — אָן שליסלען פאַרמאַכט...

און עס גייט די מאַמע, ווי אין ווייטן פאַרנאַכט,
צום בעט פון אירע זין — וואָס זענען לאַנג שוין פאַרבעט...

ירושלים, 1979

פארטאג אין ירושלים

□

פאר שיעלע ראכמאן

מיין חברס זונעלע שלאָפט —
די הייליקע שטאַט וועקט זיך אויף ;
זיבן קרוינען הענגט אויף דער מאָרגן,
אויפן דאָך פון מיין חברס הויז.

יעדע קרוין האָט אַ ליכטיקן דימענט,
דער דימענט אַ בלויאינקן שטראַל.
מיין חברס זונעלע וועקט זיך
און ווערט פון קרוינען דער האַר.

די זיבן קרוינען העלע צעלויכטן,
שיינען אַרויס פון זיין אויג.
ווערן די ירושלימער גאַסן,
געהילט, ווי דער הימל, אין בלוי.
ירושלים, פאַרטאַגס, קדוש. קדוש.

ירושלים, 1957

שיין איז ירושלים

□

שיין איז ירושלים
אין יעדן פארנאכט,
ווען איבער די היגלען
צינדן זיך שטערן —
ליכטיקע, צעליכטיקטע.

דער הימל קוקט אראפ
חלומדיק פארטראכט
אין בלויער בענקשאפט —
די תפילות צו הערן.

טרינקען מיר דאס ליכט
פון דער ליכטיקער שטאָט
צו וועלכער מײן טאָטע
האַט אַלע יאָרן געבענקט.

ירושלים, 1975

גרוסן

□

שיקסט גרוסן מיין ברודער פון דער יידישער שטאָט,
מיר איז די זכיה דערווייל נישט געגעבן ;
באשערט נאָר צו גיין ווי אַ זשאַנגלער אויף דראָט,
אַז שווער ווערט די זינד זיך אַליין צו פאַרגעבן.

ווי דער זינגער אַ מאָל דורך תפילה ער האָט
זיין בענקשאַפט פאַרוואַנדלט אין לידער —
מיין בענקשאַפט איך שטאַרק צו שטאַרקן מיין טראָט
אויף מאַרקן פון פרעמדן האַרמידער.

צו קענען די ליבשאַפט, וואָס כ'טראָג איר פון לאַנג
אין ליד כאַטש אַמאָל אויך אַנטפלעקן ;
נאָר בעסער וואָלט זיין מיט דיר אינעם גאַנג —
די בענקשאַפט צו קענען אָפּמעקן.

פאַרזי, 1972

דער הלום איז ווידער צעלויכטן

□

וויפל האָבן שוין געוואַרט — געהאַרט —
מיינע זיידעס, עלטער-זיידעס ;
וויפל תפילות שוין געתפילהט,
אין אַלע וואַכעדיקע טעג,
ווי עס וואַלטן גרויע וועגענער
שורותווייז געצויגן אין די ווייטן —
לאַנגע צייטן, לאַנגע צייטן.

וויפל מאַל געפאַלן אויפן פנים —
אויך פון אַפגעהאַקטע כוחות.
און פון בלאַטיקע גריבער,
מיט בטחונדיק צעשיינטע בליקן,
געשטרעקט די הענט פאַר זיך,
געזוכט דאָס ווייסע אייזעלע —
און דעם רייטנדיק, ליכטיקן זקן
מיט דער זוניקער באַרד,
וואָס וועט דעם הימל
צו העכערע הייכן אויפהייבן.

דאָס וואַרטן און די תפילות,
ביי שחריתן און מנחה'ס,
ווען די זון איז געקומען,
ווען די זון איז פאַרגאַנגען —

האַבן מיינע נישט-באַבאַרדטע פעטערס
אין אַ נייעם אַחרית-חלום געזען —
אויף גרין צעבליטע פעלדער,
אונטער דעם זוניקן אויג
פון אַ בלוי-צעלויכטענעם הימל.

בין איך אַ פאַרטאָג פון מיין היים אַוועק,
מיט טאַטע-מאַמעס בענקענדיקן בליק באַגלייט, —
צו זוכן דעם חלום פון מיינע פעטערס.

דורך שטייניקע וועגן געגאַנגען —
פון חרובע שטעט אַ געיאָגטער —
אַליין אַ פאַרוויסטער געוואָרן.
און אויפן וועג צו די גרין צעבליטע פעלדער,
ווען שקיעה האָט געשרפהט די ווייטן
און רויטער אָפשיין געברענט מיינע טריט,
כ'האַב שטיל גענומען זאָגן די זינגענדיקע תפילות
פון מיינע זיידעס, עלטער-זיידעס...

דער חלום איז ווידער צעלויכטן,
די בענקשאַפט פון ס'ניי איז באַפרייט,
גיי איך אויף די וועגן ווייטע,
צו באַגעגענען דעם אַלטן מאַן
מיט דער שטראַליק-זוניקער באַרד,
וואָס וועט קומען אויפן ווייסן אייזעלע —
און דעם ליכטיק-בלויען הימל
צו העכערע הייכן דערהייבן.

ראַמבויע, 1974

שבת-ליכט

□

לייב ראַכמאַן לזכרון

צוויי שטראַליקע פייערלעך, די שבת-ליכט צעשיינט,
דורך דייע פענצטער זיי האָבן געליכטיקט, געפלעמלט
אויף שויבן שונהשע — אויפגעשיינט זייערע ווענט
און אויף אַרעמע טישן האָבן זיך לייכטערס געצונדן.

אַלע פיינען פאַרדרענגטע פון אונטער חושך-ווענט,
וואו דייע טעג זענען פאַרונען אין פינצטערע וואַלקנס
און דייע נעכט האַסט פאַרתפילהט אין צעריסענע שטראַלן —
זענען אין דער פרייד פון דיין שבת געוואָרן אויפגעבונדן.

צוויי שטראַליקע פייערלעך, די שבת-ליכט צעשיינט,
דורך דייע פענצטער זיי האָבן געליכטיקט, געפלעמלט.

תל אביב, 1978

האַסט דיר אַנגעטון שוואַרצע פליגל

□

יונגע משוררת — ווי אַ בליץ דו שניידסט די לופט —
ווער האָט דיר אַנגעטון שוואַרצע פליגל,
זאָלסט קענען אַ פלי-טון אַזוי ווייט ? ..

אין יענער ווייט עס וועט דיין יונגער טאַטע,
גיין דיר אַקעגן מיט אַן אַבל-שיר —
און אפשר נאָר מיט פראַסטיקן געוויין ?

דו האָסט אַ פלי-געטון — אַן אַפּגעהאַקטער שטיין,
וואָס נידערט פון הויכקייט אַראָפּ אַזוי שווער.
פונעם העכסטן באַרג — באַרג-אַראָפּ, אַראָפּ ...

ביסטו געפאַלן אינעם תהום אַן באַריר
ווי אַ שטומער שטיין, פאַרשטומט יעדער קלאַנג —
און דאָס איז געבליבן דיין לעצט-לעצטער שיר.

תל-אביב, 1977

לאַמיר וואַרטן

□

זיבן בליצן וועלן די הימלען צעשפּאַלטן
און פון זיבן בלויע טויערן צעפּראַלטע,
קומען וועלן די אויף וועלכע מיר וואַרטן —
מיט אויסגעשטערקטע הענט צו בענטשונג,
מיט העלע שטראַלן זייערע ווערטער —

לאַמיר וואַרטן.

לאַמיר וואַרטן.

וועלן מיר אויסטון אונדזערע פּאַנצערס,
די שוואַרצע כאַלאַטן — צעשליסען —
מיט טרויער-ווינט פון די וועגן.
אַקעגן צו גיין די וואַס זאָלן קומען
פון די זיבן ליכטיקע טויערן —

לאַמיר וואַרטן.

לאַמיר וואַרטן.

פּאַריז, 1974

פארן שפיגל פונעם קינסטלער

ארטור קאלניק

צום סקולפטאר

האַק אַוועק פון שטיין דעם שטיין,
אַלצדינג, אַלץ וואָס איז דאָרט מערער.
נעם אויף דעם עול — פון גאַט אַליין —
דו, באַשעפער ; דו, צעשטערער.

לעבן וויל דער שטיין ווי דו —
שייל אַראָפּ פון אים דעם שימל,
דיין אומרו גיב זיין שטומער רו —
דער שטיין וועט ליכטיקן צום הימל.

פאַריז, 1972

כילדער אין מוזעאום

אונטער אַ גראַנאַט-פינצטערן הימל
בליט דאָס רויטע פינטעלע אין פעלד,
אַ בלוס ?
אַ טראָפּן וואָס צאַפּלט נאָך אין לעבן ?

— האָט דײַך אויך געשראַקן דאָס רויטס ? —
מיך שרעקט עס מיט שגעון.

און עס שרעקט מיך אויך דאָס גרויע הויז
מיטן טורעמל, מיטן זייגער,
— אַ שלאָס איז דאָרט ?
אַ קירכעלע איז דאָרט ?

דער זייגער און דער טורעם זענען שטום —
שוין לאַנג, לאַנג —
נאָר פון אַוונטיקן רוף דער לעצטער קלאַנג,
וואָס האָט דאָס פעלד און דעם וואַלד
מיט אומרו און פחד פאַרוויגט —

דעם לעצטן זיך לעשנדיקן קלאַנג,
האַט דער אַלטער, געהויקערטער גייער
מיטגענומען אויף העלע וועגן.
רופט דער שטומער גלאַק צו מיינע אויערן,
רופט צום רויטן פינטעלע אין פעלד —
אַ בלום,
אַ טראַפן וואָס צאַפלט נאָך אין לעבן.

●

כישופדיק איז דער גראַנאַט־הימל,
וואָס היט אַ סוד —
דעם מייסטערס אויער איז דאָרט באַהאַלטן.
דאָס גראַנאַט־ליכט וואָס דער פינצטערער הימל
אַריינגעכישופט האָט אין ליידיקע חדרים,
האַט דעם מייסטער פאַרטריבן אין ווייט, —
דעמאָלט האָט דער זייגער זיך אָפגעשטעלט.

איז די ערד פול מיט אומרו,
די גרעזעלעך — מיט געוויין,
די געלע בלימעלעך — צעציטערט,
צעפיבערט אין שטורעם —
בריען מיטן פייער
פון מייסטערס געלער באַרד.

●

איך קוק אַריבער די גרענעצן פון וואָר —
משוגע טאַנצן די פענדזלען —
דאָר־צעצויגענע ליכטיקע פינגער —
אַרום זיין בלאַסן פנים.

דער זילבערנער חלף גלאַנצט.

די שקיעה וואָס ליגט צעשפרייט
אויפן דאָקטערס נאַקעטן טיש —
ברענט דייע גרויע אויגן.

דער זילבערנער חלף גלאַנצט.

ביזטו אַוועק,
ווייט, ווייט,
— וואוהין ביסטו אַוועק? —
צום גאַלדענעם פעלד?

אפשר גאַר צום גרויען הויז
מיט דער גראַנאַט־פינצטערניש
אין לידיקע חדרים?

— מייסטער, מייסטער —
איז מיינ מאַמע אויך דאָרט פאַראַן?

פאַריז, 1961

צום טויטן פיקאסא

וועמענס טונקעלע האַנט האָט פאַרמאַכט דייע אויגן
דו וואָס האָסט כישופדיק געשאַפן און צעשטערט.
פון בלויער ווייט אַ רייטער קומט, אַנגעשפיזט זיין בויגן –
צום שטערן אַנגעצילט, וואָס פאַלט איצט צו דער ערד.

קרייזן רויטע קרייזן, בליצן בלויע בליצן,
ווי דו וואָלסט איצט געאַנגען קעגן הימל מיט אַ שווערד.
נאָר אפשר ווילסטו גאָר דיין וועג צו גאָט באַשיצן,
זאָלסט קומען צו זיין טראַן אין תפילה איינגעהערט.

וועמענס טונקעלע האַנט האָט פאַרמאַכט דייע אויגן ?

פאַריז, 1972

איציק מאנגער שפילט זיך מיטן קינד

□

מדימלען

דער דיכטער שפילט זיך מיטן קינד,
צארט זי גלעט זיין גרויען קאָפּ;
איר לאַכן רויטלען זיינע באַקן —
טאַנצט דער דיכטער: האַפֿ-האַפּ.

פלעכט דאָס קינד דעם דיכטערס לאַקן,
דער דיכטער גלעט איר פיסל פרום.
פון ווייטן קומט די גאַלדענע פּאַווע —
נעמט ביידן מיט די פליגלען אַרום.

דער דיכטער ווי דאָס קינד — צעשיינט, —
די קליינע שפּרינגט אים אויפן קאָפּ;
זי קלעטערט אויף אַ שטראַלן-בריק —
טאַנצט דער דיכטער: האַפֿ-האַפּ.

דאָס אויג זיינס לויטער, ליכטיק קלאַר,
ביים ברעג נאָר בלייבט אַ זילבער-טרער.
— וועמען דיכטער האַסט אינעם קינד דערקענט? —
דיין טראַט פאַרוואָס ווערט ווידער שווער?

אין טיר צעעפנט עס שטייט דער לץ,
די פענטעס גרויע ער וואַרפט אַראָפּ.
ס'איז שטום געוואָרן אין וועג זיין צונג
און ווייס פון צער — זיין יונגער קאָפּ.

אַמאָל האָט לץ דעם דיכטער געפירט,
אויף טאַטנס ציג איבערן טראַקט;
דערנאָך פאַרשיכורט זייער פרייד —
האָט לץ און דיכטער — נאַכט אויף נאַכט.

... דער דיכטער זינגט, עס קרייט דער לץ —
מען זשליאַקעט בראַנפן פון אַ טאַפּ...
איז טאַפּ צעבראַכן, איז ציג פאַרברענט —
טאַנצט דער טרויער: האַפּ-האַפּ.

דער דיכטער, פאַווע און דער לץ,
באַזונדער יעדער עס האָט געבענקט.
היינט האָט זיי די קינדער-פרייד —
אַלעמען אַהער געברענגט.

שטייגט דאָס קינד אַלץ העכער, העכער —
אַ זילבער-קרוין באַשיינט דעם קאַפּ;
אויפן דיכטערס שטערן אַ בלויער שטראַל —
טאַנצן אַלע: האַפּ-האַפּ.

פאַריז, 1949

איציק מאַנגער ליגט קראַנק

□

א

ליגט אין האַטעל היינט, אַ קראַנקער, דער דיכטער,
פון רויכן פאַרשיכורט, די ביטערניש קוועלט.
יעדעס וואָרט זיינס אַ חלף — שאַרף איז און ניכטער:
„וואָס בלעקעצט דער רשע פון פרייד אויף דער וועלט?“

דער פּלאַץ „אַדעאָן“ איז פאַרעגנט און קאַלט
און קעלטער פון אייז דאָס פנים פון קראַנקן;
דער דיכטער ווערט גרוי, דער אומעט ווערט אַלט
און שאַרף בלייבט די פיין, ווי פון חלף דעם בלאַנקן.

פינצטערן שאַטנס אויף די העל-ראַזע ווענט,
שוועבן געשפענסטיק פון פענצטער צום הימל.
דער דיכטער צעשפרייט זיינע געל-בלייכע הענט —
פאַרמאַסטן זיין פויסט קעגן דרויסיקן טומל.

ב

פון יענער זייט טיר אַ ניגון נעמט ברומען
דער שכן וואָס וויל זיינע צערן פאַרוויגן.
דער דיכטער נעמט שפאַנען אין חלום דעם שטומען, —
צום היימישן טראַקט אויף פעלזיקע שטיגן...

א ברונעם ביים וועג שטייט — א זילבערנער שפיגל —
ווער קומט אלץ אין ליכטיקן שפיגל צו שווימען?
דער בעש"ט, דער בעטלער — און די גאלד-בלאנדע פרוי,
צו וועלכער — אויף וואַלקנס — ביינאַכט ער פלעגט קומען.

קראַנק איז דאָס בעט און קראַנק איז דער דיכטער,
נאָר העל שווימט דער ניגון, וואָס קומט פון אַ שטערן —
אַ ליכטיקער שטערן וואָס בלינצלט העט ווייט —
אויפסניי פאַרן דיכטער זיין ליד אומצוקערן.

ג

— — — דאָס זילבער-בלוי איז בלויער — בלויער,
דאָס זילבער-גרוי איז גרויער — גרויער — — —
חלומט דער דיכטער פון אַ היים און אַ קינד
אין בענקשאַפט נאָך פרייד, וואָס בליט אין טרויער —
און פון אַלטן בעטלער, וואָס קראַנק איז און בלינד.

ליגט אין האַטעל היינט, אַ קראַנקער, דער דיכטער,
פון רויכן פאַרשיכורט, די ביטערניש קוועלט.
יעדעס וואָרט זיינס אַ חלף — שאַרף איז און ניכטער:
„וואָס בלעקעצט דער רשע פון פרייד אויף דער וועלט?“

פאַריי, 1949 — 75

איציק מאנגער אין ראג פון גי פאטען

□

אויף גי פאטען, אין ראג פון געסל,
שאַטנס שלאָפן אויף די ווענט.
אַ הונט אין דרעמל אויף אַ פעסל,
היט זיין קודלעוואַטע פעל.

די גאַס-לאַמטערנס, גרוי אין טרויער —
מיט אויגן מיד, פאַרגלייזטע, געל —
קענען מער נישט שיינען,
קענען מער נישט שיינען.

אויף גי פאטען, אין ראג פון געסל, —
דעם דיכטער איז איצט ענג דאָס העמד;
פון קאַפּע רופט דער באַלעבעסל:
„שלעפּער, דיכטער, די קרוין טו אויס,

דיין בענקשאַפּט קום מיט אונדז פאַרגיסן“! —
און ס'ווינקט אַ גרינע פלאַש פון שוים.
— אַ לאַ וואָטר ! — טרינקט די זונה,
— אַ לאַ וואָטר ! — טרינקט די זונה.

דאָס ברוינע טישל וואו חברותא טרינקט,
איז שיכור שוין פון רויך וואָס שטינקט.
פון דיכטערס ליד, פון זונהס רייד,
פון אַלע הויקערדיקע גרויע לייט,

וואָס מרה-שחורהווען די נעכט אַוועק,
נישט געפינענדיק פאַר זיך דעם וועג —
טוליעט מען זיך צו הינט,
טוליעט מען זיך צו הינט.

דער דיכטער האָט זיין ליד פאַרשפילט,
פאַרן לעצטן טראָפּן בלויע פרייד.
איצט שטייט ער אין פרימאַרגן-שיין
און יאַמערט אויס זיין גרוי געוויין:

— ווער ס'האַט אַ היים, אַ ווייב, אַ קינד —
פון דיר נאָר לץ וויינט הפקר-ווינט —
ביסט עלנט ווי אַ שטיין,
ביסט עלנט ווי אַ שטיין.

פאַריוו, 1949-1966

איז דער שטוב פון וואו נאג

□

פארוואס איז דאס ליכט דארטן גרין —
בליט הינטערן פענצטער שוין ווידער א סוד?
כ'קוק אריין אין דיין לידיקער שטוב,
דער טאג, ווי געווען, שטייט נאך העל;
כ'דערקען עס אין זומערדיק פארביקן בעט,
אינעם ברוין וואס בליט און איז ליכטיק.

דאס קישן וואו דיין קאפ האט גערוט —
בלייבט ציכטיק.
בלייבט ציכטיק.

פארוואס איז די דעק דארטן רויט?
שוין ווידער דאס שרייאיקע רויטס
וואס גליט אן די שרעק.
— ווער האט זיי פארזייט דינע שרעקן?

אונטערן ברוינעם בעט וויינען טונקעלע פלעקן,
וויינען מיט שטילן געשריי.
און כאטש דו אליין ביסט שוין נישטא,

טוט דיין מורא אין מיר זיך איצט וועקן,
אינעם מענטש וואָס גייט דאָ פאַרביי.

שוין ווידער דאָס שרייאַיקע רויטס.
וויי מיר, אָ וויי, אין דער פיין,
דאָס פענצטער בלייבט הינטער גרינער שוין
און וועט שוין בלייבן אַזוי, לעולם ועד.
אייביק וועט דאָ גרינען דער טרויער,
וועט לוייערן, וועט הויערן.

דער וואָס גייט פאַרביי איצט געבויגן,
פלוצים ער בלייבט דאָ שטיין —
דער אומעט צעגרינט זיינע אויגן.
און וועט ער נעמען ווייטער צו גיין,
אויף זיין רוקן וועט בלייבן די גרינע שוין
און אין האַרצן —
די שטוב מיט פולער ליידיקייט.

מייסטער, וואָס ביסט לאַנג שוין נישטאָ,
אַזוי איז דיין גאַנג אין דער אייביקייט.

פאַריז, 1961

אריה שמרי לזכרון

זי וואָס האָט דיך אומעטום באַגלייט,
מיט בענטשנדיקן בליק אויף זיינע אַקסלען
און מיט בענקעניש דערוואָרט דיין יעדן קומען —
זי האָט געפירט מיך היינט צום פעלד,
וואו אַ בוים שטומט ביי דיין צוקאַפּנס.

דאָס שוואַרצע אייזערנע טויער איז פאַרמאַכט.
נישט קיין שלאָס האָט פאַרשלאָסן דאָרט די בערגלעך,
וואָס צעריסנע שטראַלן האָבן מיט פּלעקן באַשיינט —
נאָר די גרויע שווייגעניש אַרום, וואָס שווערט,
נאָר די זשומענדיקע שטילקייט אַרום, וואָס וויינט.

גיי איך צום בוים, וואָס דיין האַנט האָט געפּלאַנצט —
אַ שטומער ער שטייט אַנטקעגן דיין פענצטער;
צעוואַקסן ברייט איז זיין צעאָדערטער שטאַם,
וואָס דו האָסט אים געפּלעגט מיט דיין אַטעם —
ליכטיקט זיין קרוין איצט מיטן ליכט פון דיין ליד.

עין-שמר, 1978

דער קרוג איז אויסגעהוילן

□

אלחנן וואַגלער — אין אַנדענק

דיין ליד „איך בין אַ קרוג“ מיט צער כ'האַב היינט געטרונקען,
פאַרנאַכט, ווען דער הימל האָט געעפנט זיינע טויערן.
נישט געוואוסט כ'האַב דאָן — דער שלאָף האָט דיר פאַרשלונגען —
„די נאַכט פון וואונד אין שקיעה“ וועט מער אויף דיר נישט לוייערן.

כ'האַב נעכטן דיר געזען — דיין קאַפּ האָט שווער געזונקען,
פאַרמעט-געל דיין גוף — דער קרוג איז אויסגעהוילן.
דאָס ווייסע בעט פול שאַטנס, האָט סודותדיק געוואונקען,
נאָר דיין קול, אָן עכאַ, האָט עפעס נאָך באַפוילן.

פול טרויער דיינע אויגן — טיפע, גרויע ימען,
וואָס גליווערן מיט שרעק און אייזיק קאַלט פאַרגליען.
וועט דיין לעצטער בליק מיט צערן מיך שוין סמען —
אויך ווייל גרוי בעריאַזע-ליד, קיינמאַל מער וועט בליען.

די גרויע טראַקטן דיינע, ווערן בלינדע היילן,
הער איך ווי פון ביימער עס ברעכן זיך די צווייגן.
דאָס גריקע-פעלד, וואָס דו געלאָזט האָסט מעשות אויסדערציילן,
בלייבט אין יידיש ליד אָן דיר אויך פאַרשטומט אין שווייגן.

דיין ליד 'איך בין אַ קרוג' מיט צער כ'האַב היינט געטרונקען,
פאַרנאַכט, ווען דער הימל האָט געעפנט זיינע טויערן.
נישט געוואוסט כ'האַב דאָן — דער שלאָף האָט דיר פאַרשלונגען —
„די נאַכט פון וואונד אין שקיעה“ וועט מער אויף דיר נישט לוייערן.

פאַריז, מערץ, 1969

וויפל זונען

□

מאָרק שאַגאַל — צו זיינע אַכציק יאָר

וויפל זונען האָבן דאָ אויפגעשיינט ?

אויף ברוינע בערג מיט העלע פינטעלעך —
די הייזער —

גייען מלאכים אַרום מיט קאַזעס אויף פאַשע.
זינגען דערביי אַ קאַפיטל תהילים
און לערנען דערצו אַ פשט פון רש"י.

די גרינע פרייד פון רויטן האָן
באַגלייט זיי מיט אַ קריי.

יונגע חתן-כלה,
אין אַ וואַלקן פון בלומען,
מיט חתונה-שמייכלען,
מיט חתונה-טרוימען —
שווימען אַוועק צו די ווייטן
פון וואַנען דאָס ליכט איז געקומען.
דאָס פיטשינקע יידעלע אין בלויען בלוי
טוט זיי מיט זיין פידל באַגלייטן.

וויפל זונען האָבן דאָ אויפגעשיינט
די ברוינע בערג צו באַגילדן,
די גרינע טאָלן צו באַטויען —
מיט זילבערנע טרערן דער מאַמעס ?

די ברוינע בערג שווימען אַוועק,
צוזאַמען מיט חתן־כלה.
זייערע חתונה־שמייכלען
און חתונה־טרוימען —
אינעם ראָזן וואַלקן פון בלומען.

נאָר פון טאָל אידן הער אַ געזאַנג :
שיר השירים — שיר.
און דאָס ליכט פון די זונען
בלייבט איבער מיר.

וואָנס, 1966

צעפראַלטע זענען די טויערן

□

א

— וואַאָהין?

וואַאָהין ווילסטו מיך באַגלייטן —

מיטן צלמל,

דעם דאַרן צלמל?

— אָפענע איד זע אַזויפיל פרעמדע שטעט,

דאַרט הוליען בייז-וויינענדיקע ווינטן.

זיי סיקען און ברומען און וואַיען

מיט טונקעלער אימה אין די טעג.

ברענען מיינע ווענט —

מיט בלויע פייערן.

וויינען מיינע שויבן —

מיט רויטע טרערן.

ב

צעפראַלטע שטייען אַלע טויערן,

אומעטום האַסטו צלמעך צעשטעלט —

זיי זאָלן היטן די טויטע שטעט?

מיינע יידן האָבן דאָרט געלעבט.
פאַר זיי — מיין צניעותדיקע מאַמע
האַט אירע שבת-ליכט געצונדן
אין די שטראַליק זילבערנע לייכטערס,
וואָס לייכטן איצט אויף פרעמדע טישן.

ג

אין יענער ווייטער וועלט — צוריק —
מיין טאַטנס גרויער קידוש
האַט געקרייזט אין אונדזער שטוב,
איבער דעם טונקל-לאַנגן הויף —
אַריינגעזונגען זיך אין זיידנס ניגון
וואָס האַט ציקלדיק געטאַנצט
אויפן שכנותדיקן פענצטער;
איבער דער שמאַל-אויסגעצויגענער
מאַשקאָוויצער גאַס.

דאָס איז יענע גאַס,
פון טאַטע-מאַמעס שטוב,
וואו מיין יינגסטער ברודערל —
וועמען ס'גיהנומדיקע אוישוויץ
געברענט האַט זיינע טריט —
איך האָב זיין ערשט געוויין געהערט,
ווען אין דרויסן האַט געצישעט שוין
מיט האַס — — —

ד

— — — און ס'האַט עמעץ אונדז ביידן געשלאָגן.
דיך גראַד אַזוי ווי מיך
ווען מיר זענען אַמאָל שוין —
אַלטע יידן געווען .

און ווער האָט דעמאָלט
דעם נביאס ליכטיקע רייד,
פּאַרטונקלען געוואָלט —
מיטן צלמל,
מיטן צלמל.

ה

איבער אַלע, אַלע וועגן
האָט אונדז עמעץ געטרייסט
מיט דעם נביאס טרייסט.
מיט בטחון געשטאַרקט — אַ לעקעכל,
צו פאַרבייסן יעדע ביטערע קרייטעכץ.

האָט דיין טאַטנס תפילה
נישט געהאַלפן,
נישט די תפילה פון מיין זיידן.
דער שעכטער ער האָט
געשאַכטן זיי ביידן.

ו

וואַזאָהין, וואַזאָהין ווילסטו מיך פירן,
דו אַלטער מאַן מיט שטראַליקע פינגער,
וואָס כישופן מיט העלע פאַרבן
איבער טיף-צעבלויטע הימלען,
איבער העל-פאַרגרויטע וואַלקנס,
וואו ס'שוועבט דיין טויטע כלה.

ז

האַסט מיך געפירט קיין ירושלים
מיט דודס תהלימל באַגלייט.
איך האָב אויך געזונגען דאָס געזאַנג —
אַ שירה צום קעניג פון די הימלען.
געשפּאַנט איך האָב מיט מיין תפילה —

איינער פון יענע מידע עולה-רגל.
אויך דו ביסט דאָרט פאַראַנען
אינעם יום-טובדיקן גאַנג.

ח

דאָס בלויע פידעלע פון טאַטנס שטוב געברענגט
שפילט איצטער דודס טריומף-ליד.
דאָרטן איז נישטאָ דאָס דאַרע צלמל,
וואָס האָט געקרייציקט אונדזערע טעג.
גייען מיר אויף צוריקוועגס פון ירושלים
האַסטו געוויזן מיר טאַטע-מאַמעס שטאַט.
אַ געשענדעטע מיט צעריסענע הייזער,
מיט ליידיקע, טויטע טירן, פאַרקלאַפט.

דאָרטן האָט מיין שוועסטער נישט באַוויזן
באַהאַלטן איר געטאַ-קינד,
וואָס האָט איר געפירט קיין כעלמנאָ.
דאָרט וואו געבראַנדיקט האָט די ערד.
וואו עס האָט געברענט דער הימל,
וואו אַלצדינג, אַלץ איז געוואָרן פאַרטיליקט.

ט

וויי אונדז און ווינד.
געבליבן אין מיין טאַטע-מאַמעס שטאַט
איז נאָר דאָס צלמל.
דאָס דאַרע צלמל,
מיט ישו אַ געקרייציקטן —
ווען געקרייציקט זענען געוואָרן די טעג
ווען געקרייציקט איז געוואָרן אונדזער וועג.
וואואַהין, וואואַהין ווילסטו אונדז פירן?

פאַריז, 1976

דער וואָס אויפן קרייץ אַ צוגענאַגלטער,
מיטן טליתל פאַרשטעלט זיין שאַנד,
געקרייציקט איז געבליבן אויף דער וואַנט —
מיטן וויי פון זיינע פאַרטרוקנטע וואונדן.

ער איז נישט געגאַנגען מיט מיינע שוועסטער —
ווען מ'האַט זיי געטריבן צום פינצטערן וואַלד —
ערשט נאַרוואַס געפייניקט, נאַרוואַס געשענדט —
פאַרוואונדיקט אַ יעדער, אין פיינען פאַרקלעמט.

דער וואָס אויפן קרייץ אַ צוגענאַגלטער,
מיטן טליתל פאַרשטעלט זיין שאַנד —
אין דער טויטער שטאַט איז געבליבן
און גערופן זיינע דאַווענערס צו תפילה.

קולות האָבן איבערן קרייץ נאָך געשוועבט,
ווען פון טורעמל דער גלאַק האַט געוועקט.
און די וואָס האָבן ערשט געצונדן דעם בראַנד —
זענען מיט געבעט געפאַלן קניענדיק צום קרייץ.

דער וואָס אויפן קרייץ אַ צוגענאַגלטער —
געקרייציקט איז געבליבן אויף דער וואַנט.

אין א שפעטער שעה

□

ישראל עמיאטן

די פרעמדע קאלטע שטאָט איז מיט נאַכט פאַרמאַכט,
ליגסטו פרעמדער אין אַ ווייסן בעט, פאַרטראַכט.

אַלע סודות בלייבן סיי ווי סיי פאַרשטעלט,
כאַטש דו מיינסט — ביסט אַליין פאַר זיך אַ וועלט.

דיין טרוים — ווי די ראַזע ווענט — אַנגעגליט, צעהיצט,
נאַר ווייסט אַלץ נישט: וואָס וואַלט ריכטיקער זיין איצט? —

שרייבן לידער, אין דער שעה וואָס איז שוין שפעט,
אָדער שטעלן זיך צו מזרח מיט געבעט —

מיט דעם ליד פון אַ חבר אַ פּאָעט,
וואָס ווייסער שניי געוועזן איז זיין בעט.

באַנסי, 1962

די יידן פון מאַנט קאַץ

□

וואו בלענדט אַזוי — וואו?
וואו גליט אַזוי — וואו?
וואו ברענט אַזוי — וואו?
וואו בריט אַזוי — וואו?

די אַרעמע יידן מיט פלאַם-רויטע בערד,
האַבן אַ וויג-געטון די זינדיקע ערד.

זיך אַ צי געטון
און אַ גלאַנץ געטון
און אַ פלי געטון
און אַ טאַנץ געטון.

נאָר גאַט בלייבט אַלץ העכער פונעם הימל,
מיר אַרעמע, גרויע, וועלן נישט גרייכן דעם הימל.

וויפל בלייבט נאָך — רוים?
וויפל בלייבט נאָך — צייט?
וויפל בלייבט נאָך — טרוים?
וויפל גאַנג — נאָך ווייט?

טאַנצן די יידן מיט פלאַם-רויטע בערד
וויגט זיך דער הימל און וויגט זיך די ערד.

פאַריו, 1960

שיר א געזאנג

□

אברהם סוצקעווערן

פון באַרג צו באַרג ביסטו געקומען.
איינער אין פאַנאַר — פאַרשטאַרט,
דער צווייטער בליט נאָך אַלץ אין סיני.
פון באַרג ביז באַרג,
ציט אַ שמאַל-בראַנדיקער וועג.

דורך דער אַלט-שטאַט פון ר' אליהו גאון,
צו דער אַלט-שטאַט פון מלך-דוד,
גייסטו מיטן גאַנג פון גרויע זיידעס.
מיטן גאַנג פון יידן-עדות —
דורות פאַרשוואונדענע,
דורות אומגעקומענע.

און ס'בליען אויף די טעג,
און ס'בליען אויף די שעהן —
שיר — אַ געזאַנג.

וויפל טאָלן דאַרף מען דורכגיין,
וויפל לייטערס זיך דערהויבן,
ביזן שטייגן צו די הייכן,
ביזן גרייכן צו די שטויבן
פון משה'ס פאַרזיגלטן טראָט.

נאָר ווער ס'האַט שוין דערקענט,
דעם צער פון געטאַ-ווענט;
ווער ס'האַט שוין דערהערט,
ס'געוויין פון שטומער ערד;
און ווער ס'האַט שוין דערפילט,
ווי ס'אייגן וואָרט פאַרקילט —
קומט העכער צו די הייכן,
קאָן אַלע לייטערס גרייכן,
שיר — אַ געזאַנג.

פאַריז, 1956

ביים הערן לידער פון מייזן חבר

□

אין „בייטשן ווי פאנטאנען“ – פייערן בלויע אָנגעצונדן –
כ׳האַב געזען איצט דיין טאַכטער, וואָס צייכנסט אין דיין ליד.
אין וואָרער שיין פון חלום איך ווער ווי דו געבונדן,
ווען אין פענצטער בלויען ווערט אַ שטערן איינגעגליט.

דער שטערן איז אַ וואָגן, וואָס פירט אונדז איבער ווייטן
וואו האָסט אַמאַל באַהאַלטן דיין אויסגעהיטן סוד.
שנייט אויף מיר אַ פראַסט, וואָס נעמט אין היץ זיך בייטן –
אַ הויז איך זע אין פלאַם פון בלויער, טויטער שטאַט.

וואו קומען אויף די ליכטער, פון וואָנען אַט די בילדער,
ביי דער וואָס איז געוואַקסן אין גאַלדן ליכט פון טאַג?
נאָר אפשר אין די נעכט ווען דער שטערן טאַנצט אַ ווילדער –
ער צינדט די בלויע אומרו, פון טאַטנס גרינער פלאַג.

צי וועט אַזוי שוין בלייבן, קען גאַרנישט זיך פאַרבייטן,
וועט שאַרפן אונדז די נאַכט, איר שאַרף אין גרינער שיין?
איך זע דיך אין דעם ליד אַ געבונדענעם אין קייטן,
פון חלום דיינעם – וואָר – אין טונקל בלויער שיין.

פאַריז, 1972

ווען שפילט די פידל

□

א פידלרויז? א פידלרויז? —
ווען שפילט די פידל, ווען די רויז?
ווען קען מען ווען, די פידל ווערן?
אליין א ניגון אויך צו ווערן —
אין ליכט פון טאג, אין שיין פון נאכט,
ווען ס'ווערן טויערן צוגעמאכט?

א פידלרויז, א פידלרויז,
וואו איז דאָס פעלד? וואו איז די רויז?
וואו דער מענטש — אין שטראַל פון ליד,
וואָס לייכט אַריין אין מיין געמיט.
גליט און בריט דער אומרו אויף —
און כ'שטייג אַרויף, אַרויף, אַרויף.

א פידלרויז? א פידלרויז? —
בלוי די פידל,
רויט די רויז.

פאַריו, 1974

עס וויינען ווייסע בלעטער

□

יצחק יאָנאַסאַוויטשן — נאַכן לייענען זיינע לידער

ס'ווערן שווערע ווי שטיין פון ביכער די בלעטער,
אַזויפיל גייען אויף פון דאָרטן די צערן,
ווי פון הימלען פאַרכמאַרעטע, גרויע,
ס'וואָלטן געעפנט זיך שוואַרצע טויערן.

פאַרוואָס שטומען ביי איינזאַמע די טירן?
דער טויבער טעלעפאָן, פאַרוואָס טוט גרינען
מיטן זשאָווער פון פינצטערער שטומקייט —
ווי פינצטער עס ווערט אַ פאַרלאָזענער ברונעם.

וויינען די ווייסע בלעטער מיט צערן,
ווי עס וויינען, ביינאַכט, פאַרלאָזענע וועלדער —
ווען אַנשטאַט צו בליען, די ביימער דאָרט דאָרן,
ווייל קעלטער די ערד ווערט און קעלטער.

וואו זענען יענע וואָס וואָרטן מיט בענקשאַפט
די זון זאָל אַ לייכט-טון אויף זייערע טירן? —
יענע וואָס קריצן אויף בלעטער, זייער געדענקשאַפט
און ברענגען אונדז צו זייער איינזאַמקייט צו פירן.

פאַריז, 1974

ביי קאלניקן אין אטעליע

□

אין אַנדענק פון קינסטלער

א. דער ווינט וויינט

ווער איז דער אַרעמער ייד ביי דער וואַנט,
וואָס דער ווינט וויינט אין זיינע פּאַלעס ?
וואָס ציטערט אַזוי זיין דאַרע האַנט,
ווי דער ניגון וועלכן איך הער —
אַ גילגול פון אַ ניגון ?

דער מאַן מיט די בלויע אויגן
האַט שטיל זיינע טירן פאַרמאַכט,
דאָס פענצטער צום דרויסן פאַרשטעלט.

— לאַמיר בלייבן מיט זיך נאָר אליין,
פאַרשליסן אונדזער זען — ווערן קינדעריש קליין,
צו גיין דעם ווייטן וועג צוריק אַ היים —
צום אַפּגעבליטן פעלד און סטערטשענדיקן סטויג,
צום אַפּגעברענטן בוים אין ליידיקן פעלד,
וואָס פירט צום טאַטנס איינגעפאַלן הויז.

מיר וועלן תפילה־טון, קדיש זאָגן בלויז —
דאָרט איז געבליבן אונדזער וועלט אַפּגעדארט.

ב. ציטערן סטרוונעס

איך גיי נאָך דעם ציטעריקן ניגון
וואָס דער קלעזמער, אַ דאַרער ייד,
פאַרבלאַנדזשעט פון ווייטע נעכטנס,
האַט אין חלל אויסגעגליט.

וואָס ציטערט אַזוי דער ניגון?
וועמענס אומעטן פון טעג,
וועמענס צערן פונעם וועג?

— קלעזמער, אַלטער קלעזמער,
אויף וועמען וואַרטסטו —
וועט ווידער אַ חתונה זיין?

נאָר דאָס קליינע פידעלע
שפילט פאַר זיך אַליין.
ציטערט אויף סטרוונעס
דעם קלעזמערס געוויין.

ג. טויטע שטאַט

דער מאַן מיט די בלויע אויגן
גייט צום הויכן דאַרן ייד.
ער גלעט זיין שיטער-גרויע באַרד,
דאָס אומעטיק טרויעריקע פנים.

וואו גייט דער הויכער דאַרער ייד? —
אַ ים מיט אומעט אין זיינע אויגן.
דאָס הינדעלע אין זיינע שווערע הענט
קוואַקעט נישט. דאָס קעפל איינגעצויגן —
ס'איז מיד פון קוקן און פון שטומען.

דאָס ברוינע הינדעלע איז נישט דערקענט —
אַלצדינג אַרום איז אַ ליידיקע פרעמד.
גרוי אַרום איז און שטיל,
ווי דער הויכער דאַרער ייד,
וואָס גייט און גייט
און האָט נישט וואו צו קומען.

אַ פולע שטאַט מיט קרומע הייזער
קוקן מיט בלינדע אויגן:
„וואו גייט דער הויכער דאַרער ייד?“ —
זיינע אַקסלען שמאַלע, איינגעצויגן.

שטומע די גאַסן, ליידיק די הייזער, —
ווי דאָס ברוינע הינדעלע שטיל.
אויך די מויערן זענען פון שטילקייט מיד.

נישטאַ קיין רופער, נישטאַ קיין פרעגער,
אַפילו נישט עמעץ וואָס קומט מיט געבייזער —
וואו גייט, וואו גייט דער אַלטער ייד?

ד. דאָס רויטע עפעלע

פון יענער זייט טייך ביי צעבראַכענע פלויטן,
וואו גרינע זשאַבעס קוואַקען אויס דעם אומעט, —
דעם צער פון ליידיק-חרובע הייזער —
שטייט דאָס פאַריתומטע יינגעלע,
איינער אַליין
אין פאַרנאַכטיקער שקיעה.

דאָס קליינע שמחת-תורה פענדעלע
רייסט דער ווינט פון זיינע הענט.
דאָס אַליין געמאַכטע בלויע ליכטל

איז פון לאַנג שוין אויסגעלאָשן,
צוזאַמען מיטן פרימאַרגנדיקן קריי
פון דער מאַמעס ווייסן הענדעלע.

נאָר דאָס רויטע עפעלע ברענט
אַזוי ווי דאָס בראַנדיקע אויג,
וואָס איך האָב דערקענט
אין דער חרוב־פּאַלנדיקער שטאַט,
ווען עס האָבן זיך געבראַכן מיינע ווענט.

ה. שבת-גאַנג

עס האָבן לאַנג שוין פאַרענדיקט דעם שבת-גאַנג
די באַבע מיטן אייניקל, אַ יידעלע אַ קליינס —
די אויגן פאַרוואַנדערט מיט צער און מיט שרעק.

ס'איז געווען אַזאַ גרינער פאַרנאַכט,
וואָס האָט פאַרשלונגען זייערע טריט.
נאָר אין דער ליידיקער שול,
קלינגט נאָך ערגעץ זייער קול —
אַ טרויער-ניגון אין פאַרנאַכט:

גאָט פון אברהם, פון יצחק און יעקב —
ווער האָט אונדז בלינד געמאַכט?
ווער האָט אונדז שטום געמאַכט?
ווער האָט אונדזער טראַט אָפּגעהאַקט?

ו. מאַסקעס

קינדער, דערשראָקענע יידישע קינדער,
פאַרקלעמטע מיט צערן פון טאַטעס, —
אין גרויסע צעריסענע קליידער מיט לאַטעס.

פּוֹרִים־שפּילערס, ווייסע חברה'ניקעס —
מלך אחשוּרוש, אסתר המלכה
און דו, שקאַצישער מרדכי הצדיק —
קומט אַלע צוריק, קומט צוריק,
איר, יונגע פּרינצן אין שמאַטעס.

בלייבט אין די גרינע מאַסקעס,
כ'וויל הערן אייער יום־טוב־געזאַנג,
דאָס פּריילעך־וויציקע פּלוידערן :
„אַ גיטן פּוֹרִים אַל־עך,
ווי איך גיי פּאַל איך“.

טאַנצט אויף אַ פּריילעכס,
דעם גליווער צערייסט.
זאָל אַ פּלייץ־טון אייער געזאַנג,
ווי אין שטורעם אַ טייך.

דער אַלטער מאַן אַ געבויגענער,
שטרעקט די הענט צו אייך און בעט :
ברענגט צוריק די פּאַרשוואונדענע פּרייד —
פּוֹרִים־שפּילערס, ווייסע חברה'ניקעס,
קינדער דערשראַקענע, יידישע קינדער.

פּאַריז, 1961

וויי... □

בער שנאָפּערן

וויי,
וויי איז אַ ליד.
דאָס שענסטע ליד פון צער,
דאָס טיפסטע געזאַנג אין-זיך, —
ווי די תפילה פון אַ פויגל,
פאַרטאָגס,
וואָס קיינער פאַרשטייט.
ווי דער שטילער שעפטש פון טייכל,
פאַרנאַכט,
וואָס קיינער דערהערט,

וויי איז אַ ליד.
און וואָס איז צער?
ווען איין גליד טוט צום אַנדערן תפילה
און אַלץ אַרום, —
דער מענטש און דאָס גראַז
בויגט דעם קאָפּ
און האַרכט זיך איין.

וואַרשע, 1938

דעם אַנדענק פֿון משה שימעל

כ'האַב געזען היינט דיין ליד אין אַן אַלטן „היינט“
פֿון מיט פינפֿאונצוואַנציק יאָרן צוריק.
שוין דעמאָלט דו האָסט געאַנט דעם טויט,
ווי דער הונגעריקער האָט געחלומט פֿון ברויט.
נאָר פּילאַזאַפּיש — האָסט דיר געשאַפֿן אַ בריק
צום לעבן וואָס האָט נאָך ליכטיק געשיינט.

אַזוי אַ מיין ברודער, דו יידישער פּאַעט,
האַסט געטראַכט, געחלומט, געהאַפּט און געמיינט:
וועסט אַפּנאַרן זיך, דיין ווייב און דיין קינד,
ס'וועט די אַנונג פאַרשווינדן, ווי אַ בייזער ווינט;
און כּאַטש דיין נעכטן, אין ליד, האָט ביטער געוויינט —
איז גרויליקער דיין וואָר, ווי פֿון דאַנטע דעם פּאַעט.

די שטומע קו, וואָס געהערט האָסט איר מעקען,
די קו איז פֿון לאַנג שוין אַלט געוואָרן —
דיין מיידעלע, יונג נאָר, איז געוואָרן פאַרשניטן.
האַט „די אַלטע באַנק“ פֿון דיין ליד נאָר געליטן
און זי ברענט פאַר מיר איצט, ווי אַ בראַנדיקער דאָרן,
וואָס לעשט זיך נישט, ווי מען קען דיין ליד נישט פאַרמעקן.

כ'האַב היינט געזען אַן אַלטן „היינט“,
אין אַ ליכטיקער שטאַט ביי אַ בלויען ים.

ניס, 1963

כ'וועל א וואונדער דיר אנטפלעקן

□

חיים קרולין — צום אַנדענק

ווען ס'וועט די זון
קלייבן אירע לעצטע שטראַלן
צום פאַרגאַנג —
גיי צום טייך,
טובל דיין לייב —
טוק זיך דריי מאָל אין וואַסער,
זאַלסט זיין געלייטערט פון זינד.
און ווען באַגינען וועט שיקן
דעם ערשטן שטראַל פון אויפגאַנג,
טובל זיך ווידער,
אַ געלייטערטער —
כ'וועל אַ וואונדער דיר אַנטפלעקן:

אין אַ גאַס פאַרוואַרפן,
ווי פאַרגעסן פון דער וועלט,
וואו מיסט ליגט אַנגעהויפנט
און נאָך יעדן שפּאַן
פון דייע פיס
מיאַעקעט אויס אַ קאַץ איר הונגער,
שטייט אַ הייזל אַן אַלטס,
אַ פרוכנעדיקס צעהויקערט —
נעסטן אויפן דאָך דאַרט ווייסע טויבן.

איז אין הויז פאַראַן אַ שטיבל,
רוט דאָרט :
שיינקייט,
גוטס,
ליבע, —
דאָרט וואוינט אַ מענטש.

קוק אין זיינע אויגן,
לייכטן זיי —
מיט חכמה און מיט ליבע,
מיט לאַכנדיקע בענטשונג
אויף יעדנס קאַפּ.
כאַפּ אויף דעם שעפטש
פון זיינע שטילע ליפּן :
דיין נשמה וועט ווערן ריין,
ווי דאָס שטילגעזאַנג פון פויגל
און אַליין,
וועסטו וועלן גיין
אין די טריט פון זיין גאַנג,
ווערן מענטש — אַלעמענס פריינד !

פאַר פאַרגאַנג,
גי צום טייד,
טובל דיין לייב ;
וואָרט אַפּ,
דעם ערשטן שפּראַך אויף טאַג
און טובל זיך ווידער,
אַ געלייטערטער —
כ'וועל אַ וואונדער דיר אַנטפלעקן.

לאַדזש, 1932

ליד פון "זשידעק" צו יוליאן טובים

□

אין אַנדענק פון דיכטער

איך קום צו דיין פענצטער
מיט מיין טרויעריק געמיט,
אַ זינגער — אין שמאַטעס
מיין לייב איז געהילט.
דאָס פנים צעריסן,
צעבלוטיקט די פיס,
מיין אויג האָט אַ שטערן
אַ לעצטער צעגליט.

איך קום צו דיין פענצטער
און ברענג דיר אַ גרוס
פון יעזוס דערלייזער,
וואָס וויינט אין דיין ליד —
ער שענקט דיר צוריק
דעם ווינטיקן שטויב
פון דאָרט וואו דו האָסט
אונטערטעניק געקניט.

איך קום פון אַ וועג
פון רויכן און אַשן — — —
דערקענסט מיך נישט, ברודער,
דעם זינגער דעם ייד —
איך האָב נאָך דעם גראַשן
וואָס האָסט מיר געשאַנקען
אַמאָל אין דער פרי —
ס'האַט די ערד שוין געברייט.

איך ברענג דיר דעם גראַשן
געפונען אין שטויבן;
ברענג פאַרגליווערטע טרער
פון דיין מאַמען אַליין — — —
איך רוף צו דיין טיר,
איך קלאַפּ אין די שויבן,
נאָר כ'הער פון דיין שטוב
אַ שטומען געוויין.

לאַדיש. 1947

צום קינסטלער

□

ז. שרעטערן — אין פֿאַרערונג

ביי דיין טיר וואוהין איך בין היינט געקומען,
אויפגעשפרונגען איז פֿאַר מיר אַ רויטער באַלעם,
וועלכער האָט מיט ציטער־קלאַנג באַגלייט —
אויפגעוועקט מיין פֿאַרדרעמלטן זכרון.
דער רויטער באַלעם.

אַמאָל איז דער באַלעם געוועזן דאָך ברוין,
מיט פֿלעקלעך גרויע אויף ריסן פֿאַרשטעלט,
וואָס האָבן צעקרוםטע דעם קיילעך געביטן —
אַ בערגל אויף בערגל אַרויס און אַריין.
פֿלעקלעך גרויע.

איז עס דער באַלעם אויף דיין זיידנס הויף
ווען כ'האָב ביי ר' שואלן אויסגעהאַקט אַ שויב?
דאָרט האָבן געשפיגלט אין שפּליטערס פֿון גלאַז —
זונען מיט זונען אין שטראַליקן גאַלד.
שפּליטערס פֿון גלאַז.

דיין זיידע דער חשוב איז שוין מער נישט געווען,
נאָר איך בין אַלץ געלאָפֿן צו „שרעטערס הויף“,

אין „מלחמות“ איינצונעמען דאָס רויטע הויז —
אַ פאַרגליווערטע שיר, פוסט און טויט.

דאָס רויטע הויז.

ווען איז דאָס געווען? אין וועלכער ווייט?
פאַר מיר ווי פאַר דיר איז אַלץ דאָרט פאַרשטומט:
דער פאַרלאָזענער הויף און די פאַלאָזענע גאַס —
מיטן שוואַרצן צאָרן אין בלוטיקן האָס.
איז אַלץ דאָרט פאַרשטומט.

●

פאַריז, מאַנפאַרנאַס — אַ צערודערטער טייך.
דאָ האָב איך דיינע ליכטיקע שיפן געזען,
דעם גרוי־שטורמיקן ים, מיט גרוי־ציטעריקן הימל.

האַבן די ברוינע שיפן מיך געברענגט צו דיין טיר,
וואו דער רויטער באַלעם שפּרינגט איצט צו מיר —
און דער גרינער בוים איז איינגעהערט אינעם שיר.

דער רויטער באַלעם שפּרינגט איצט צו מיר.

פאַריז, 1972

די טאלטריין

□

דאָס פנים פון דער פרוי
וואָס דער טאָג האָט פאַרגרויט,
געקארבט איר דינע הויט —
יאָר־אויס אַזוי, יאָר־אויס —
געצייכנט שוועלן — גאַנג־אַרויף,
געצייכנט שוועלן — גאַנג־אַראָפּ —
דאָס פנים פון דער פרוי איז פאַרטראַכט,
איז פאַרשפילט מיט שאַטנס פון נאַכט.

גרינס און גרינס
אויף פענצטער און אויף ווענט;
אויף ביימער, וואָס שקיעה
האָט זייערע שפיצן צעברענט.
בלויט דאָס אויג פון דער פרוי
מיט דער שיין פון העלע ווייטן.

זעט זי איצט אין חלום —
יונגע רייטער קומען צו רייטן
אויף אַ ליכטיקן וואַלקן
פון פאַרשוואונדענע צייטן.

●
ס'איז שבעות אויף דער וועלט.
דאָס גרינס פון בעז'ס פעלד
האָט מיט יונגשאַפט איר באַשיינט.
מיט טרוים איר באַחנט.

דער גרינער יום־טוב,
וואָס אויף שויבן און אויף ווענט —
און די שקיעה, וואָס דער בוים
האָט אין ליכט אויפגעברענט —
דער גרינער יום־טוב בליט
אויף אירע אָדערדיקע הענט,
אויף איר פנים און געמיט.

די פרוי איז איצט צעשפילט.
די בלימעלעך פונעם בילד,
וואָס איר פענדזל טרערט אויס
באַצירן רות'ס גאַלדענעם קאַפּ.

ווי שיין ס'איז דער גאַנג־אַראָפּ
אין יענעם ליכטיקן טאַל,
ווען דער אָוונט אין דרויסן
העלט, ליכטיק צעהעלט.

בלוי איז דער הימל
און ליכטיק די שטערן
עפנט נעמי אירע מאַמע־הענט
און נעמט איר מיט אין גרינעם פעלד.

ס'איז שבעות אויף דער נאַכט
אין אַ חלומדיקער וועלט.

פאַריז, 1955

אַזאַ שטורעם דאָרט גליט אין ווינקל פון ים, —
די רויטע פיש ווילן פרעסן די גרינע;
פאַר וועמען די פיש טראָגן אי לעבן, אי סם —
און שפעטער געפינט מען פאַר הריגה אַ זינען.

ביים ברעג כ'זע אַ מענטשן, דאָס ליכט זיינס איז טויט,
נאָר דו האָסט פאַר אים געצונדן דיין טרויער,
וואָס וועט אויף זיין וועג — דער וויין זיין, דאָס ברויט
אין היילן וואו ס'איז שוין פאַרשטומט אויך דער לויער.

דער ים ברויזט מיט שטורעם, איך בלייב איצט מיט דיר,
דיין צער און מיין צער וועט אומעטום גליען —
אין נאַקעטן פעלד; ביי אַ פאַרשלאָסענער טיר,
וואו ס'וועלן די טרערן ווי טויען אויפבליען.

עין-הוד, 1977

פלעקן אין א ראם

□

כ'קוק אויפן מענטש
און זוך דעם מענטש.

אין דער גאָלדענער ראָם
דער פלעק איז דאָ.
און דער מענטש ? —
דער מענטש איז נישטאָ.

וואָס זענען די טונקעלע פלעקן ?

א ליכטיקער ווייס,
א טונקעלער ברוין,
א פינטעלע רויט —
א טרער אויפן זויס
פון ליכטיקן קלייד.

וואָס זענען די ליכטיקע פלעקן ?

די גרויע און בלויע הייזער
פארמאכט אלע טירן —
זיי זענען דאָ.
קלעטערן אויף טרעפ אַרויף
באָרג אַרויף, באָרג אַרויף.

ציען זיך די הייזער
צום הימל מיט געבעט.
גאָטס האַנט האָט די הייזער
מיט ליכטער געגלעט —
נאָר וואו איז דער מענטש ?

דער מענטש אויף דער פלאַך
אַ פלעק אויף אַ פלעק.
וואואַהין איז דער וועג, —
דער אָנהייב און ברעג ?
שוין ווידער אַ פלעק —
און דער מענטש איז נישטאָ.

וואָס זענען די ליכטיקע פלעקן ?

פאַריז, 1954

פארוואָס און צוליב וואָס, מיין חבר,
געוואָלט האָסטו ווערן אַ בוים?
געוואָלט שווייגן ווי אַ בוים,
ווען אין דיר האָט געברויזט,
האָט געקאַכט און געשווימט.

אפשר גאָר, אפשר, דו האָסט נאָר געמיינט —
דעם צווייט וואָס איז אין פּרילינג צעשיינט?
דאָס גרינען און דאָס בליען,
די צאַרטקייט פון אויפקום —
דיין בענקשאַפט צו שטילן?

אַזויפיל אומרו געווען אַרום דיר —
אַזויפיל בייזקייט געווען איז אין דיר,
אין דייע גרוי־פאַראַרעמטע טעג,
ווען האָסט אַ געבאָרגטן ציגאַר
מיט אַ געשפּאַלטן שוועבעלע געצונדן.

און אויף דיין אייזערן בעטל, די שטייג,
וואו פלעגסט דיין צער אויסבאַהאַלטן —
ווען אין הונגער געווען ביסט געבונדן —

אין ברומען פוי וויי, האָסט דייע לידער געבוירן
און דאָרט ערשט געעפנט דייע פאַרמאַכטע טויערן
פאַר אַלעמען אַרום — ליב דיר און פרעמד.

נאָר פאַרוואָס דווקא מיין חבר,
געוואָלט האָסט ווערן אַ בער :
אין שטומעניש — צו ברומען ?
אין ברומעניש — צו שרעקן ?
אפשר, אפשר אַזוי האָסט געמיינט ?

נאָר פאַרוואָס האָסט נישט בעסער
געוואָלט ווערן אַ וואָלף,
צו קענען מיט חכמה —
אַ ביס-טון דאָס שלעכטס —
אַט יענעם, אין לעמבערג,
וואָס האָט אין דיין בעט,
אַ קראַנקן דיך דערשאַסן ...

●

פון אַלע „בלאַע ווערטער“ דייע,
ליד פון אומרו און ליד פון חלום,
געבליבן איז אין מיר פון בוים
אַ דינער, דינער שפליטער :
— פ א ר ו ו אָ ס ?

פאַריז, 1979

דאָס פּאַנטאַנדל פּון עקס

□

פּאַד גוסטאַ סדן

דאָס בלענדיקע וואַסערל מיטן קליינעם פּאַנטאַן
האַט דאָס זילבער-ליכט פון סעזאַנס אויגן.
זיין רחבות'ן און תמימותן בליק,
וואָס צעליכטיקט די שאַטנס פון דער גאַס,
שיינט אַריבער די גאַלדענע בריק —
וואָס די זון האַט אירע שטראַלן אָנגעטון.

שטיי איך ביים קליינעם פּאַנטאַנדל געבויגן,
צו טרינקען די שייניק-זילבערנע טראַפנס
און אַריינעמען אין זיך דאָס שייניקע ליכט —
וואו עס ליכטיקט דאָס ליכט פון סעזאַנס אויגן —
טריף-טריף, ליכטיקער וואַסער-טראַפּ.

●

פון קליינעם פּאַנטאַנדל — אַ שמאַל פּאַלעכל,
פּאַלט מיט ליכט אויף מיין האַנט וואָס איז קאַלט.

עקס-אַן-פּראָוואַנס, 1965

מיט לייוויקן אויף בולוואר מאזשענטאָ

מיכאל מילבערגער

דו פירסט מיך

□

דו פירסט מיך איצטער צום מאן פון די שטערן,
דער מאן פון די שטערן איז לאנג שוין אַ שטערן.
דאָס ליכט וואָס ער האָט אונדז געלאָזט איז אַ שטערן,
וואָס ליכטיקט און ליכטיקט אין טויזנטער שטערן.

פיר מיך, פיר מיך, צום מאן פון די שטערן.

דו פירסט מיך איצטער צום מאן פונעם חלום,
דער מאן פונעם חלום איז לאנג שוין אַ חלום.
אויף יענער זייט חלום בליט ווידער דער חלום,
וואָס האָט זיך אין מיר אויך פאַרוואַנדלט אין חלום.

פיר מיך, פיר מיך, צום מאן פונעם חלום.

פרינסטאָן, 1968

ה. ליחזיקן

עס האָט זיך שוין פאַרלאָשן אַ שייטער נאָך אַ שייטער,
 נאָר ערגעץ אויף אַ בוידעם פלעמלט נאָך אַ פלאַם.
 מיין חדר איז געווען דאָ, עס פירט אַרויף אַ לייטער,
 דאָ האָט מיך מיין רבי געלערנט וועגן שטאַם
 און ס'איז זיין שטים געווען מיין שטענדיקער באַגלייטער,
 ווי ליכט-שיין איז פאַר שיפן פאַרבלאַנדזשעטע אין ים.

כ'האָב אַלץ פונסניי דערקענט און האָב דערזען אַ נס —
 עס ברענט נאָך די מנורה מיט צאַנקנדיקע ליכט ;
 אויף דער ערד מיין רבי זיצט, בלייכער ווי אַ מת,
 פאַרצויגן זיינע ברעמען מיט גרויען שטויב געדיכט.
 אויף די ווענט עס הענגט אַלץ דער רמב"ם, משה העס
 און אין שענקל ספרים — געסדרט שיכט אויף שיכט.

כ'בין צוגעגאַנגען נאָענט — די רוקנס קושט מיין האַנט,
 דערקענט מיין יידיש אות און מיין ספר — יידיש.
 מיט ליכט עס גייען ווידער אויף אַ וואַנט נאָך אַ וואַנט ;
 שטייט מיין רבי אויף און שעפטשעט ווי צום קידוש,
 אַ שטילן אַלטן ניגון פון ווידער-זיין ביינאַנד —
 און ס'ווערן מיינע אויגן אויפגעשיינט מיט חידוש.

בליצן אותיות אויף — דאָס ספר אין די הענט —
ווי פונקען פון אַ שליף־ראַד, וואָס צינדן זיך און לעשן ;
ווי כוואַלט געוואָרן ליכט און פון ליכט אַליין פאַרבלענדט,
גייט אויף אין מיר די וואָר — אין האַלב־וואָר שוין פאַרגעסן.
ווי כוואַלט אין אַט דעם נס אַלץ פונסניי דערקענט : —
מיין טאַטנס שטומען קרעכץ, דער מאַמעס שטילן העשן.

מיר פאַלן צו דער ערד צו און בלייבן ביידע שטום
און שטומערהייט, אין צווייען, מיר ריכטן אָפּ אַ תפילה.
דאָס ספר זיך צערעדט מיט שפראַך פון לייבן־ברום,
וואָס צעצינדט דאָס בלוט און די מחשבות קילע.
דער רבי מיינער רופט : קום תלמיד מיינער, קום —
עס איז די צייט פון ווערן נאָך אַ מאַל נתגלה.

עס האָט זיך שוין פאַרלאָשן אַ שייטער נאָך אַ שייטער,
נאָר ערגעץ אויף אַ בוידעם פלעמלט נאָך אַ פלאַם.
מיין חדר איז געווען דאָ, עס פירט אַרויף אַ לייטער,
דאָ האָט מיך מיין רבי געלערנט וועגן שטאַם
און ס'איז זיין שטים געווען מיין שטענדיקער באַגלייטער,
ווי ליכט־שיין איז פאַר שיפן פאַרבלאַנדזשעטע אין ים.

לאָדוש, 1946

מיט לייזיקן אויף בולוואַר מאַזשענטאַ

□

א

אויף בולוואַר מאַזשענטאַ איך גיי אין דעם שפור
פון יענעם פרימאַרגן, ווען האַסט דאָ געשפּאַנט.
מיט בלויער וואַר גייט אויף יעדער קלאַנג,
וואָס כ'האַב אויף מיין לאַנגן וואַגל — געאַנט.

יעדער שטיין דאָ זינגט לידער פון באַדלער, וויאַן,
וואָס פליגלען אַריבער מיין קאַפּ, ווי אַ טויב.
איך הער אין דעם פּלאַטער דאָס שעפטשען פון דורות,
וואָס העלן אויף ווענט, אויף טיר און אויף שויב.

ב

אויף בולוואַר מאַזשענטאַ איך שפּאַן איצט מיט פרייד,
דער יולי-טאַג בליט מיט מיין יידיש געזאַנג.
די גאַס ווערט צעהעלט — ווי אַ ליכט-שטראַל פאַרשפּרייט
איז ליכטיק און לויטער און גרינג מיר דער גאַנג.

דעם גרוי פון דער גאַס האַט באַזילבערט דיין קאַפּ
דאָס וואַרט צינדט די הייזער מיט וויסקייט פון שניי.
פון שטרעקעס די ווייטע — צעשיינט אין דיין ליד —
וואו פאַרשמידט אינעם אייז איז פאַרזיגלט דיין וויי.

אויף בולוואַר מאַזשענטאַ כ'הער קלינגען די קייט
וואָס ווייט אין סיביר, אויף דיין פוס האָט געשווערט.
פון ווען כ'הער דיין ליד האָט די קייט מיך באַגלייט,
איר שטאַלענעם קלאַנג כ'האַב תמיד געהערט.

געקלאַנג אין געזאַנג — עס פירט מיך די קייט
צום אָרט וואו עס ליגט נאָך דער קרבן געפענט;
זיין קאַפּ איז אין וואונדן, פאַרקראַמפטע די הענט
און דער פלאַם וואָס דאָרט פלאַמט, ווערט נישט פאַרברענט.

אויף בולוואַר מאַזשענטאַ עס צינדט זיך דער פלאַם
וואָס צינדט דעם אַרום, אַלע וועגן צעשפרייט.
פון פייער דעם בלויען, איך זע ווי עס שפאַנט
דער גואל — אין קייטן — וואָס ווערט נישט באַפרייט.

הייבסט דיין ליכטיקן קאַפּ, באַזילבערט ווי שניי,
אַרויף צו די הייכן, וואָס בענקען נאָך תפילה...
אין ראַג פון דער גאַס כ'הער אַ יאַמער־געשריי
עמעץ וויינט, עמעץ בעט — אין בענקשאַפט נאָך גאולה.

אויף בולוואַר מאַזשענטאַ איך גיי אין דעם שפור
פון יענעם פרימאָרגן, ווען האָסט דאָ געשפאַנט.
מיט בלויער וואָר גייט אויף יעדער קלאַנג,
וואָס כ'האַב אויף מיין לאַנגן וואַגל — געאַנט.

פאַריז, 1958

ג ז ר

□

צום אַנדענק פֿון משה באַסאַק

א

האַסט אָנגערירט מיט די הענט דאָס פייער,
נאָך איידער ס'איז געקומען צו קילן דיין גוף.
האַסט עס אָנגערופן ביים נאָמען — גזר.

גייסטו אַקעגן דעם שטומען רוף —
פאַר אַלע ליכטיקייטן צו צאָלן דעם שטייער,
ווייל אַזאַ איז דער חשבון — גזר.

ב

דער בוים וואָס האָט מיט גרינען געבליט,
איז שוין נאָקעט, פאַרטרוקנט און דאַר;
דאָס געזאַנג פֿונעם פּויגל — פאַרשטומט.

דער טאַג וואָס האָט ערשט געליכטיקט,
פאַרגייט איצט רויט אין דער נאַכט —
אַ שטערן נאָר בלייבט צעבלינצלט, צעגליט.

האַסטו פריער די שטילקייט באַנומען,
האַסטו פריער די קולות פאַרנומען,
דעם הימל מיט צערן באַטראַכט —
נאָך איידער דער וואַלד האָט געברענט.

איצט גייסטו מיט אויסגעשטרעקטע הענט,
צום תהום וואָס איז פול מיט געפאַר —
אַנצונעמען מיט די פינגער דאָס פייער,
דעם הייס-קאַלטן גליווער פון גזר.

פאַריז, 1971

דער מענטש פון ליים

□

פאר מיכאל מילבערגער

א. אין דערווארטונג

זיבן איילן די לענג, זיבן איילן די ברייט,
אַ שטוב מיט אַ פענצטער, אַ קרומער דאָך ;
אַ בערגל מיט ליים ליגט אָנגעגרייט —
דער ליים שלאָפט, דער שעפער איז וואָך.

זיבן איילן די לענג, זיבן איילן די ברייט,
אַ בלויע שעה צינדט אָן די שויב ;
דער ליים נעמט זינגען : מיין האַר, כ'בין גרייט,
פאַרוואַנדל אין ליכט אַ פינצטערן שטויב.

זיבן איילן די לענג, זיבן איילן די ברייט,
דער שעפער טוט תפילה ביים סוף פון דער נאַכט ;
ער זעט אַ שנייפעלד, אַ פאַרשנייטער דאָרט גייט,
וואָס קומט מיט אַ בשורה פון שניילאַנד געבראַכט.

ב. געקנאַטענער ליים

צען ליכטיקע פינגער אין ווילן געשפּאַנט,
קנעטן פון ליים אַ מענטשיש געשטאַלט.
איך זע דעם וואונדער וואָס ברענט אויף דער האַנט :
מיין טרוים און דיין טרוים אין ליים דאָרט באַהאַלט.

צען ליכטיקע פינגער פון ווילן באהעלט,
באוועגן זיך נעמען פארשלאסענע ליפן.
און ליים ווערט בארירט מיטן גייסט פון דער וועלט —
איך הער ווי פון ליים-גוף דערטראַגט זיך אַ כליפען.

ג. געפייניקטער

געפייניקט ווערסטו ווידער, דו ליכטיקער, באשיינער,
ביסט ווידער אַ געשטראַפטער, מענטש פון ליים.
וואָס עס וויל פון זיין באַשאַף דער שעפער ווייס נישט קיינער,
און ווידער זענען ליפן פאַרשלאָסן און געהיים.

ד. דער שלאָס

כ'האַב געזען דיך ליגן
מיט שטומע שטייפע ליפן ;
פאַרשלאָסן איז דער שלאָס —
צוויי לעבעדיקע ריפן.

צוויי לעבעדיקע ריפן
פון גרויען טויטן ליים.
עס פרעגן שטום די ליפן :
ווער ברענגט מיך צוריק אַהיים ?

ה. אַ שטראַל

וואוהין ביסטו געגאַנגען, דו מענטש פון ליים,
אויף וועמענס רוף ביסטו אַוועק ?
וואוהין וועסטו אַנקומען, דו מענטש פון ליים,
צו וועלכן נייעם דערנערוועג ?

וואוהין ווערסטו פאַרטריבן, דו מענטש פון ליים,
רופט דער גולם דיך, צי רופט דער מהר"ל ?

איך האָב געזען דיך צעבלוטיקט, דו מענטש פון ליים,
און אויף דיין שטערן רינגלט זיך אַ שטראַל.

1. גייסט און גוף

דער מאַן מיט די ליכטיקע פינגער
איבער ליים איז ווידער געבויגן.
ער מורמלט די רייד פונעם זינגער
וואָס האָט אים געעפנט די אויגן.

אויף רחבותן ווייטע געגאַנגען,
פאַרלוירענע היים נישט געפונען.
איצט ווערט ער פון לידער געפאַנגען
וואָס ר'האַט ביי דער מאַמען גענומען.

דער מאַן מיט די ליכטיקע פינגער
זיין אומרו אין צער האָט געשליפן;
דעם ליכטיקן גייסט פונעם זינגער
אין ליים וויל ער ווידער פאַרגופן.

זינגט ער די היימישע לידער
רעדט ער די היימישע רייד —
דער טאַג ווערט מידער און מידער
דער מענטש אָבער ווערט איצט באַנייט.

די האַק

□

די האַק איז נישטאָ,
איר שאַרף נאָר איך פיל —
ס'האַט ווידער דער גולם
נקמה גענומען.
פון ערגעץ אַ חורבה,
די פאַרלאַזענע מיל,
איז עמעץ אַ פרעמדער
אַהער דאָ געקומען.

דו האַסט נישט געהערט אים,
דו זעסט אים נישט אָן.
— ווער האַט אים געשיקט
ער זאָל איצטער קומען?
פון אַ ווינקל אַרויס
וויינט אַ זילבערנער טאָן:
דער באַשאַפער איז דאָ —
דער באַשאַף איז אַנטקומען.

פאַריז, 1971

שאַטנס

ווער זענען די וואָס קומען
מיט פנימער פאַראומערטע.
פאַרלאָשן אַלע זונען —
די פיינען — אויפגעשטורעמטע.

ווער זענען זיי די טרויעריקע
מיט ליפן איינגעקוואַרטע?
דער וויי אַ פאַרשלאַסענער,
די פיינען איינגעדאַרטע.

געבויענע, געהויקערטע —
אַנגעגליט דער צאָרן ;
דער הימל ליגט אַ פינצטערער —
פאַר יעדן טראַט אַ דאָרן.

ווער זענען די געפלאַגטע,
ווער האָט זיי דאָ געבראַכט ?
דאָס וואָרט דאָס נישט דערזאָגטע,
שרעקט מיט בלינדער נאַכט.

שאַטנס אויף די וועגן,
אומרו אומעטום.
וועמען קען מען פרעגן
ווען אַלע זענען שטום ?

פאַריז, 1971

וויסער מאן

□

ה. לייזויקן — אין דערמאָנונג

וויסער מאן מיט וויסן קאַפּ, —
אין וויסן אָנגעקליידט,
דאָס וואָרט דיינס, וויס
און וויס איז דין געדאַנק,
אַ ליכטיקער געשאַנק —
וואָס בלענדט און בלענדט;
און מיט ליכטיקייט באַשיינט
דעם אויפקום און אַנטרינען —
אַזוי פון וויטסטן וועג געקומען
בין לעצטן וועג אין וויט.

אויף וועלכע וויסע וועגן
וויסטו איצט מיך פירן?

וויסער מאן מיט וויסן קאַפּ —
עס שטראַלט-אויף דין ליכט
וואָס צינדט אָן דעם הימל,
פאַרגליווערט, פאַרגרויט;

ליכטיקע העלקייט פון שטערן,
וואָס ציטערט און בלויט ;
שיינט אַריין אין די וועלדער,
וואָס שרעקן מיט אימה,
מיט פינצטערן צאָרן פון דורות.

אויף וועלכע ווייסע וועגן
וויילסטו מיך פירן ?

ווייסער מאַן מיט ווייסן קאַפּ —
דיין ווייסע האַנט וואָס שימערט
מיט שטראַליקן שטערן,
ציטערט אויס אין מיר אַ ניגון,
וואָס וויגט זיך, שוועבט —
אַ כוואַליע אַהין,
אַ כוואַליע אַהער —
אַ שיפל אויף ימען —
אַרויף און אַראָפּ און פאַרויס —
פון דיר ערגעץ ווייט,
צו מיר אין די ווייטן.

ווייסער מאַן מיט ווייסן קאַפּ —
אויף וועלכע ווייסע וועגן
וויילסטו מיך פירן ?

פּאַריז, 1966

„איך צינד אָן געשטאַרבענע פייערן“
ה. לייזויק

איך עפן פאַרשלאָסענע שייערן
פון דיכטערס געבליבענעם ליד ;
איך זוך דרך דערלייזער, אַ נייערן —
דער אַלטער איז קראַנק שוין און מיד.

אויף וועגן איך גיי אַ פאַרלוירענער,
די פייערן צעברענגען דעם טאָג ;
איך זוך דרך, ערשט נייעגעבוירענער —
באַפרייער פון פינצטערער קלאַג.

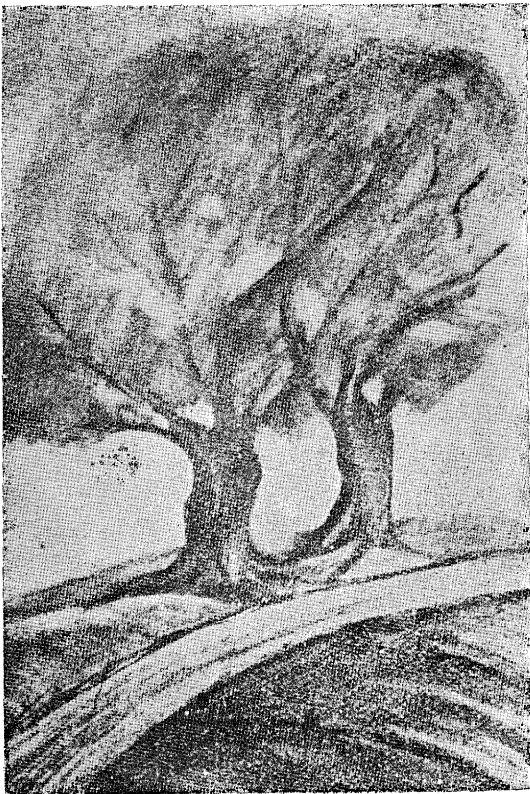
ברענגען די שעהן צעפלאַקערטע,
צעגליען דעם שפיציקן שטיין
און איך בלייב מיט צערן, צעאַקערטע,
אין טרויער, ביינאַכטיק — אַליין.

וואַרט איך אויף שעה דער געלייטערטער
צו ברענגען מיין תפילה פאַר דיר ;
דערווייל דו ביסט אַ פאַרקייטלטער,
הינטער פאַרקאָוועטער טיר.

„איך צינד אָן געשטאַרבענע פייערן“
פון דיכטערס געבליבענעם ליד ;
איך זוך דרך דערלייזער, אַ נייערן —
דער אַלטער איז קראַנק שוין און מיד.

פאַריז, 1971

קלענער ווערן די בערג

ווענריק שערער

שרעק

□

די טויבע לאַדנס פון מיין פענצטער,
קרעכצן-אויס אין די נעכט זייער שטומקייט —
שרעק.

דאָס שטומע בעט, מיין געלעגער,
וויינט-אויס אין די נעכט, זיין טויבקייט —
שרעק.

מיין שלאַפנדיק ווייב, יעדע נאַכט,
חלומט-אויס איר מאַמעס פאַרגיין —
שרעק.

נאָר איך אַליין בין וואָך.
מיט אַלע מיינע צערן —
נישט אויסגעקרעכצטע טעג,
נישט אויסגעוויינטע נעכט.

●

כ'קוק אין דער שוואַרצקייט פון מיין הויף
און דערהער דאָס ברומען פון צעבראַכענעם דאָך,
וואָס קומט פון מיין חרובער היים.

שפּאַן איך אין מיין פיבערדיקן טראַט,
צווישן פענצטער און בעט —
מיט פאַרקריצטע ציין.

פאַרייז, 1956

ווי שיפלעך די טאָלן צווישן די בערג,
משופע'קער גאַנג אַרויף און אַראָפּ.
דער פרעמדער וואָס גייט דאָ פאַרביי,
האַלט טיפער געבויגן דעם קאָפּ —
ער האָט מורא פאַרן גאַנג אַרויף,
ער האָט מורא פאַרן גאַנג אַראָפּ.

בהמות ברוינע צופוסנס די בערג,
פאַשען זיך, אָן פאַסטוד — אַליין.
— וואו זענען די מענטשן באַהאַלטן? —
און וואו די בהמהשע היימען?
דעם פרעמדן, וואָס גייט דאָ פאַרביי,
ווילט זיך פאַר איינזאַמקייט וויינען.

דער פרעמדער געבויגן און קליין,
האַט מורא צו קלעטערן, שטייגן —
די הויך איז דאָך פול מיט געפאַר.
ס'קען דער ווינט זיינע פליגלען פאַרשפרייטן,
אים פאַרטראָגן צו אַן־סופיקע ווייטן —
ווער וועט דערהערן דעם פרעמדנס געוויין?

Für Alfred Sidler

איז דער פילאטוס געווען אַ מאָל שענער,
די דיטשע־בערג געווען אַ מאָל גרעסער? —
ווער האָט מיך דאָן צו די שניי־בערג געפירט?
אַלע ווייטקייטן האָבן מיט זילבער געמיניעט,
דאָס קול פון פרייד צו די הימלען געגרייכט.
היינט איז יענע פרוי מער נישטאַ.

דער וואָס האָט איר שוואַרצן קאַפּ געקושט —
מיט פאַרביקע ליכטער דאָס אויג אויפגעלויכטן,
די זילבער־שאַטנס אין שניי איר געוויזן,
די שטראַלן פון גרינע פעלדער פאַרהיימישט —
מיט ליבשאַפט זי האָט אַ זון אים געגעבן.
יענע פרוי איז היינט מער נישטאַ.

האָט ער פאַרקברט דעם טרויער אין זיך,
וואָס וויינט אין זיינע צעשויבערטע נעכט
און פאַרשטומט פאַרטאָגס אין טונקעלע בילדער —
שוואַרצע פלעקן, רויטע — און די פרוי הינטער זיי.

שאַטענען די טעג אין גרויען אומעט
און דורך די ברייטע פענצטער פאַרוואַלקנט —
דער פילאטוס און די דיטשע־בערג,
ווערן קלענער און קלענער.

גענף, 1975

דאָס פענצטער שפיגלט זיך ליכטיק

□

וועמען זעסטו און וועמען רופסטו ?
ווער זאָל קומען מיט ליכטיקער האַנט
און גלעטן דיין אויג ?

דאָס פענצטער שפיגלט זיך ליכטיק,
ווי עס שפיגלט זיך ליכטיק דער הימל,
נאָר קיינער שאַטנט דאָרט נישט פאַרביי.

דאָס אָפגעגרינטע פעלד איז אויך איצט פאַרשטעלט —
וואַרטסטו און וואַרטסט אַז עמעץ זאָל קומען,
און גלעטן דיין אויג.

— פאַרוואָס איז די בלויע טיר פאַרמאַכט ?
נאָר פון יענער זייט טיר הערסטו אַ ניגון,
וואָס האָט דיך אויף גרינע וועגן באַגלייט.

וואַרטסטו און וואַרטסט עמעץ זאָל קומען
גלעטן דיין אויג און מיט ניגון פאַרווייגן.

פאַריז, 1974

צו וועמען

□

— די קראַנקע וואָס רוען אויף שניי־ווייסע בעטן —
צו וועמען, צו וועמען זייער תפילה ביינאַכט ?

— די ביימער אין גרויע שאַטנס פאַרטונקלט —
צו וועמען, צו וועמען זייער תפילה ביינאַכט ?

— די גרילן אין הויז וואָס גרילן און גרילן —
צו וועמען, צו וועמען זייער תפילה ביינאַכט ?

●

— צעעפן איך ברייט מיין לבנה'יק פענצטער —
אפשר וועל איך וועמענס אַ תפילה דערהערן.

האַט דאָס גרויע פלאַטערל אויף בלויער שויב
אַ קרייז געמאַכט און געשטעלט אויף מיין שטערן.

ראַמבויע, 1974

דער אינוואליד

□

האַט פלוצים אַ מענטש זיך צעקרעכצט :
— פאַרוואָס האָט מען צוגענומען די ביימער ?
זיי זענען שטיל און וויגן איין מיין וויי —
פאַרוואָס האָט מען מיר צוגענומען די ביימער ?

איך בין שוין מיד פון קוקן אויף די מענטשן
און ענג איז מיר צו זען די גרויע שטיינער.
אויב איר קאַנט מיר נישט אָפגעבן מיינע פיס —
גיט צוריק מיר דעם וואַלד, גיט אַפּ מיר די ביימער.

ראַמבויע, 1974

די שוויאַטיצקייט

ליידיק דער שטול בלייבט, דער טיש אַ געגרייטער,
די איינזאַמע פרוי פון צער איז פאַרדאַרבן.
דעם טאַטנס הונט, זיין לעצטער באַגלייטער,
פון בענקשאַפט און טרויער איז נעכטן געשטאַרבן.

די איינזאַמע פרוי ציילט די קלעפיקע שעהן,
וואָס קריכן ווי שפינען דורך אַפּענע טירן.
זי וויל וועמען רופן — די ווערטער פאַרגראַען ;
נאָך איידער זיי גליען, זיי נעמען שוין פּרירן.

פרעגט די איינזאַמע פרוי ביי ליידיקע ווענט :
וואָס איז דען אַ הונט אינעם מענטשנס זין ? —
ווען אַליין איז דער הונט, אַליין איז דער מענטש,
וויל איינער דעם צווייטן זאַל וואַרעמער זיין ?

ס'איז ליידיק דער ווינקל וואָס שרעקט מיט געוויין,
טלעט דער צער ווי אַ פאַרלאַטענער שייטער —
און שווער ווערט און שווער צו בלייבן אַליין.

וואַרשע, 1963

א פ ש ר

אפּשר ווייסן יאָ די קי
וואָס זיי דערוואַרט.
אפּשר אַפילו איז אַמאָל
דער בוים אויך פאַרטראַכט
וועגן סוף פון די סופן —
ווען אַלץ ווערט פאַרמאַכט.
אפּשר ?

איז נישטאָ מער קיין לאַנקע
פאַר דער אַרעמער קו ;
פאַרשווינדט אויך דער וואַלד,
פאַרן בוים וואָס נישטאָ.
נישטאָ מער קיין זון,
קיין שטערן ביינאַכט —
פאַרן הונט אין זיין בייזקייט
צו דער לבנה — פאַרטראַכט.

איז נישטאָ מער קיין הימל,
קיין פויגל וואָס זינגט
און אויך נישט דער טייך
וואו דער הימל זיך טרינקט.

און אפשר? —
אפשר ווייסן יאָ די קי
וואָס זיי דערוואַרט!

פאַריז, 1973

חלום-שיין

□

דער שלאָפנדיקער מענטש זוכט מיינע טריט,
דאָס קלאַפן פון האַרץ מיינס ער הערט.
— וועמען זוכט דער שלאָפנדיקער מענטש
אין דער בלוי-בלויער חלום-וועלט ?

דער שלאָפנדיקער מענטש רעדט שטילע רייד:
„... דער גרינ-צעבליטער בוים — זינגט זינגט,
די גרויע בלאַנדזשענדיקע שאַף — וויינט, וויינט...“
— וועמענס חלום האָט דאָרט אויפגעשיינט ?

דער שלאָפנדיקער מענטש עפנט דאָס טויער
און גייט צום באַרג וואו ס'ליכטיקט אַ שיין — — —
דער באַרג ווערט אַ זון, די זון — אַ פאַקל,
און פון יענער זייט באַרג, ער זעט מיך — אַ שטיין.

פאַריז, 1963

איך חלום אַ חלום
□

פאַרן אַנדענק פון זישע באַגיש —
אַ קדוש צווישן קדושים

מיר האָט זיך היינט פּלוצים
געחלומט אַ פעלד.
דו שטייסט דאָרט אַליין —
אין אַ ליידיקער וועלט.
נישט אַלט, נישט יונג —
פאַרשטומט, איינגעבויגן.
נישטאָ אין פעלד קיינער,
דו נאָר דאָרט איינער.

מען זעט נישט קיין וועג,
קיין הייזער נישטאָ —
און דער הימל העל-בלאַ.
ליכטיק אָן כּמאַרעס
און די זון אַזוי קלאַר —
איבער אַ ליידיקער וואָר.

אַזוי שטייסט דו אַליין —
אַ בוים איינגעבויגן.

פאַריו, 1974

אַן אַפּרוֹ-הויז אין די בערג

□

א

וויפל האָפענונג ברענגען מיר אַהער
אַפּצוואַשן די גרויע נעפלען,
וואָס ליגן שווער אויף אונדזערע קעפּ?

אוי ווי גרוי עס ווערט די שטאָט,
מיט וויפל רעשיקן האַרמידער
וואָס קרעכצט אַריין אין אונדז
דעם ווי צוזאַמען מיטן געשריי.

קראַנקע גייען מיר אַקעגן.

— ווער זענען די אַלע? —

דער יונגער באַבערדלטער מאַן,
פיפקעט, פיפקעט זיין פייקע —
וויפל פאַרשטעלט דער בלויער רויך
זיינע צוקנדיקע ווייען?

— ווער איז די יונגע פרוי,
וואָס שפּאַנט אומרואיק צו דער טיר,
זי קומט שפעטער צו מיר —
און גייט ווידער צוריק צו דער טיר.

— ווער איז דער באַבערדלטער מאַן,
די שפּאַנענדיקע פרוי,
דער אַלטער מאַן וואָס זעט נישט מער —
דעם בלוי און נישט דעם גרוי.

ב.

זיצן מיר אַלע אין ווייכע פּאַטעלן,
די זאַלן — ליכטיקע גרויסע ;
די פענצטער — פולע מיט זון.
די שטראַלן כישופן דאָס פּלאַטערל,
וואָס שפּרינגט, טאַנצט —
און — מאַרגן שוין נישט זיין.

שווערן אויף אַלעמען
די פינצטערע בילדער —
פאַרמאַלן די הויכע גלאַטיקע ווענט.
די שפיציקע פאַרמען, צעקרומטע,
וויינען דאָכט זיך, פאַרשעמט,
מיט רויטע, בלויע און גרינע טרערן —
וויינען דאָס געוויין פון קראַנקע,
וואָס זעען זייער פינצטערע זעאונג
באַהאַלטן אין טונקעלע שטיבער.

ג

אַ שמייכלענדיק טרייסטנדיקער,
וואַרט אויף אַלעמען דער דאָקטאָר זשיראַ —

נאָר זיין נאָמען, איינציק, איך קען דאָ.
זיין וואַרעם וואַרט ווערט וויין,
וואָס גיסט זיך אַריבער צו מיר,
דער פרוי ביי דער טיר,
צום מאַן וואָס באַהאַלט זיך אין רויך...

— אפשר באַהאַלט ער אין רויך זיינע זינד ? —
וועט ער שפּעטער ברענגען אַ היים
אַ זינגענדיק לאַלקעלע פאַר זיין קינד
און טראַכטן פון דער פרוי וואָס האָט געשפּאַנט
פון דער טיר צו מיר און ווידער צו דער טיר.

נאָר ער אַליין אין אַלייניקע נעכט,
וועט לאַזן פאַרטונקלט די שיין
און באַהאַלטן אין אַ ווינקל —
זיך שפּילן מיט דעם לאַלקעלע,
וואָס ר'האַט געברענגט פון דער פרעמד
פאַר זיין נאָך־שטאַמלענדיק קינד,
וואָס האָט נאָכן טאַטן געבענקט.

ד

קום בעסער אַרויס פון דאַנען,
דו וואָס באַגלייטסט מיך אומעטום.
מיר וועלן גיין צו די בערג
וואָס זענען שטיל, אַזוי שטיל —
ווי דער מלאך וואָס האָט זיי באַשאַפן.
דאַרט אַהין לאַמיר ווענדן דעם בליק —
מיט לעכצונג און מיט בענטשונג.
אַרויף־צו די הימלען בלויע,
אין גאַטס באַהאַלטענע הייכן

וואו עס וועט קומען די בענקשאַפט
צוזאַמען מיט אונדזער תפילה.

ה

און ווען ס'וועט קומען די שעה פון מנחה,
מיר וועלן אַרויפגיין צום מאָן-בלאָן, דאָרטן הויד,
קלעטערן העכער, העכער, זיך טובלען אין שניי —
אין יענער שעה, עס וועט צעגיין אונדזער וויי,
ווי איצטער פונעם פויערישן הייזל,
עס צעגייט פונעם קוימען דער רויך.

דיוואָג, 1975

שווערט אויף דיר

□

שווערט אויף דיר אַ שטיין –
כאַטש ווערג זיך מיט געוויין.
ווערסטו ווי אַ שטיין
און קוילערסט זיך אַליין –
אַ שטיין אַריבער שטיין –
און לאַזט זיך ווייטער גיין.

פאַריו, 1974

שטיל איז אַרום, שטיל

□

די האַנט פון פּיאַניסט איז קאַלט,
זי שפּילט נישט מער —
איר וויסקייט צינדט אָן
דעם שוואַרצן קאַסטן,
וואָס פּלאַמט אויף,
נישט מיט קלאַנג,
נאָר מיט בלויען פייער —
און שטיל איז אַרום, שטיל.

שאַפּענס נאָקטורן
זוכן דעם מייסטער —
די האַנט פון פּיאַניסט איז קאַלט.

פּאַריוז, 1963

שוין

דעם אַנדענק פון משה גראַסמאַן

אַלע רייד שוין — אויסגע־רעדט!
אַלע כעס'ן — אויסגע־שריגן;
אַלע לידער — אויסגע־זונגען,
אַלע ראָלן — שוין געקריגן.

אַלע וואָגלען — אויסגע־וואָגלט,
אַלע צערן — אויסגע־צערט;
אַלע קנאה'ס — אויסגע־לאָשן,
אַלע ווילנס — אָפּגע־דאַרט.

שטאַר,
ווי אַן אָפּגעהאַקטער בוים אין פעלד,
ליגטסו אין אַ פאַרשלאָסענער וועלט.

פּאַריז, 1961

אויף פערלאשען

□

די וועגן פון בית-עולם פערלאשען,
זענען ליידיקע — געל-אומעטיק.

דער שטילער הויך פון מצבות שווייגנדע,
וויגט די ביימער — געל-אומעטיק.

דער גרויער מענטש, ביים שוואַרצן שטיין,
זאָגט זיין תפילה — געל-אומעטיק.

— איבער וועמען וויינט דער גרויער הימל,
אין שעה וואָס איז — געל-אומעטיק?

פאַריז, 1965

ווער איז זי ?

□

ווער איז זי,
וועמען איך זע אויף מיינע גאסן —
אַ פרינצעסין?
אַ זונה?
איר נאָקעט לייב ברענט מיט תאוה
דעם קאַלטן שטיין פון דער גאַס,
די ווייסע מויערן, שטאַרע, פון הייזער.

ווער איז זי,
וועמען איך זע אויף מיינע גאסן ?

די דורכגייער'ס וואָס קושן איר לייב —
זיי בריען די ליפן זיך אָפּ ;
זייערע אויגן פאַלן אַראָפּ
און די צעציטערטע קני
ווי יונגע ביימלעך — אין ווינט —
געבויגן זענען פאַר דער זינד.

נאָר זי אַליין איז פול מיט קעלט —
דאָס בלוט רוישט נישט

פליסט נישט,
גלוסט נישט,
זי איז קאלט ווי דאָס אָפגעבליטע פעלד.

●

אין דער היים איר קינד —
איז פאַרשעמט.
איז אַליין, אַליין מיט די ווענט.
די בענקשאַפט איז איינגעראַמט
אין קינדערישן פלויט.
שרעקט זיך צו לאַכן
שרעקט זיך צו וויינען.

ס'איז אַ פינצטער-לאַנגע נאַכט.
מיט אַ שרעקיקן וואַלד פאַר זיך,
מיט ביימער צעוויגט אַהין און אַהער —
דאָס קינד הערט זיך איין:
ווער קומט דאָרטן ווער?
שטרעקט די קליינע הענטלעך
דורכן פלויט פונעם בעט,
מיט געוויין און געבעט —
און רופט שטיל:
מאַ — מע!
מאַ — מע!

פאַריז, 1956

און אפשר טאקע

□

לידער פון אומעטיקע שעהן —
דארפן זיי אויך זיין דערהערט?
אפשר טאקע נישט — צוליב וואָס?
אַז עמעצנס האַרץ זאָל ווערן באַשווערט?

אפשר גאָר, ווי די וואַנט פאַרשטומען,
ביז אַ נייער אויפלייכט וועט קומען —
דאָן וועלן די שורות, ווי וועלן אַנשוואַומען
און דעמאָלט זאָל ווערן דאָס ליד ערשט דערהערט.

אפשר?

פּאַריוו, 1974

צער מיינער

שטעל זיך מיין צער אויף די קני.
ביסט אויסגעוואַקסן אַזוי גרויס,
כאַטש צו מעסטן דיך
מיט דעם אַלטן עוג.

אַפילו אין ליכטיקסטן אינדערפרי —
יעדן טאָג, יעדן טאָג,
נעמסט מיך אין דיין שויס —
דו פירסט מיך אַרויס —
אין ליידיקן פעלד
און טוליעסט מיך,
און לוליעסט מיך,
מיטן געוויין פון מיין מאַמע,
וואָס כ'הער אַלץ איר כליפן.

ווערן ווייס מיינע הענט,
ווערן ווייס מיינע ליפן.

שרייט אין מיר און שרייט —
נאָר ווער הערט מיין געשריי,
אויסער ווייב מיינס און קינד.

וויי און ווינד,
וויי און ווינד.

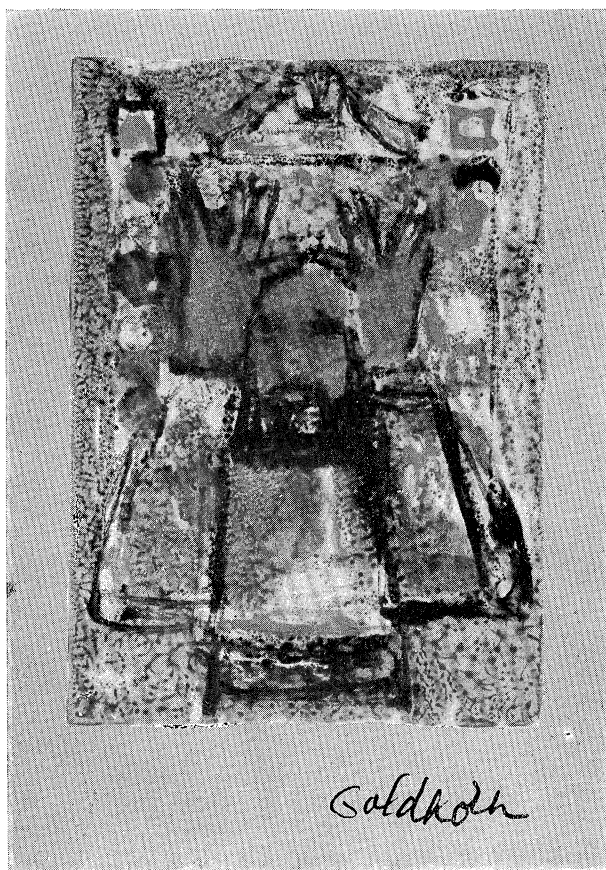
געראַטעוועטער ברודער,
אהרן בן-אברהם —
אוישוויצער קרבן,
געשטאַלט אין די היילן פון גיהנום —
גלעט מיט דיין אויג מיך,
גלעט מיט דיין האַנט מיך.

די פיין איז דיינע,
די פיין איז מיינע.

מיט דיין כוח איך וויל שטעלן
דעם צער אויף די קני.

פאַריז, 1963

עפן פערציק טויערן

א. גאלדקארן

עפן פערציק טויערן

□

אברהם סוצקעווערן — צו 65 יאָר

פאַרפאַנצער זיד, פאַרפאַנצער, גיי צוריק העט ווייט,
עפן פערציק טויערן, — פאַרזיגלטע שוין לאַנג.
גיי נאָך דעם פידל-קלאַנג, פאַרניגונט מיט דער פלייט,
וועסט הערן פלוצים ווידער אַ פאַרגעסענעם געזאַנג.

עפן פערציק טויערן — פאַרזיגלטע שוין לאַנג.

עפן פערציק טויערן און עס ליכטיקט אויף אַ שיינ,
ביי טישן זיצן ווידער זעקס און דרייסיק לייט;
די כוסות בלאַנקען שטערנדיק, נאָר ליידיקע אָן ווין,
טרינק-זשע אויס דאָס וואָרט פון זייערע שטילע רייד.

ביי טישן זיצן ווידער זעקס און דרייסיק לייט.

תל-אביב, 1978

זיי גוט צו מיר

□

א

נאכט, זיי גוט צו מיר,
אזוי ווי דו ביסט
צו דער טויב און דעם פויגל.
אין מידקייט — דו גיסט זיי די רן.
אויך איך בעט ביי דיר
די רן פון א פויגל.

נאכט, זיי גוט צו מיר,
אזוי ווי דו ביסט
צו דעם בוים און די גראָזן.
אין בענקשאַפט דו גיסט זיי אַ שווייגן.
אויך איך בעט ביי דיר
דאָס שווייגן פון גראָזן.

ב

דאָס גראָז און דעם בוים
האָט פאַרוויגט היינט דער ווינט,
שלאַפן זיי שטילע, שאַ-שאַ.
אויך איך האָב געוואַרט,
מיט דער בענקשאַפט פון אַ קינד,
זאָלסט שטיל מיך פאַרוויגן : אַ-אַ.

נאכט, זיי גוט צו מיר.

פאַריז, 1956

דער חלום פונעם ליד
וואַנדערט אום אין דין אויג.
דער חלום פונעם אויג
וואַנדערט אום אין דין ליד.

פאַרן חלום פון אויג —
דער בוים שטייט געבויגן.
פאַרן חלום פון ליד —
דער מענטש שטייט געבויגן.

וויפל זילבערנע טעג
אַוועק שוין — אין צוים ;
וויפל טונקעלע נעכט —
פאַרברענט שוין אין טרוים ?

ביים פענצטער צעציטערט,
דער בוים בלייבט דאָרט שטיין.
פאַרוואונדערט אַ גרויער,
דער מענטש בלייבט אַליין.

נאָר ליכטיק איז דעמאָלט
אין גאַרטן, אין הויז,
ביז ס'לעשט זיך דער חלום
אין ליד ווידער אויס.

פאַריז, 1963

וויינט די גרינע ווערבע

□

די ווערבע ביים באַרג
וויינט די גרינע אויגן אויס.
וויל גרייכן צו די הייכן,
צו די ווייטע רוימען,
וואו דער הימל גרענעצט הויך.

וויל זי אַ בליק-טון איבערן וואַלקן,
וואו נישטאַ מער קיין צוימען,
נישטאַ מער קיין קייטן.

האַט די ווערבע נישט קיין פליגלען —
צו קענען אַ שוועב-טון,
אין די רוימען, העט-הויך.

האַט די ווערבע נישט קיין פיס
צו טאַפּטשען אפילו
דורך אַלע קרומע וועגן,
צו קענען קומען העט-ווייט.

וויינט די ווערבע צופוסנס פון באַרג,
וויינט די גרינע אויגן אויס,
הוידעט זיך איר גרינער קאַפּ,
צעפאַטלט פון ווינט.

גרעאוקס, 1964

כ'האָב זיך היינט דערשראָקן

□

כ'האָב זיך פּלוצים היינט דערשראָקן
ווי משה לייב פּאַרן טויט.
דער איוב-דיכטער יידישער
פון דינער פיין און האַרבע רייד ;
דער צאָרנער, שפּעטער פון איסט סאַיד —
וואו ער האָט דעם גרינעם צער געזען
אויף שטיינער און אויף מענטשן.

כ'האָב זיך פּלוצים היינט דערשראָקן
פּאַרן בוים ביים פּלויט צעבליט.
אַ בוים מיט בלויע בלומען
און יעדעס בלימל ברייט —
דערמאָנט אין בלויען רויך
דערמאָנט אין בלויען קאַמער
און דאָרט — מיין שוועסטערס יאַמער.

כ'האָב זיך פּלוצים היינט דערשראָקן
ווי משה לייב פּאַרן טויט.

הוד-השרון, 1973

פון ווען שוין, ווי לאַנג שוין עס שרעקט מיד,
די שיין און די שאַרף פון אַ חלף,
ווען כ'האַב נאָך די קינדערשע יאָרן געציילט,
דערקענט קוים אין סידור אַן אַלף.

און געשראָקן עס האָט דער געלער שוחט
ווען ער האָט אונדזער גאַס דורכגעאיילט.

זינט דאָן, דורך וויפל וויסטענישן געפאָרן,
אויף וועגן פאַרגרויטע, פאַרגרויט אויך די יאָרן
נאָר די שרעק פאַר דער שאַרף איז נישט קלענער געוואָרן.

ווייל מעג אויסגעפוצט זיין דער חלף, ווי ניי,
אַ צייכן פון בלוט בלייבט דאָרט סיי ווי סיי.

ווער איד פלוצים געוועקט, ווען ביינאַכט כ'בין אַליין,
ווען פון אַלע פיר ווענט דאָס ליכט איז פאַרלאָשן —
און עס בליצט פאַר מיר אויף — אַ שטראַל — אַ געוויין,
וואָס צינדט אָן די שטילקייט מיט אימה דערשראָקן.

פון ווען שוין, ווי לאַנג שוין עס שרעקט מיד,
די שיין און די שאַרף פון אַ חלף.

אין מעטראַ

□

מיין שכנה אין מעטראַ, כינעזערין שיינע —
אַז שבת איז היינט, דאָס ווייסטו?
איך פאַר צו אַ קראַנקער, דאָס טראַכסטו?

דו מיינסט — איצטער רעגנט נאָר אין דרויסן —
אויף מיר רעגנט אויך דאָ, אין טונעל,
איבער די שמאַל-צעצויגענע שינעס,
וואו עס לויפט איצט אונדזער צוג.

ווי שייך דו ביסט פאַרקוקט אין די נאָטן.
דיין אויג פול מיט געזאַנג זינגט אויך צו מיר,
נאָר מיין פאַרשלאָסענע תפילה זינגט נישט צו דיר.

גוט, אַזוי גוט. ביסט יונג, דיין אויג איז קלאַר
און גרין-צעשיינטע עס לייכטן דיינע וועגן.
דו מיינסט, אַז אין דרויסן נאָר איצטער איז נאָס,
ווייס — אויף מיר — אפילו דאָ, קאַפעט אַ רעגן.

פאַריז, 1974

א פלאם

□

א ווי גרויס עס איז דער פלאם
פון א קליין, קליין ליכטל,
וואָס פאַרשטעלט די פינצטערניש
פון א גרויס, גרויס פענצטער —
א ווי גרויס עס איז דער פלאם.

און אַלע טירן פון ליידיקע חדרים,
צעפראַלטע, זענען אָפּן —
נאָר איין טיר איז פאַרמאַכט.
קען קיינער נישט מערער — אַרויס,
קען קיינער נישט מערער — אַרײַן,
ווען אַזויפיל טירן זענען אָפּן.

פאַריז, 1973

אלע לייכטערס

□

אלע לייכטערס וואָס האָסט אָנגעצונדן,
דאָס ליכט פון שבת דיין וואָך צו באַגלייטן —
אלע ליכט זענען טריפנדיק צעגאַנגען.

די לאַמפּן בליציקע וואָס האָסט געצונדן,
די פינצטערניש פון וואָך צו פאַרשטעלן —
אלע לאַמפּן ווערן איינציקווייז פאַרלאָשן.

איין ליכט נאָר, אין ווינקל, טוט לייכטן,
איין לאַמפּ נאָר, פאַרטונקלט, טוט שיינען —
זאָל גענוג זיין דיין טאָג אויפצושיינען.

נאַכלאַנג

גיב די האַנט און קום אַרויס,
מיר וועלן צען שטערנס צעצינדן —
ווי ל'ג'בעומר אַמאָל אין רבינס וואַלד
און דאָרטן זאָלן די צערן פאַרשווינדן.

פאַריו, 1976

ביי זיבן וועגן

□

איך שטיי ביים שייד פון זיבן וועגן
און ווייס נישט וואוהין איך דאַרף גיין ;
אַ פוסטקייט, נישטאַ וועמען פרעגן,
ווערט שווער די מינוט מיר — אַליין.

די גרויע פאַרטונקלטע ווייטן
נישט שרעקן מיין אויג מיט זייער שיין,
נאַר כ'וויל נישט מיין ריכטונג פאַרבייטן —
וויל קומען צום וועג וואָס איז מיין.

וויל ערגעץ אויף יענער זייט גרענעץ,
אין ליכטיק פאַרבאַרגענעם אָרט,
גרייט שוין, עס וואַרט מיד דאָרט עמעץ,
וואָס כ'בענק נאָך זיין בליק און זיין וואַרט.

מיין גאַט פון די אייביקע הימלען,
כ'טו תפילה און גלייב אַז דו הערסט :
גיב כוח מיין גאַנג — פון די טומלען —
מיין טראַט נישט זיין זאַל באַשווערט.

פאַריז, 1963

ווינטער-אונט

אלע בלעטער האָבן ווינטן אָפגעביסן,
אלע שטיינער זענען ווינטיק אויסגעקעמט;
פון ביימער ווערן פידלען אָפגעריסן —
שפילט דער ניגון, ווי פון באַסן, אויף די ווענט.

נאַנסי, 1962

אפשר וועט בליען דער בוים

□

כ'בין ארויס פון מיין היים מיט יונגע באגערן,
צו זוכן מיין חבר ער זאל מיך דערהערן.

געגאנגען אויף וועגן אין גרויע פארנאכטן,
צו זוכן מיין חבר, בלוי-אויגיק-פארטראכטן.

די וועגן, די ברוינע, אין צפון פארגאנגען —
איך קען נישט מיין חבר אין ערגעץ דערלאנגען.

ווי כ'בין אלץ געקומען א מידער צו גיין,
מיין חבר האט פריער פארלאזט שוין זיין היים.

בין איך אוועק מיט די יונגע באגערן,
צום בוים וואָס אין פעלד, ער זאל מיך דערהערן.

אפשר וועט שפעטער דער בוים זיך צעבליען,
מיט מינע באגערן וואָס קענען נישט פליען.

שטיי איך ביים בוים אַ טאָג אָפּ אַ גאַנצן,
זע ווי די פייגל האַפּטלען און טאַנצן.

טאַנצט-מיט דאָס האַרץ מיינס — וואַכט-אויף אַ טרוים —
איך וואַרט, מיין באַגער זאָל פאַרבליען דעם בוים.

די נאַכט האָט געשוידערט, פרימאַרגן געציטערט,
איך וואַרט — נאָר עס ווערט מיר דער גומען פאַרביטערט...

דער בוים איז געבליבן פאַרטריקנט, פאַרדאַרט,
עס בליט נישט דער טרוים אויף וועלכן איך וואַרט.

גיי איך אַוועק אין פעלד מיט געוויין,
קלאַפּ מיט מיין שטעקן זיבן מאָל אין אַ שטיין.

גרוי איז דער טאַג און גרין איז דער שטיין,
ליגט אינעם פעלד און הערט זיך אַליין.

בעט איך מיין תפילה — פון אַליין — צו אַליין:
אפשר וועט בליען מיין טרוים אויפן שטיין?

פאַריז, 1958

עס שרעקן די בליצן

□

וויפל שטורעם, וויפל שטורעם,
אוי וויפל בייזער וואונדער. —
אַ נייער מדבר בליט ?

מיט חלף־שאַרפע בליצן
דער הימל איז צעבליצט —
און דאָס רשעות נישט פאַרהיט.

ביי אַט אַזאַ־אַ ליכט
דער נביא האָט אַמאָל
די לוחות אויסגעקריצט.

געליכטיקט האָבן ליכטער,
אַ וואונדער זיך צעהעלט —
פאַר אַ זינדיקער וועלט.

●

טאָ ווער־זשע וועט איצטער
די נייע לוחות קריצן,
ווען עס דונערט אַזוי שטאַרק
און עס שרעקן די בליצן.

פאַרינ, 1974

ווינקט צו דיר

עפן אויף דאָס פענצטערל,
דאָס פענצטערל וואָס בלויט.
ווינקט צו דיר, ווינקט,
מיט שעפטשענדיקן סוד.

מיין זיידע האָט זיך דאָרט
פאַר אַ שטערן פאַרשטעלט
און לייכט צו מיר פון ווייט —
באַלייכט מיין גרויען קאַפּ.

עפן אויף דאָס פענצטערל.

פאַריז, 1964

איך ריר אָן מיט די ליפן דאָס וואָרט דיינס וואָס בריט,
מיר דאָכט זיך איך זע דיך אין וואַלקן צעגליט. — —
שטרענג איז דיין פנים — אַ מאַנער, פאַרניינער;
ביסט שטראַפער פון זיידעס שוין אַלטע אָן ציינער,
און האַרב איז דער שפּאַט, דיין משפט: פאַרגייט, —
ווען באַלד ביסט געוואָרן פאַרוויקלט, פאַרדרייט
אין סתירה פון וואָרט, מיטן סם פון דער צייט.

איך ריר אָן מיט די ליפן דאָס וואָרט דיינס וואָס בריט,
מיר דאָכט זיך איך זע דיך אין וואַלקן צעגליט. — —
אַזאַ ווי ס'האַט ליוויק — געצייכנט — דערציילט,
נאָר איצטער דו ביסט מיט אַ וואונד, נישט פאַרהיילט,
דערשראָקן דאָס אויג, ווי פון וועלף אַ געיאָגטער,
געבויגן אין צאָרן, פון בייטש אַ געפלאָגטער —
און ברענגסט צו מיין טיש דאָס וואָרט נישט דערזאָגטע.

איך ריר אָן מיט די ליפן דאָס וואָרט דיינס וואָס בריט,
מיר דאָכט זיך איך זע דיך אין וואַלקן צעגליט.
בעל-חלום דו יונגער אויף צעשויערטער גאָס
וואו דו זינגסט פון ליבשאַפט, אַ צווייטער פון האָס,
ווערגט איינער זיין וואָרט, שטיקט דער צווייטער זיין ליד —
און ביידע איר האָט נישט אייער לעבן פאַרהיט,
ווייל אַ דריטער דערווייל האָט געברענט אייערע טריט.

איך ריר אָן מיט די ליפן דאָס וואָרט דיינס וואָס בריט,
מיר דאָכט זיך איך זע דיך אין וואַלקן צעגליט. — —
„אין לופטיקע הימלען, צעוויקלטע קלאַרע“,
אָדער ערגעץ באַהאַלטן אין אַ חיהשער נאָרע —
אין לידער צעצאַפלט, מיט אומרו־געווייטער
וואָס כּווייל אַז פאַר זיי זאָל זיין נאָך אַ שניטער,
אַ זינגער, אַ יורש, מיט אומרו צעגליטער — —

איך ריר אָן מיט די ליפן דאָס וואָרט דיינס וואָס בריט,
מיר דאָכט זיך איך זע דיך אין וואַלקן צעגליט.

פאַריז, 1971

א שבת ביים ים

□

אברהם גאלאמבן — צו זיינע אכציק יאר

דער ים אין דאָויל,
וואָשט דעם גרויען ברעג —
לכבוד שבת.

דער ים אין דאָויל,
שוימט זיינע כוואַליעס —
לכבוד שבת.

●

אַלע וואָס האָבן זייער טאַג דאָ געטובלט,
געלאָזט דאָס געלעכטער אויפן שפיגל פון ים —
זענען אַוועק מיט זון אויף די לייבער.
געקומען צו געדונגענע היימען,
פאַרריגלט די טויערן,
פאַרשלאָסן די טירן.

נאָר איינער איז געבליבן ביים ימישן ברעג,
געקוקט אין דער ווייט,
וואו ס'זענען די מעוועס אַוועק —
געבליבן דאָ איינער אין בענקשאַפט פאַרפרוירן.

•
 אין דער ווייט צינדן זיך ליכטיקע מנורות.
 דאָס אַלייניקע בלוי-לעמפל אין מיטן פון ים,
 רופט צו אַלע ברעגן :
 קומט אויף מיינע וועגן —
 ס'איז שוין שפעטע שעה,
 ס'איז שוין שפעטע שעה.
 קומען שיפלעך אַהיים —
 צו מנוחהדיקער רו.

דער איינזאַמער, ווי אַ פעלדז, ביים ברעג
 בלייבט אַליין —
 די מלכה שבת קומט צו גיין.

•
 פון ים טויכט עמעץ אַרויס,
 געהילט אין אַ טלית.
 לכה דודי, לכה דודי,
 זינגען די כוואַליעס

דער איינזאַמער ביים ים
 טרינקט די בלויע שיין —
 לכה דודי, לכה דודי —
 די מלכה שבת קומט צו גיין.

•
 אין אַ שטוב האָט אַ פרעמדער זיין קידוש געזונגען,
 האָט אַ יידישע טאַכטער געענטפערט : אמן.
 — ווי לאַנג שוין, שוועסטער, אַז האָסט דעם ניגון פאַרלוירן,
 ווי לאַנג נישט געטרונקען פונעם קידוש-וויין ?

אין דער שטוב איז די שמחה געשטיגן, געשטיגן.
— פאַרוואָס ביסטו שוועסטער גאָר פּלוצים אַנטשוויגן? —
וועמען, וועמען אין טרוים טוסט פאַרוויגן,
וועמען, וועמען ווילסט אין טרוים איצט באַזיגן?

●

דער בלויער ים
באַהאַלט זיך אין דער פינצטער,
נאָר דאָס אַלייניקע בלוי-לעמפעלע
כישופט אַלע וועגן.

אין דער נאַרמאַנדישער שטאַט,
לאַמיר דאָס צווייפלען אַפּפּרעגן
צו ווערן באַנייט,
ווי די שטערן אין פענצטער.

●

איבער שפיציקע דעכער פון פריזישע שאַטאַס
קרייזן דעם מאַדזשיצערס זמירות,
וואָס קלאַפּן אָן אין פרעמדע דירות.

די שטילע גאַס הערט זיך איין,
פינצטערער ים הערט זיך איין —
נאָר דער איינזאַמער ביים ים זינגט מיט.

לאַמיר העכערן דאָס געזאַנג
און אַריבערזינגען דעם ניגון
צו אַלע אַרעמע — אַחינו בני ישראל —
פאַרוואַגלטיע אין רושיקער קאַסינאַ:
— גייט נאָך אונדזער געזאַנג

אין שבתדיקער שעה,
צו שבתדיקער רו.

די נאַכט איז אַוועק
פרימאַרגן געקומען,
דער פרעמדער ביים ים —
איז פאַרזעסן אין שטומען.

●

פרי־פרי איז מיין שכן אַרויס אויף דער בריק,
אינער אַליין.
ער גייט איצט צוריק,
ווי אַמאַל — אין דער סלאַנימער היים —
זיך מתחד־זיין מיט גאַטס שטילער תפילהדיקייט
פונעם גרויסן באַשאַף — די רחבותדיקייט.

מיין פאַרוואַנדערטער בליק
גייט נאָך זיינע טריט.

●

— גוט־שבת דעם ים.
— גוט־שבת דעם ברעג.
— גוט־שבת דעם איינזאַמען מענטש.

דאָויל, 1961

א תפילה צו פופציק יאר

□

א

פריידיקע מינוטן,
קרישטאָל-טראָפּנס
אין פּאַרטונקלטע טעג —
ציטערן אויף מיינע נע-ונדן.

פריידיקע מינוטן,
העלע פּלאַמען
אונטער בלויע אַבאַזשורן —
ליכטיקן מיר אַקעגן.

פריידיקע מינוטן,
דורך אויפגעשטעלטע פּלויטן —
וואַרעמען מיינע בלוטן.

ב

אין אַן אַרעמער כאַטע, וואו די זון איז אויסגערונען,
וואו דער זייגער האָט דעם הונגער אויסגעטאַקט —
האַב איך אויך אַ מאָל, אַ מאַלצייט באַקומען.

אויף אַן איינזאַמען וועג, מיט גראַזן פאַרשפינען,
וואו ביימער פאַרשעמטע, האָבן געדאַרט און געקוואַרט —
האַב איך אויך אַ מאָל אַ חבר געפונען.

אומעטום ביסטו געווען מיט מיר, גאָט,
 פון לעצטן פאלן מיך אָפּגעהיטן.
 איצט האָב איך מיט מידן טראָט
 אַ פרעמדע גרענעץ איבערשריטן.

בלייב איך פלוצים שטיין,
 אומבאַהאַלפן און קליין,
 ווי דאָס דערשראַקענע קינד
 וואָס געפינט נישט מער דאָס אָרט,
 מיט אומרו — אינעם וואָרט,
 מיט שרעק אין יעדן שפּאַן,
 ווי כּוואַלט פּלוצים געוואָרן בלינד.

אין דעם פאַרנאַכטיקן גרוי,
 ווען יעדער פויער זאַמלט איין אַלץ אין שייער
 און יעדע מאַמע אַ היים רופט איר קינד —
 איך קום מיט מיין תפילה צו דיר:

— האַר מיינער, האַר,
 גיב ליכט מיינע טעג,
 גיב רו מיינע נעכט;
 האַלט קלאַר מיין געדאַנק
 און שענק מיר זיין געשאַנק:
 פּריידיקע מינוטן.

פאַרייז, 1960

מײן מאַמעס געוויין

□

אויפן סמיטשיק פון פידלער —
אין שוואַרצן —
קומט אַרויס
מײן מאַמעס געוויין.
איר קרעכץ,
איר שטומער וויי.

זע איך איר לויפן,
איבער חרובע גאַסן,
איבער בראַנדיקע פעלדער,
וועלדער וואָס ברענען —
ביימער פּאַלן —
און איך הער
מײן מאַמעס געוויין.

לאָדוש, 1947

געזאנג אויף מיין טיר

י. דאבריינסקי

א תפילה צום מענטש

□

מיין קוזין אייב געלבארט, וועלכער
האט געהאלפן צו די רויס־פליען

נידער נישט אַראָפּ צו אונדז די הימלען,
גאָט בלייבט שטענדיק אין זיין קעניגרייך פאַרשטעלט.
וואָס העכער דו וועסט קומען, פאַרנעמען די פלאַנעטן,
גרייכן וועסט אַ גרענעץ נאָר צו גאָטס אַ נייער וועלט.

נידער נישט אַראָפּ צו אונדז די הימלען.

פאַריז, 1964

פאר שמעון האלקין

בעט דער מאן פון די וואונדער מעשות :
— גאָט, דערהער מיין פאַרנאַכטיק געבעט,
עס קומט אַ פינצטערע נאַכט — דיין באַשאַף —
זאָל אַפּגעווישט ווערן די בייזקייט פון טאַט.
מענטשן זענען פאַרשלאָסן אויף ריגלען
אַנדערע שלייכן זיך איבער לידיקער גאַס —
היט זייער טראַט צו קומען אַ היים.

בעט דער מאן פון די וואונדער-מעשות
דער וואָס תפילה'ט פאַרן מינדסטן באַשאַף —
פאַרן וואָרעם אין ראָוו,
פאַרן גרעזל אין וואַלד
פאַר דער חיה אין נאָרע —
און פאַרן מענטש אין דער פרעמד
וועמען ס'איז אומעטיק קאַלט.

— גאָט, דערהער מיין צער אין געבעט,
וויש אָפּ פון דער נאַכט
די בייזקייט פון טאַט.
דער טאַג וואָס האָט זון
מאַכט ליכטיק די וועגן.
ברענג דאָס ליכט פון דער נאַכט
צו פאַרהוילענע שטעגן.

פאַריו, 1974

מײן װאָרט

□

כװאָלט װעלן דערהײבן מײן װאָרט
עס זאָל קענען זײן —
אַ לאַגל מיט װײן.

עס זענען דאָ אַזויפיל מידע —
זענען דאָ אַזויפיל דורשטיקע.

װעט קומען װער אַמאָל צו גײן,
פאַרמאַטערט פון בײטאַגיקער שײן —
זאָל ער געפֿינען אַ שאַטן,
זאָל ער געפֿינען זײן רו.

זאָל ער קאַנען שטילן זײן פֿײן
און אויסדורשטיקן זײן דורשט,
מיט אַ לאַגל װײן —
מײן װאָרט.

זואַרשע, 1939

צו די הייכן

□

מיין היינטיקער טאָג איז אין תפילה פאַר דיר,
צעצאָפלט די שעהן אין אומרו פון מורא.
אויף שטויבן פון תהו ובהו דו שפּאַנסט —
צעוויקלסט אין וואָר דעם בראשית פון בורא.

מיין היינטיקער טאָג איז אין תפילה פאַר דיר,
כאַטש כ'ווייס אַז משיח איז אַלץ נישט געקומען.
נאָר ווער סהאַט דעם וואונדער אין וואונדער געזען —
דעם וואונדער פון גאָט ער האָט אויך באַנומען.

דער היינטיקער טאָג איז אין תפילה צו דיר —
אַריבער די גרענעצן וואָרע מיר שפּאַנען.
אין שטויביקע הייכן אויף אור-ווייטע וועגן —
געפין מיר אַ שטויב פון מיין ליכטיקער מאַמען.

ברינואַ, 1971

דער שטיינערנער הירש

דער שטיינערנער הירש אַ גרייטער צוט פלי,
וואַרט ביז די נאַכט וועט זיך צעליכטיקן
מיט שטראַליק זילבערנע שטערן —
דער שטיינערנער הירש.

דער שטיינערנער הירש מיט גרוי-שטאַרע אויגן
דו האַסט נאָך געזען אים אַ לעבעדיק יונגן —
אינעם שפרונג און טאַנץ אין די ווייטן —
דער שטיינערנער הירש.

דער שטיינערנער הירש האַט געברענגט פון די וועלדער
דאָס רוישן און לוישן פון ביימער אין וואַקסן —
ביז אַלץ ווערט פאַרניינט און פאַרשטיינט,
ווי דער שטיינערנער הירש.

ברינואָ, 1962

טויבן

□

מיין רבקה'ס טאטע-מאמע, אין אַנדענק

1. אויפקלאַנג

א

ווען טויבן קומען צום פענצטער,
ברענגען זיי בשורות פון גליק —
אַזוי האָט אַמאָל אין ווייטן צוריק,
מיין אַרעמע מאַמע געמיינט.

ב

די גרויע היימישע פענצטער
האַבן גאָלדענע שטראַלן געזאַמלט —
צו וואַרעמען דעם גרינעם זויס,
פון מיין מאַמעס ליכטיקן טרוים.

ג

וויפל האַוועניש — אין גאַרעניש,
וויפל מאַטערניש — אין האַרעניש,
האַט צעזאָטן איר בענקענדיק בלוט —
אויף יענער גליקלעכער מינוט.

ד

זענען טעג מיט תפילות פאַרגאַנגען —
ביז אַ טויב פון איר חלום געפאַנגען,
האַט געקלאַפט מיטן שנאַבל אין שויב.
— רבונו של עולם, אַ דאַנק דיר און לויב.

2. נאַכקלאַנג

א

אַנטקעגן מיין פענצטער די זון איצטער שיינט,
נאַר די שכנה דאַרט האַט זיך טרויעריק צעוויינט.
— נישטאָ היינט קיינער וואָס וואַרט אויף דער טויב
און פאַר טויבישן וואַרקען — אַלע זענען טויב.

ב

קוק איך אַריבער צו דעם הויז אין דער ווייט,
וון ס'פענצטער גרויע האַט מיין מאַמען באַגלייט...
דאַרט איז דאָס בענקען געוואָרן דערוואַרגן,
ווי דער בלויער חלום פון מיין מאַמעס פרימאַרגן.

פאַריז, 1964

פאַר מיין ברודער גדליה

א

פון ניס ביז ליאַן די זון שיינט אַלץ ליכטיק,
 גאַפן צום הימל צעשמייכלט די פעלדער,
 מיט טייכלעך בלוי-קלאַר — אויסגעוואַשענע אויגן.
 פאַרביי ציען טעג, ווי שעפּסן גאַלדענע, געבויגן,
 וואָס לאַזן אויף בריקן אַ גאַלדענעם שטויב —
 פון געדעכענישן ווייט, מיט רום און לויב.

איז ליב מיר און שווער איצט, ווען איך שטיי פאַר ליאַן,
 וואו הייזער און פּלעצער צעליכטיקטע שיינען.
 די שטאַט איז שוין אַלט, פון דורות שם'ט לאַנג — —
 נאָר טיף אין זכרון קומט שטיל אויף מיט קלאַנג,
 אַן אַפהילך אַ ווייטער — גרוי שוין און בלאַס,
 וואָס ברענגט מיך צוריק צו מיין חרובער גאַס — — —

צעבליט כ'זע אַ וואַלד אויף אַ שויב פון מיין היים —
 שמאַיען מיינע מומעס, ס'ווערט אַ חתונה געגרייט.
 צווישן אַלע שעפטענישן און יום-טובדיקע רייד,
 וועגן שטראַלנדיקע סאַמעטן, בלוי און ראַזע זייד —
 גאַלד-געליישטע ווערטער, פרעמד פאַר מיין פאַרשטאַנד,
 געהערט איך האָב אַ גאַלדן וואָרט: — סאַפּוֹ-דע-לאַזן — — —

פון מקובל: משה די ליאָן, גראָד היינט געלייענט,
 אַז ערגעץ דאָ אין היילן דעם זוהר ער האָט דערקענט —
 שווערט אויף מיר דער אומעט, ס'ווערט ביטער זיין באַטייט —
 דער צער פון מיינע נעכטנס, צעפלאַמט זיך און צעבלויט —
 פאַר מומעס פּרײַ-פאַרשניטענע — דעם צעשטערטן טראָן,
 וואָס דורך זיי בלייבט נאָענט די שטאַט, פון — סאַטן-דע-לאָן.

שפיגלט זיך דער האַרבסט-טאָג אין אַלע שויבן-פענצטער,
 די פעלדער ברוינע, ליכטיקע; דער טייך און אויך דער ברעג.
 פון יענער זייט שטאַט נאָר — אַריבער גרויער בריק,
 איך זע מיין טאַטנס בוידעם — אין ווינקל אויף אַ שטריק,
 פאַרשפינט פון טויטע שפּינען, הענגט אויף גרויע שטויבן
 דאָס חופּה-קלייד מיין מומעס פון סאַטן-דע-לאָן.

●

פון ניס ביז ליאָן די זון שיינט אַלץ ליכטיק,
 גאַפן צום הימל צעשמייכלט די פעלדער,
 נויט טייכלעך בלוי-קלאָר — אויסגעוואַשענע אויגן.
 פאַרביי ציען טעג, ווי שעפּסן גאַלדענע, געבויגן,
 וואָס לאָזן אויף בריקן אַ גאַלדענעם שטויב —
 פון געדעכענישן ווייט, מיט רום און מיט לויב.

ליאָן, 1966

געזענג אויף מיין טיר

□

מיין רבקה'ן — מיט ליבשאפט

איך באַגריס מיך היינט אַליין,
צו פולע זעכציק יאָר.
אַ שלעפֿ־געטון די וואָר,
להכעיס זיך אַליין.

עס זאָגט זיך נאָר אַזוי:
כ'האַב תפילהדיק געוואָרט,
דעם הונגער אָפט גענאָרט —
מיט אַ לעקעכל פון שטרוי.

נישט יעדער וועט פאַרשטיין —
אַ לעקעכל פון שטרוי?
געווען איז דאָך אַזוי
אין נע־ונדער היים.

געווען איז אַלצדינג הויל,
דער טאָג און אויך די נאַכט;
אָפט האָט זיך געדאַכט —
ס'בלייבט אייביק שוין די גרויל.

צעשטערט עס איז די היים,
אַ ליידיקייט — בלויז שטיין —

און חורבה וויינט אליין,
ווען ס'וויינט די גרוב פון ליים.

נאָר גרוי איז מיין דערמאָן : —
מיין ברודער קומט פון דאָרט ,
דאָס בראַנד־צעברענטע אָרט,
וואו מיסט געווען איז — מן .

אַזוי איז דאָס געשען —
און וועלט האָט נישט געהערט ;
און ס'האַרץ, ביז היינט, פאַרשווערט,
בלייבט דעם, וואָס דאָרט געווען.

פרעג איך זיך אליין :
— וואָס יום־טובסטו, דו נאָר ?
נאָר ווי טוט מען אַ פאַרשפּאַר
דעם טאָג מיט העלער שייַן.

אַט הערט זיך אַ געזאַנג,
וואָס פּאַלט איצט אויף דער טיר —
דאָס גייט מיין קינד צו מיר
אין יום־טובדיקן גאַנג.

פּאַריז, 1970

צו רבקה'ן

□

זע, די זון פאָרגייט,
לכבוד דיר —
שענער ווי אַלע מאַל.

די רויטקייט פון מערב
נעמט אַרום אונדזער בוים,
מיש מעש און מיט גאַלד.

העלע שאַטנס טאַנצן
אַרום דיר אין אַ קרייז.
זע ווי שיין די זון פאָרגייט —
נאָר דו אַליין ביסט אומעטיק.

דיין צער לאַזט נישט אַריין
דאָס ליכט פון דער זון.
דאָס בלוי פונעם טאַג
וואָס בלייבט פאַרנאַכט
אין יעדערנס בליק.

זע, די זון פאָרגייט,
לכבוד דיר —
שענער ווי אַלע מאַל.

רינגעלבלום-היים, 1952

כ'וועל אַ שריי-טון

□

כ'וועל אַ שריי-טון אין פאַרנאַכט אַריין,
אַ ווילד באַפרייט געשריי,
צעהילכן זאָל דער וואַלד זיך
און יעדער בוים באַזונדער.
פון גרויען פעלדז וואו כ'שטיי,
אַריבער אַלע ברעגעס —
צום בוים פון העלסטער ליכט,
צום בוים פון אַלע וואונדער.

כ'וועל אַ רעווע-טון פון וואַלד אַרויס
זיך שפאַלטן זאָלן בערג ;
דער וויי מיין טאַטעס, מאַמעס,
דורך מיר זאָל זיין דערהערט.
אפשר כ'וועל דערקענען דאָן,
אין שפאַלטן פון די ווענט
מיין זיידעס ווייטן שטאַם,
זיין כוח וואַס ליגט צעשטערט.

גרעאַוקס, 1966

ס'האָט אַ דיכטער געוויינט

□

אורי צבי גרינבערג, אין פאַרערונג

וואו וועלן אויפבליען די פאַרצאָרנטע רייד
אין פאַרנאַכטיקער שעה, ווען ס'האָט אַ דיכטער געוויינט,
אין שלוכצן דערשטיקטע — מיט שטראַליקע טרערן —
נאַר קיינער אַרום אונדז, דאָס געוויין זאָל דערהערן.

אין צער ווערט פאַרגאַסן די בלוי-גרויע שעה,
מיט שטראַמען צעברויזטע, אַ טייך אויפגעזאַטן —
אין כוואַליעס צעשווימטע פון בראַנדיקע רייד —
ווערט אויף ציטריקע הענט, דער טאַג אויסגעלאָשן.

●

ברודער, מיין ברודער, וואו אַהין איז דער גאַנג,
ווען ענג ווי אַ תפיסה ווערן דייע היימישע ווענט —
ווי געוואָרן עס זענען יענע טויבן פאַרקלעמט,
ווען געקראכט האָט דער הימל, אונדזער שטאַט — געברענט.

גיי איך מיט דיר איצט אויף פאַרזשאַווערטע וועגן,
וואו מיט פייער, ערשט נעכטן האָט דער מולך געשפּאַנט;
דיין בכור אויפגעשוידערט דו פירסט ביי דער האַנט —
צום טאַטנס קעלער וואו ס'בריט די מורא ביז היינט.

פירסטו אַוועק אונדז אויף פעלדער פאַרברענטע,
צו אַ געשטאַרבענע שטאַט — אַן ציגל און ליים.
דיין בכור שפּאַנט דער ערשטער מיט גבורה פאַרשעמטער —
צו הערן דאָס קול פון דיין חרובער היים — — —

פאַרנאַכט, בין-השמשות — האָסט פאַרלאָשן די שיין —
אַ פינצטערניש שווערט פון די פינצטערע ווענט;
איך שטיי נעבן דיר אין דיין וויי איינגעקלעמט,
ווען עס בליט אויף מיין ליפ — דיין צער אין געוויין.

תל-אביב, 1975

פארן טויער פון צענטראל-פארק

□

דעם ליכטיקן אַנדענק
פון אַדעלאַ אַפּאַטאַשו

וויפל זוניק און שנייאיקע טעג
כ'בין געווען אין דין שטאַט,
נאַר אין צענטראַל-פאַרק —
איין טראַט נישט געטראַטן.

קיין איין מאַל נישט געהאַט
אַט די פשוטע פרייד —
פון אַנרירן אַ בוים,
פון זיצן אויף אַ באַנק
און גיין אַזוי און גיין —
פון וועג, צום שמאַלן שטעג.

אין אַט דעם שיינעם פאַרק —
אפשר וואַקסן דאַרט בלומען?
אפשר איז דאַרט אַ טייכל פאַראַן?
אפשר זענען פאַרביקע פייגל פאַראַן,
וואַס האַפּסלען, האַפּסלען אין טאַנץ?

אַמאָל איז דאָ מיין פעטער געגאַנגען
איינגעהערט אין די שטילע קלאַנגען
פון די זיך-וויגנדיקע ביימער,
וואַס ער האַט פאַר מיר און פאַר דיר
אין לייכטנדיקע ניגונים געברענגט.

אזויפיל שיינע לידער האָט מען דאָרט געזונגען,
אזויפיל שיינע ליבעס האָט מען דאָרט געפירט.
אלע נעכט, ווי די טעג, זענען יונגע געווען. —
אזוי האָט אַ פאַרבענקטע פּאָעטין דערציילט.

נאָר פאַר מיר איז געבליבן, ווי אַ שטיין אין וועג, —
די טרויעריקע בשורה ביים אַריינקום אין שטאָט:
— נעכטן האָט מען דאָ צוויי הרוגים געפונען.

גיי איך פאַרביי דעם צענטראַל-פאַרק מיט מורא,
און דורכן פלוּיט, וואָס איז אַ גרענעץ פאַר מיר —
איך הער דאָס סודיקע לוישן.
דאָס קרעכצן און רוּישן
פון ביימער אַלט-צעוואַקסענע.

די גרינע קרוינען וויגן זיך, וויגן זיך
און זיי קאַנען די טרויעריקע בשורה,
ביים אַריינקום אין דין שטאָט —
נישט פאַרוויגן.

ניו-יאָרק, 1969

עס קען א שפרונג-טון

□

איך האָב מורא,
כ'האָב קינדעריש מורא.
פון דעם שפיציקן ראָג
אויף מיין טונקעלער גאַס,
עס קען אַ שפרונג-טון אַהער,
אין אַ פינצטערער נאַכט —
אַ וויסער בער,
אַ גרויער וואָלף.

זיי וועלן שאַרפן זייערע ציין
אין דער עלעקטרישער שיין.

●

ניין, ניין,
נישט פון דער ווילדעניש,
וואו איך בין געווען,
אינעם ווייס-פאַרשנייטן —
ווייט-ווייטן קאַמי-לאַנד.

אויף יענער ערד איז קאלט,
די ליימיקע ערד — קאלט.
פון קדמונים, העט-ווייט —
איינגעפרעסט אין קעלט
איז די אַרעמע קאַמי-וועלט.

נאָר דאָס ליכט פונעם צפון-שטערן
האַט דאָרט מילד-ווייס געשיינט.
אַזוי שפיזיק געשטראַלט,
געגלאַנצט איבער קרוינען
פונעם ווילדן וואַלד —
און געטרייסט, געטרייסט,
מיט אַ ליכטיקער וועלט —
ערגעץ-וואו, ערגעץ-ווייט.

היינט כ'האָב מורא
אויף מיין פאַרטונקלטער גאַס —
פאַר דער שיין
פון וועלפישע ציין.

פאַריז, 1968

אין אַ קליינער שטוב

□

האַסט מיך אַריינגעפירט אין אַ קליינער שטוב
פאַרוואָרפן אין אַ פינצטערן ווינקל —
וואו דער געשריי איז העכער ווי דו.

— וועמען, וועמען זוכסטו ?

ווער וועט ענטפערן ? —

דאָ איז קיינער נישטאָ.

— פון וואָנען קומט דער געשריי ? —

אפשר פון דיר ?

אפשר פון מיר ?

אפשר גאָר פון דעם,

וואָס איז פון יענער זייט טיר ?

לאַמיר אַרויסגיין פון דאָנען,

דאָ איז קיינער נישטאָ.

עמעצנס לעצט געשריי נאָר לעבט

און וועט לעבן אומעטום —

וואַואַהין מיר וועלן גיין.

תל-אביב, 1976

ווער עס גייט אַוועק

□

ווער עס גייט אַוועק פרייטיק — אויף אייביק
דער צער פון זיין נאַענטסטן בריט שאַרפער דעם ווייטיק.

ווערט דער טאַג, ווי אַן עפל צעשניטן —
פון וואָך און פון שבת וואָס ווערן פאַרביטן.

נאָר פאַר מיר איז מאָנטיק, מיטוואָך און פרייטיק —
דער אייגענער צער, דער אייגענער ווייטיק.

יעדער טאַג אַ דערמאָנונג נאָך מיין טאַטן, דער מאַמען,
וואָס ביידע זיך זוכן — צו זיין ווידער צוזאַמען.

פאַריי, 1969

שטייט א מענטש אין פענצטער

□

א רעגנבויגן איז אויסגעשפרייט
פאר אן אויפגעפראלטן פענצטער —
מיניענדיק שטראליקער וואונדער,
זונען־טאנץ אויף גרינער בייט.

שטייט א מענטש אין פענצטער־ראם
און זוכט א ליכטיקן צייכן,
פארן וואונטש זיין באגערטן —
ווי א סימן באשערטן:
אפשר שפיגלט זיך דאָרט זיין געמיט?

בענטשט דער מענטש דעם רעגנבויגן —
אן ערשטער סימן נאָכן מבול,
וואָס האָט דעם הימל פאַרצויגן —
און דער פאַרביקער שפיגל איז איצטער
פאר זיין אָפענעם פענצטער פאַרשפרייט.

ראַמבויע, 1974

זוך יענעם וואָס האָט היינט געטרוימט

ז. שרעטער

מיין זיידנס ברכה

□

כ'האָב מיין זיידנס ברכה
אומעטום צעטראָגן :
צום הויקער אויף מיין גאָס
צום בלינדן אין דער כאַטע;
צום שפילער אויפן באַס,
צום טענצער אין דער בלאַטע;
צום באַרוועסן — אין הונגער,
צום הייזעריקן זינגער.

כ'האָב אומעטום געטראָגן
מיין זיידנס שטילע ברכה —
דורך וויסטער קעלט פון צפון,
דורך הייסן וועג פון דרום.
דאָרט אומעטום געלאַזט
אַ צייכן פון מיין טראַט
און אומעטום געלאַזט
מיין זיידעס ליכטיק וואַרט.

פאַריי, 1975

זוך יענעם וואס האט היינט געטרוימט

□

וואו ס'וועלן זיך קולות דערהערן,
מיט שטילקייטן גיי דאָרט אַקעגן.
אויב קענסטו מיין עצה נישט הערן,
וועסט בלאַנדזשען אויף דערניקע וועגן.

דאָס וואָרט פון אַ כעסן איז פייער
וואָס פלאַמט-אויף די אייגענע ווענט ;
אויב שיינקייט איז ליב דיר און טייער,
ווער מיט דער שיינקייט דערקענט.

אַ חלום צעבלויט דייע שויבן,
די בלויקייט אַ וואַלקן פון שטויב ;
דער וואַלקן געבוירט דייע שויבן,
וואָס קלאַפן טרעוואַגע אין שויב.

דער חלום איז דייענער און מיינער,
די בלויקייט דאָס ביסטו אַליין ;
שלעכט איז ווען דו און נישט קיינער
וועלן דעם חלום פאַרשטיין.

דער חלום אַ מלאך אַ ווייטער,
וואָס קומט נאָר אין טונקעלע נעכט
און ברענגט דיר אַ גרוס פונעם רייטער,
וואָס שלאָגט זיך פאַר דיר אין געפעכט —

אויף וועגן וואו ס'האַבן שוין ריטער
געפאַכטן — פאַר רום און פאַר לויב
און האָבן צעפינקלטע גיטער
פאַרוואַנדלט אין אַש און אין שטויב.

דיין רייטער מיט שטורעם אין קריגן —
ער קומט צו צעבראַכענע שוועלן
וואו ס'האַט דער בעל־שם־טוב געשטיגן —
פאַר מענטשן גאַטס וואָרט צו באַפעלן.

פון צעבראַכענע שוועלן — צען ליכטער —
ער צינדט אָן דעם הימל מיט שטערן,
פאַר יענע וואָס בלאַנדזשען נאָך ניכטער
און קענען גאַטס וואָרט נישט דערהערן.

אַ טאַג היינט אַ גרויער און נאַסער,
ווי ס'אויג פון אַ מענטשן אַ בלינדן ;
גיי בעטן אָן עמער מיט וואָסער
צו וואַשן דיין רייטער פון וואונדן.

צעריסענע קולות פאַרשרייען
דעם חלום אין אומרו צעשווימט.
אויב ווילסטו זיך ווידער באַנייען,
זוך יענעם, וואָס האָט היינט געטרוימט.

פאַריוו, 1971

דער פארנאכט עפנט-אויף
זיין גאלדענע שאַל
און נעמט אַריין די זון —
ווי אַמאַל, ווי אַמאַל :

— — איך לויף מיט חברים
צעשטיפט אינעם פעלד,
ס'איז העל אונדזער טאַג
און גרויס אונדזער וועלט.

די שטילקייט בליט-אויף
אין אַ זילבערנער שאַל,
אין גרין-גרינעם טאַל —
ווי אַמאַל, ווי אַמאַל :

— — און ווי ליכט אין דער נאַכט,
דער מאַמעשער רוף,
ברענגט צוריק אונדז אַהיים
צו אַ וואַרעמער שטוב.

נאַר דער איינזאַמער זעט,
נאַר דער איינזאַמער פילט,
ווי די זון איז פאַרקילט,
ווי די שטילקייט ברייט.

ווייל דאָס אַרעמע יינגל
וואָס איז דאָ און נישטאָ,
ער לעבט נאַר אין טאָג
וואָס געווען איז אַמאָל.

אַן אַטעם בלויז,
אַ שאַטן בלויז —
אַ הוילע שאַל
אין גרינעם טאָל.

כ'האַב איצט דערהערט
מיין מאַמעס קול.

פאַריז, 1964

געשעט אַמאָל אַזוי, געשעט,
עס ווערגט זיך אין די נעכט
דאָס וואָרט וואָס האָסט נישט גערעדט.
פאַרשוויגן בלייבט אין דיר דאָס קול,
ווען מחשבות ברענען
און מעגסט אפילו וויסן,
אַז וועסט קיינמאָל מער נישט קענען
אויפברעכן די האַרטע שאַל,
מיט וועלכער גאָט האָט איין מאָל
פאַרשלאָסן אַלדאָס טראַכטן —
בלייבסטו מיט דער נאַכט,
אייניקער אַליין —
פאַרשלאָסן אין אַ סוד.

שווערט אויף דיר, שווערט,
דאָס וואָרט וואָס האָסט נישט גערעדט.

פאַריי, 1977

איך וויל

□

ווער ס'וויל דעם אויפברויז, בליץ און שטורעם,
איך וויל דאָס ליכט פון אַ בלויען פאַרנאַכט ;
אַ רויטע די זון, אין פאַרבן פאַרגאַנגען,
ווען מיד זיצט דער פויער צום הימל פאַרטראַכט.

פאַריי, 1970

אין וואָלד

די בלינדע ביימער שווייגן אויס זייער מוזיק,
וועט קומען די נאַכט און עפענען זייער שווייגן.
מיר וועלן אַריבערשפּאַנען די בריק —
שטילער אַוונט,
שטילע נאַכט.

דער לעצטער טראָפּן ליכט וועט אויסגיין
אין צונויפקוש פון גרוי מיט בלוי,
וואָס פּאַלט אַ שיכט אויף אַ שיכט.
שטילער אַוונט,
שטילע נאַכט.

באלד וועט קומען א שליח אין ווייסן,
וועט עפענען דאָס האַרץ פון יעדן בוים
און לאַזן פריי דאָס געזאַנג,
וואָס שווערט, וואָס יערט,
וואַקסט אַריבער יעדן בוים.
שטילער אָונט,
שטילע נאַכט.

דער אומעט וועט אויפפלאַקערן,
גליען, אויסגליען אַ קרייז;
ציען, פאַרציען אין קרייז —
אַלע ליידנדיקע אויף שטומער בענקשאַפט.

דער איינזאַמער וואָס שלייכט זיך ביים ראַנד
טוט תפילה צו יעדן בוים.

ברינואָ, 1962

פון וואַלד צו וואַלד

□

פון איין וואַלד צו צווייטן איז ווייט —
וועלכער פון ביידע איז ווייטער?
אין איין וואַלד ל"ג-בעומר געפראַוועט,
אין צווייטן — געוואַרעמט דעם שייטער.

אין איין וואַלד די ביימער נאָך יונגע —
אין צווייטן פאַרטריקנטע שטאַמען,
וואָס האָבן מיט אומעט געשראַקן
אויף שנייאיקע פעלדער, ווי ימען.

ראַמבויע, 1974

ד ע ר י ם

□

וויפל מענטשן טוען תפילה צום ים —
צו וועמען דער ים זאָגט זיין תפילה?
וויל דער ים, ווי דער מענטש אפשר גאָר
דאָס גלעטן פון ווינטן שטיל-קילע?

און אפשר איז אַנדערש באַשערט:
דער ים וויל דאָס ברויזן און שטורמען;
וויל דאָך דער מענטש אויך פאַרקערט,
זיך בויען נאָר בבלישע טורמען.

פון וואַנען ווער לערנט, פון וועמען —
דער ים פונעם מענטש — צי פאַרקערט?
נאָר איך זאָג מיין תפילה פאַר רו,
בעט גאָט מיינעם — ווערן דערהערט.

ניס, 1963

פאר דער ליכטיקער שטאַם

□

ליכטיקע הייזער, אַ ליכטיקער ים,
קרוניקע פּאַלמעס — ליכטיקער שטאַם.
ליכטיקע גראַזן, ליכטיק די ערד.
ווער זענען די מענער מיט פינצטערע בערד ?

זון איבער שטיינער, זון איבער זיי.
— ווער זענען די מענער וואָס גרוי איז זייער וויי ?
ליכטיקע הייזער, ליכטיקער ים.
— ווינט דאָ די פרייד מיט פיינען צוזאַם ?

ניס, 1963

בלומען אויף מיין פענצטער

□

פאר י. יאנאסאָוויטשן, 13 70 יאָר

שטייט אויפן שמאַלן פענצטער אַ בלומענטאַפּ –
דער אַרעמער גאַרטן וואָס גרינט אין מיין שטוב.
וויפל ווינטערס די בלומען געווען שוין פאַרשפינט
אין גרויער אַפגעבליטער דאַרעניש,
אַ נאַקעטער שטאַם – פינצטער און בלינד.
נאָר ווען דער הימל ווערט בלוי
און דאָס פענצטער אין גאַלד –
מיין גאַרטן בליט אויף מיט בלעטלעך צעגרינט.

קום איך יעדן פּרילינג אויפסניי צוריק
צום ברייט צעצווייגטן קאַשטן-בוים,
ביים פענצטער פון טאַטע-מאַמעס היים,
וואו דער שיף-סמאַליקער דאָך
איז פול געווען מיט העלער שיין
און איבער דעם צעוואַלקנטן קוימען
האַט געקרייזלט זיך מיין טרוים.

נאָר צי קען עס טאַקע זיין
אַז דעמאָלט, שוין דעמאָלט
האַט אויפן בוידעם אַ גרויע שפּין
די נעץ פון אַ פינצטערער וואָר געשפינט ?

שווערן אויף מיר די אייזיק-קאלטע ווינטערס,
וואָס האָבן מיינע אַקסלען צו דער ערד געדריקט;
די שויבן פון מיין אַרעמער היים
מיט גרויער ליכט פאַרקאוועט.
ביז פּלוצים האָט מיין פענצטער אויפגעשיינט,
צעליכטיקט מיט אַ העלער זעאונג,
וואָס וואַרעמט מיט פרייד מיך ביז היינט.

ס'איז געווען אין אַ דינסטיק פריי-פרי,
נאָך קאַשמאַרן פון אַן ענגער נאַכט,
וואָס האָט איבער מיין מידן שלאָף געוואַכט —
האַב איך פּלוצים די אויגן געעפנט
פון אַ שפּיזיק צעזוניקטן בריי.

אינעם גאַלדענעם ליכט אויפגעשיינט,
אויפגעהעלט מיט שטראַלן פון זון,
געזען כ'האַב אַ מענטש אינעם פענצטער
וואָס האָט מיין פרימאַרגן באַגריסט.

פון דעמאָלט ביז היינט — דער נעכטן איז ווייט,
טעג מיט נעכט האָבן זיך גרויע געלאָשן,
נאָר דער מענטש אין פענצטער האָט תמיד באַגלייט,
מיט וואַרענונג געוואַרנט, מיט מאַנונג געמאַנט —
צו וואַרטן, דערוואַרטן יעדן אויפשיין פון טאָג.

גלעט איצט מיין אויג דעם אַלטן בלומענטאַפּ,
וואָס האָט ווינטער'ס אַ סך אָפּגעדאַרט
און היינט, כ'האַב ווידער זיין פּרילינג דערוואַרט.

— פון וועלכן זילבער־האַרן וועט דער קאַרגער
טרינקען זיינע טראַפעלעך וויין?

ניין, אָ, ניין!
ס'וועט דער קאַרגער נישט טרינקען פונעם זילבער־האַרן.
עס וועלן זויערן און זויערן די טראַפעלעך וויין —
וואו וועט בלייבן דער זילבער־האַרן?

— פון וועלכער גילדענער שיסל וועט דער קאַרגער
עסן זיינע פעדעמלעך פלייש?

ניין, אָ, ניין!
ס'וועט דער קאַרגער נישט עסן פון גילדערנער שיסל.
טריקענען, טריקענען וועלן די פעדעמלעך פלייש —
וואו וועט בלייבן די גילדענע שיסל?

— אין וועלכע גערטנער גרינע וועט דער קאַרגער
חלומען זיין בלויען חלום?

ניין, אָ, ניין!
ס'וועט דער קאַרגער נישט חלומען זיין בלויען חלום,
ווייל דער בלויער חלום איז קיינמאָל נישט זיין —
ביי וועמען וועלן בלייבן די גרינע גערטנער?

לאַנדאָן, 1960

גרויסע, ליידיקע זענען די חדרים,
טרויעריקע קוקן די העלדן פון ווענט.
און זייער אומעט שווערט,
ווי דאָס אויג פונעם שומר,
ווי אונטערן גלאַז
די פאַרגליווערטע שווערד.

נאָר די פענצטער פון באַל-זאַל
מיט גאַלד-ליכטיקן אַפשיין,
ווייזן פון דרויסן די ברוין-גרינע ביימער
וואָס הייבן די קרוינען צום הימל
באַגלייט מיט פייגל-געזאַנג.

יענע וואָס זענען אַ מאַל דאָ געקומען —
שיכור זיי האָבן געטאַנצט זייערע טענץ,
דערנאָך אין באַהאַלטענע חדרים אַוועק —
און שפעטער צו די ביימער אין וואַלד,
יעדער באַזונדער צו ווערן אַ בוים,
פאַרוויגט אין שטילקייט פון נאַכט.

דער קעניג, די קעניגין, די שרים,
ס'האָט איינער דעם צווייטנס תאווה געהיצט —
זייער אומעט ליגט איצט אַ שווערער
אויפן שומר וואָס היט די ליידיקע חדרים.

האָט דעמאָלט אויף זיי אויך דער אומעט געשווערט ? —
און אויף וועמען האָבן געשווערט דאָ די ווענט ?

זיי אַלע וואָס כ'זע איצט אין גלאַריע באַצירט —
די שיכורע שרים האָבן אויך ווענ'ס געבענקט ?
האָט עמעץ פון זיי אַמאָל שטיל געוויינט ?

און דער קליינער קעניג אַליין,
אין זיין פּורפּורנער טראַכט —
די שאַרף פון זיין שווערד איז געבליבן
און וואו זיין געוויין ?

פּאַנטענבלאַ, 1977

אין וואגאן

□

די זון פאָרגייט אויף איר פנים.
זי ווערט שיין.
איר מויל, ווי ביי אַ נעגער — פול.
רויטע פלעקן בליען אויף אירע ליפן —
זי איז מיט זיך אַליין — — —

די זון פאָרגייט,
זי — עסט רויטע קערשן.
די ביימער פאָרן פענצטער
שפרינגען ווי הערשן —
אונדזער צוג איילט,
איילט אויף ווייטע וועגן.

זי — שפיזט מיט גרינע אויגן.
אירע וויעס ציטערן,
ווי אַ טיכל אין ווינט — — —
די נאַקעטע צייטונג אין מיין האַנט,
ציטערט מיט.

עמיץ וואָס זיצט נעבן מיר,
עסט אירע ליפן מיטן בליק.
עס יערט זיין גליק.
ער — גלעט איר האַנט.
זי — האַט שוין אויפגעגעסן אַלע קערשן.

אונדזער צוג, איילט, איילט —
קומט צו ווייטע וועגן ;
מיר גייען אַרויס —
אַלע שפּאַרן זיך פּאַרויס —
זי, עמיץ און איד.

די זון פאַרגייט,
די זון וועט אַוועק ווייטער —
מיר אויך.
זי וועט קומען צו אַ וואַסער —
מיר וועלן בלייבן ביים ברעג.

פאַריז, 1958

דאָס בלויע וואָרט

□

פאַר חיים ראַבינאָאָן

וואו זוכן דאָס בלוי-בלויע וואָרט
נאָך וועלכן מיר בענקען דאָך אַלע.
דאָס קינד וואָס באַטרעט ערשט דאָס אָרט
און שפּעטער — אַ חתן און כלה.

וואו זוכן דאָס בלוי-בלויע וואָרט,
ביי וועמען מען קען עס געפונען?
פאַרנעפּלט, פאַרוואַלקנט בלייבט ס'אָרט,
וואָס ווערט מיט בענקשאַפט פאַרשפונען.

וואו זוכן דאָס בלוי-בלויע וואָרט,
וואָס וועט זיך מיט חלום באַצירן;
דיך ברענגען צום ימיקן פאַרט, —
וואו אַ שטערן וועט ווידער פאַרפירן.

וואו זוכן דאָס בלוי-בלויע וואָרט?

פאַריז, 1973

מיינ זיידע

□

א

זיידע מיינער ליכטיקער,
זינגענדיקער דאווענער,
בענטשנדיקער שליח-ציבור —
טרייסטנדיקער בעל-בטחון.

דיין וועלט איז געווען רייד
אין אלע אַרעמע טעג פון דער וואָך,
וואָס האָבן געענגט מיט זייער יאָך —
נאָר אין דיר האָט געניגונט.

ב

האַסט דעם הימל געזען בלוי —
און געבענטשט דעם מענטש.
האַסט דעם מענטש געזען גרוי —
און דעם הימל געבענטשט.

זיידע מיינער, זינגענדיקער דאווענער,
וואו איז פאַרפאַלן געוואָרן דיין ניגון?

נאָר ס'איז יאָ דאָ דיין תפילה,
און אַ ליכטיקע - דיין בענטשונג -
פאַרן מענטש און דעם הימל,
וואָס אַ טרוימענדיק קינד -
מיט טריטעלעך שטילע -
צעטראָגט אויף צעריסענע וועגן.

ג

וועל איך עס דערציילן
אין אַ יום-טוב אויף דער נאַכט,
פאַר מיינע קינדער -
קינדס קינדער -
ביי געצונדענע ליכט
און אַ טיש אַ געדעקטן :
אַ מעשהלע פון אַ פאַסטוך -
אַן רינדער ;
וואָס האָט אין טרוים אויסגעוואַרעמט -
זיין וואונדער ;
אין אַ היים מיט אַ צעבראַכענער טיר,
נאָר תמיד מיט אַ ליכטיקן שיר,
אַ ניגון פון אַלע ניגונים.

זיידע מיינער,
זינגענדיקער דאָווענער -
ר' אהרן פיסטלזינגער.

פאַריז, 1972

דיין שפיגעלע מאמע

□

איך שפיגל זיך אלץ
אין דיין שפיגעלע מאמע —
יעדעס מאל ווען כ'הייב מיין האנט.

אלע פארשוואונדענע טעג —
פון דיר, ביז צו מיר —
זיי קומען פון נעפל ארויס.

עפן איך דארט ווייט
א פארהעמערטע טיר —
וואס פירט פון מיר — צו דיר.

טו איך אויס מיינע שיד
און מיט באַרוועסע טריט
איך גיי אין שטוב אַריין צוריק — — —

פרעמד איז אלץ דארט.
אויף מיין היימישן הויף
קיינער ענטפערט נישט.

ביים פענצטער אָן שויבן
אין מורא כ'בלייב שטיין —
ס'איז קיינער נישטאָ,
ס'איז קיינער נישטאָ.

די בלומען-טעפּ, גארדינען,
אַלץ איז פאַרשוואונדן
נאָר איך בין צום פענצטער
מיט אַלע בלוטן פאַרבונדן.

היט איך דיין שפיגעלע, מאַמע,
וואָס שפיגלט אויף מיין האַנט.

בלייבט נאָענט דער וועג
פון דיר — צו מיר.
פון מיר — צו דיר.

פאַריז, 1979

פֿאַרטונקלטע פֿרימאַרגנס

י. טינאוויצקי

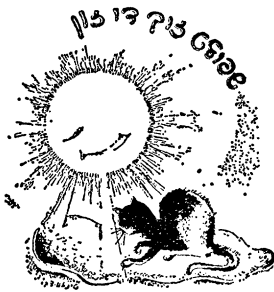
„פארטונקלטע פרימאָרגנס“. עפן איך די בלעטער מיט אַ באַזונדער דער שווער געפיל — פאַרן אַנדענק פון יצחק טינאַוויצקי. דער קינסטלערישער באַצירער פון מיין ערשטער לידער-זאַמלונג, אַרויס-געקומען אין 1938. לידער פון אַן אויפגעציטערט געמיט, פול מיט אומרו און מורא, ווען עס האָט אויף אונדז געלויערט די האַנט פון אומברענג.

אַ פעדאַנטישער גראַפיקער און אינטערעסאַנטער מאַלער איז טינאַוויצקי געווען. דער סאַציאַלער מאַטיוו האָט אים אַבסאָר-בירט. און קיין ירושה איז נישט געבליבן. אַלץ — פאַרברענט, אַדער פאַרפאַלן געוואָרן, צווישן הפקר'ע חורבות.

אין וואַרשע איז טינאַוויצקי געקומען פון דער מינכענער קונסט-שולע. קיין לייכט לעבן נישט געהאַט.

אין ביאַליסטאָק, וואוהין ער איז אַנטלאָפן צו טאַטע-מאַמע, אין די ערשטע מלחמה-טעג — מיטן חלום פון דערלייזונג, וואָס ער האָט גענערט אין זיינע יונגע יאָרן — אין די ווינטער-טעג פון 1939 — 1940, אים שוין געטראָפן אַ פאַרביטערט-אַנטווישטן פון דער נייער ווירקלעכקייט.

וואו איז אַהינגעקומען אָט דער איידעלער מענטש? זיינע דינע צייכן-שטריכן פון עטלעכע וויניעטעס, מיט דער הילע, וואָס האָבן באַצירט מיינע „פארטונקלטע פרימאָרגנס“, קענען כאַטש געבן אַ קליינע אַנונג וועגן קינסטלער.

מ. וואלדמאן

**פארטונקלעטע
פרימארגנס**

לידער

פארלאג, הוסנער, ווארשע

1 9 3 8

אונדזערע טעג

□

אונדזערע טעג רינען אָפּ — אין צער —
נאָך פאַר פאַרגאַנג.
אין אבילות איז געהילט אונדזער זיין.
היינטיקע נאַכט —
ווער וועט קומען פון אַ שוואַרצן העק? —
און ווער וועט בלייבן?
ווער וועט בלייבן?

מיינע אויגן זענען איינגעראַמט אין ווייטיק.
אַ שוואַרצע מחשבה פיקט אין מוח,
ווי דאָס טיטוס-ווערעמל.
מיין האַרץ — צעפרעסט —
גייט אויף אין קרענק,
ווי צו אַ תפילה מיינע הענט,
וואָס בלייבן הענגען
פאַרקראַמפט אין אַ פויסט.

שטום,
גרויע ליכט רינט איבער מיין פנים,
מיינע אויערן אָנגעשפיצט אין וויי
זוכן דעם שאַרף פון אַ באַהאַלטן מעסער,
וואָס זוכט, אומעטום — מיין קאַפּ,
וואָס זוכט אומעטום — מיין קינד.
היינטיקע נאַכט,
ווער וועט ווידער קומען פון אַ שוואַרצן העק ?

שטום,
אין אבילות איז געהילט אונדזער זיין — — —

עמעץ גייט !
עמעץ גייט !
און ווער וועט בלייבן ? !

וואַרשע, 1938

עס הוליען היינט שיכורים
איבערן קבר פון מיין זידע,
פון מיין קליינעם ברודערל,
ווען אַמאָל האָבן ביידע
שטיל און צאַרט געלעבט,
ווי דער פּאָך פון אַ טויבן-פּלאַטער.

אַ שוואַרצע האַנט שלעפט מיך צוריק,
צום אור-ווילד, אין אור-וואַלד,
ווען דער מענטש — מיט געברום —
האַט געלויערט אויף מענטש;
און נאָך אַט אַזאַ סעודה —
וואַנזיניק געטאַנצט אַרום פייער.

די ערד ציטערט אונטער מייע פיס,
די לופט וויינט אויס אַ געוויין
פון מיין זעקס יעריקן ברודערל,
וואָס באַוויינט די שענדונג פון מיין זידע —
און פונעם זידנס געביין, וואָס וויינט
אויף דער שענדונג פון זיין קינד.

אַ, וואו זאָל איך מיין צער באַהאַלטן ?

וואַרשע, 1936

שוואַרצער תהום

□

רויטע ליכט אויף מיינע שויבן,
גרינער אָפּשיין אין מיינע אויגן,
וועלפישער פאַרצוקן
ברומט אין מיר אַ ליד.

האַב היינט דערבליקט דעם שוואַרצסטן תהום —
קאָשמאַר רייסט אויף מיינע אויגן מיט שרעק.

— וויפל זענט איר דאָרט געווען —
צעריסענע, מיט אינגעווייד אַרויס;
צעשפּאַלטענע מיט טריפנדיקן מאַרד,
וואָס רינט —
אויף אויגן פון אייער ווייב,
פון אייער קינד —
וואָס ווערן שטום,
וואָס ווערן בלינד.

וויפל זענט איר דאָרט געווען —
מיט אָפּגעביסענע, בלוטנדיקע אברים,
מיט אייטערנדיקע אויגן-לעכער,
וואָס וויינען אויס דעם שוואַרצסטן תהום,
וואָס וויינען אויס דעם פּיין פון דור.

האָב היינט דערבליקט דעם שוואַרצסטן תהום.
צעפליקטע לייבער, ווי אויפגעריסענע רוי-ערד,
זיך וואַלגערן אין אייגענעם געוויין,
זיך וואַלגערן אין אייגענעם בלוט.
און עמעץ מיט פאַרבלוטיקטע הענט
און אַ קאַפּ — ווי אַ גיפטיקע שלאַנג,
שפייט אויף זיי
מיט גרינעם פייער ...

פאַרפרעגלען זיך אין פלאַם
אַ הויפּן אָפּגעשאַבענע שאַרבנס .
צערייס איך מײן שטומען צער,
ווי אַ בליץ דעם הימל בעת אַ שטורעם
און פאַל צו דער ערד מיט יללה.
הייבן זיך ווילדע ברואים,
אַרום מיר אין טאַנץ
אין ווילדן טאַנץ,
אין חוזק-טאַנץ.

פּלוצים טוט די ערד אַ ציטער. —
קײן שטאַרצט אַרויס פון דער ערד
זײן גרויסע פאַרבלוטיקטע האַנט,
ווי אַ פייערדיקן דאָרו,
וואָס וואַקסט אַרויף, אַרויף,
אין דראַענדיקן
.. י י .

וויקלט זיך אַרום דער האַנט

אַ שלאַנג

און חוזקט נאָך :

ניין ! . . ניין ! . .

כ'האַב היינט געזען דעם שוואַרצסטן תהום.

מיינע אויגן ווערן פול מיט בלוט,

טיפער גרויל שניידט זיך איין אין מיין לייב

און מיינע ליפן צוקן אין געוויין : נקמה . . .

גרינע ליכט אויף מיינע שויבן,

רויטער אַפשיין אין מיינע אויגן,

וועלפישער פאַרצוקן

ברומט אויס אין מיר אַ ליד.

וואַרשע, 1936

זייגער פאַרשטום

□

די אומגעברענגטע קינדער
פון גואַדאַלאַכאַראַ, שפּאַניען

זייגער פאַרשטום,
ס'איז נאַכט.
רייץ נישט מיין ווייטיקדיק געמיט.
זע: צעבלוטיקט קינד,
קען נישט באַוויינען זיין וואונד.
צעריסן, צעפליקט —
נאָך אין מוטערס טראַכט
געוואָרן שטום.

זייגער פאַרשטום,
שטעל אָפּ דיין אומרו,
ס'וועקט זיך די טויטקייט.
זעסט? — צעבלוטיקט קינד
גייט אויף אין זיין וואונד,
און צעוויינט זיך אין רויטקייט
אַ געוויין פון דער שעה,
וואָס ברענט מיט אומקום!

זייגער פאַרשטום!

וואַרשע, 1935

אַנטלויף נישט ...

□

כ'האַב היינט געלעבט אַ נאַכט
איינגעהילט אין שגעון.
עס האָט אַ מענטש געקוילעט
און אין פאַרשיכורטער פרייד,
געשליאַקעט —
בלוט ...

איז ער אויפגעלאָפן,
אין געשווילעכץ פון געלעכטער.
און ווי פון אַ קראַנקן פערד דער גאַווער —
פראַלט אים הנאה,
רינט זיין פאַרשיכורטע פרייד.

ליג איך אַ צעבלוטיקטער
און מיינע צעריסענע לעפצן
יאָמערן:
מענטש, אַנטלויף נישט מיט דיין רויב,
טראַגסט אין זיך מיין בלוט.

כיוועל דיר פאַרגיין אויף דינע וועגן —
צוימען דינע טריט,
צונעמען דיין רו,

ביז וועסט ווי אַ הונט, אַ קרעציקער,
פאַרטריבן ווערן אין וואַלד,
וואו פאַרסטע ביימער,
וועלן שלאָגן דיין לייב ...

און די ערד —
אַ פאַרשעמטע מאַמע,
וואָס מען האָט קינדער
צעבלוטיקטע, צעפליקטע, —
געוואָרפן אין איר טראַכט,
וועט דורשטיק נאָך נקמה
ברענען דיין יעדן טראַט.

און די זון פאַרבלוטיקט פון שאַנד,
וואָס מען האָט צוגערויבט אירע זין
פאַר וועלכע זי האָט ליכט געזאַמלט
און פאַרלוירן דאָס ליכט
אין אַ פאַרבלוטיקטן ראָוו,
וועט אַנצינדן דיין קאָפּ — אַ פלאַם,
און דיין רעכטע האַנט —
פאַרברענען אויף אַש ...

וועסט נישט געפינען דיין לעבן אויף דער ערד,
און דיין טויט אין דער ערד! ...
דיין גוף זאָל ווערן צו שטויב
און פון ווינט צעטראָגן
אויף טויזנט וועגן ...

מענטש,
אַנטלויף נישט מיט דיין רויב —
מיינ מענטשלעך בלוט.

וואַרשע, 1936

ליד פון קליינעם „יום-טובל“

□

עס האָפּסלט מאַמעס אַרעם פון פרייד,
איר ברוסט ווערט פולער פון נחת:
אויף דער האַנט איר „יום-טובל“ — צעשמייכלט,
פרייט זיך מיט דעם אויפקום, מיט דער זון.

די נאַכט איז פול מיט שיינקייט,
גרויע אַרעמע קוואַרטאַלן
פאַרפולט מיט פרייד, מוזיק.
אויף דעכער קומען פייגל — גאַפן,
און האָפּסלען מיט אין טאַנץ.

הייבט „יום-טובל“ זיך איבער מאַמעס אַקסל,
אַ זינג-טון צו די פייגל, טון אַ רוף.
האַט אַ קויל איבערגעשניטן די פרייד ...
ווערן פייגל אויס פייגל, —
און מאַמעס אַרעם
שוידערט אין בלוט פון איר קינד ...

וואַרשע, 1937

ס'ווינט די שענדונג...

□

ס'ווינט די שענדונג
אַ קלאַג-ליד פון דורות,
פאַרגייען די גראַזן אין געוויין.
כ'האַב מיין שטומע טרער
צוגעלייגט צום יאַמער,
אויפגעהאַנגען אויף אַ שטיין.

קומען שוואַרצע פויגלען
רויבן מיינע טרערן, —
דזשאַבען מיט די שנאַבלען אויפן שטיין.
ווערט דער הימל טונקל,
פאַרשעמט פון שאַנד און שענדונג,
און פאַרגייט אין געוויין.

וואַרשע, 1937

פּאַרְתֿ לִי־הִדִּיק קאַשמאַר־ליד

□

נאַכט פּרעס אויף די שעהען!

די ווענט גייען זיך צונויף,

פּרעסן מיינע שליפן...

דער האַק איבערן קאַפּ

קראַצט און קראַצט אין מוח...

און אפשר גאַר אַ שפּין —

שפינט דאָס ליד פון פאַרגיין,

דאָס ליד פון ניט זיין? ...

נאַכט פּרעס אויף די שעהען!

מאַרגן וועט אַ קראַ,

פּרעסן מיינע אויגן.

מאַרגן וועט אַ קראַ,

פּרעסן מיין האַרץ.

און מיינע פּיס,

ווי איבערגעבראַכענע צווייגן —

וועלן באַמבלען אין ווינט.

בלויז דער בוים
וועט קרעכצן זיין געוויין : —
אויף זיין און נישט זיין,
אויף צו־פריען פאָרגיין ...
נאַכט פרעס אויף די שעהען !

גרינט די נאַכט — אַ בעכער פול מיט סם — — —
האַ,
כאַצקל.
פון וואַנען קומסטו אַהער ?
ווער גרייט פאַר דיר אַ פעטליע,
וועלכער בוים וועט וויינען נאָך דיר ? — —

עס האָבן זיך צעעפנט די ווענט —
אַזויפיל קומען זיי אָן,
ווי שוואַרץ־קריכנדיקע בערגלעך, —
פאַרמישפטע — מיינע ברידער,
— צו וואַס קומט איר ? — — —

טרינקט די נאַכט מיין צער.
שוידערן אויף די שעהען מיין געמיט,
ווי אַ הרוג זאָל פרעסן
מיין צאַפּלדיק לייב.
און כ'וואַרט און וואַרט
דעם זייגערס לעצטן אויסקלינג —
שוין ! — — —

נאַכט פרעס שוין אויף די שעהען !

וואַרשע, 1936

נישט באשערט

דעם אַנדענק פון חיים ראָטנערן —
אַ געפּאָלענעם חבר אין שפּאַניע.

נישט באשערט קיין פרייד, פאַרענדערט דעם טאַנץ —
שפילט אויף נאַכאַמאַל דאָס ליד פון שטומען וויי
און טאַנצט אַ טרויער-טאַנץ.

מיין אינדערפרי היינט — האָט געלאַכט צו מיר מיט זון ;
מיין נאַכמיטאַג — באַטרערט איז פון צער...
אינדערפרי האָט מיין שוועסטער אַ בויס פאַרזייט,
נאַכמיטאַג איז געפאַלן מיין חבר אין דער ווייט — —

לאַמיר ביגן די קעפּ,
אינהאַלטן דאָס געשריי —
נאָר אויסווינען דאָס ליד
פון אונדזער שטומען וויי.

וואַרשע, 1938

ס'האַט נאָכט געטון אַ שפּיי,
געדיכטע פינצטערניש.
ציט ווער, ציט אַ ניגון...

— ווער זינגט עס אַזוי, ווער,
אַזא הייזעריקן טרויער?
שווייגט — אַרום, די מויער.

ברענט אַ ליכטל, וואו,
שטעכט שפעט-נאַכטיקע שעה.
זינגט אַ מויד אויס — צער,
וואָס זוכט אַ וועג — אַנשפּאַר,
און קלאַפט זיך אָן אין טויער.

פאַריגלט איז דאָס טויער,
פאַרשלאָסן אויך די שטוב...
ציען גרילן ווייטער דעם ניגון —
פאַרשלעפּערן די מויד,
טוען איר צער פאַרוויגן.

וואַרשע, 1936

ווידער אויפן וועג אַ הרוג, —
 אַ פּערד אויסגעצויגן
 אין פאַרשטומטן געוויין...
 ווידער אויפן וועג אַ הרוג,
 גלאַצן פּערדישע אויגן,
 גלאַצן פּערדישע ציין . . .

ס'האַט עמיץ אויסגעיאַגט דעם וועג,
 האַט נאַכגעפּרעגט אַ שטיין :
 „וואוהין אַזוי גיך?...“
 האַט נאַכגעוויינט אַ שטעג :
 „אַ שוואַרצער שליח...“

האַט דער עמיץ געאיילט,
 געיאַגט,
 און דעריאַגט —
 נישט געהערט דאָס געוויין,
 פונעם וועג, פונעם שטיין.

האַט דער עמיץ געאיילט,
 געיאַגט,
 און דעריאַגט —

בלייבט אַ פּערד אויפן וועג
אין פּאַרשטומטן געקלאַנג...

הענג איך אַרויס מיין מאַנטל,
אַ שוואַרצע פּאַן —
בליען דאָרטן אויף
צוויי זילבערנע טרערן.
קייקלען זיך די טרערן,
קייקלען זיך אַראָפּ,
ווי פּאַלנדיקע שטערן —
וואָס פּאַרגליווערן ביים זויס — — —

ווידער אויפן וועג אַ הרוג,
אַ פּערד אויסגעצויגן
אין פּאַרשטומטן געוויין...
ווידער אויפן וועג אַ הרוג,
גלאַצן פּערדישע אויגן,
גלאַצן פּערדישע ציין . . .

וואַרשע, 1939

כ'וואַרף דעם טרויער

□

כ'וואַרף דעם טרויער צו מיינע פיס,
רייסט ער זיך צו מיינע אויגן.
פרעגט מיין גליווערדיקער בליק:
ווער פאַר וועמען וועט זיך בויגן?

כ'וואַנדער דורך די טעג אין צער,
אין שטילן וואַרטן אויף אַ קומען
בליקט מיט קעלט צו מיר די גאַס —
פאַרלאַשן אַלע זונען?

קומט אַ טאָג — אין מיין וואַרטן —
דאָס האַרץ פאַרגיסט אַ שטומע פרייד:
פליסטער איך אַ לויב צו אַלע, —
דאַרף נישט קיינער מיין געבעט?

טרערט מיין אויג פון פרייד היינט פריידיק:
כ'וועל זיך נישט פאַר קיינעם בויגן! — — —
כ'וואַרף דעם טרויער צו מיינע פיס.
רייסט ער זיך צו מיינע אויגן.

וואַרשע, 1935

הייליקע פון אלע צייטן,
 וואו זאל איך שטארבן,
 אז מיין טויטן געביין
 זאל קיינער נישט שענדן
 און דעם שטיין צוקאָפּנס —
 זאל קיינער נישט אַרבן?

אומעטום לויערט שענדונג.
 ביי מיין צוקאָפּנס —
 די האַק פון אַ ווילדן מענטש;
 ערגעץ ווייטער, דאָ ווייט —
 דער בראַנד פון אַ האַרמאַט.
 אַ, וואו זאל איך שטארבן?

וואו זיך אַהינטון? —
 מיין טויטער געביין
 זאל קענען זיין פריי —
 נישט צו ווערן וואָ שטיין
 פאַרשעמט און פאַרמיאוסט
 און פאַרוואַגלט אויף ערד,
 וואָס ווערט איצט פאַרוויסט.

הייליקע פון אלע צייטן,
 וואו זאל איך שטארבן?

וואַרשע, 1937

וואו זאל איך גיין ?

□

וואו זאל איך גיין ?
וואו זאל איך גיין ? —
ווען אלע וועגן זענען פול מיט בלוט.
וואו זאל איך זיין ?
וואו זאל איך זיין ? —
ווען אלע לעבנס דראָען מיד מיט בלוט.
כ'בליק — אין חשכות —
אלע מיינע בליקן אויס,
אומעטום איז נאָכט.
וואו איז מיין ליכט ?

ליד מיינס,
זיי מיין ליכט.
באַליכט מיר מיין גאַנג.
צינד זיך אָן ווי אַן עמוד־האש,
און צעהעל זיך, ווי אַ לייכט־טורעם.
פיר מיד : איבער אלע וועגן,
איבער אלע תהומען,
ביז צום וואונדערפולן־שיין !
ביז צום וואונדערפולן־זיין !

וואַרשע, 1936

אָקאַרדן

□

א

קלינג,

קלינג,

קלינג,

קלינג אויס

די צוועלפטע שעה,

די שעה פון פאַרגיין !

●

אויף מיינע שויבן פלאַמט אויף

אַ רויטע שיין.

ב

איבער די חורבות פון דער שטאָט

איילט אַ מענטש,

איז זיין קערפער אַזוי שטאַרק,

און זיין בליק

פאַר יעדערן אַ היילונג ! —

פּונוואַנען אַזופיל רחמים

אין זיינע אויגן ?

●

ווען ס'האַט געגרויט אַ נייער טאַג,

האַבן מיין מאַמעס פאַרפראַצעוועטע הענט,

געבענטשט דעם דערלייזער.

ס'גרינען די פעלדער מיט שפע.
 מיין קליין ברודערל,
 וואָס האָט געבעטן פרישע ברויט —
 און נישט באַקומען...
 געבעטן אַלטע ברויט —
 און נישט באַקומען...
 געבעטן אפילו חלה —
 און אויך נישט באַקומען —
 גייט היינט פון בייט צו בייט,
 און גראַבט די פרוכט פון דער ערד;
 גייט פון בוים צו בוים,
 און ס'פאַלן אין זיינע אַרעמס,
 גרויסע, גרויסע עפל.

אויף די פינף פינגער פון דיין האַנט,
 גלי אויס דעם הייליקסטן געבאַט:
 מענטש! —
 ס'מוז יעדער האַבן זיינע לוחות,
 ס'מוז יעדער האַבן זיין תורה.

וויפיל שיינקייט ס'איז דאָ אינם וואָרט,
 אַזויפיל זאָל זיין אין דיין לעבן.
 נעם אויף דאָס וואָרט,
 אַזוי פשוט און קלאַר —
 און זאָל עס דיך מאַנען,
 ביי יעדן אויפהייב פון דיין האַנט,
 דעם שענסטן געזעץ —
 מענטש!

פאר מיינע קינדערסוועגן

געלע סעקשטיין

מלאכי מלעד מיינע

□

קליינע, צארטע מלאכימלעד מיינע,
ביי וועמען ס'וואַקסן ערשט פליגלען —
איר שטייט פאַר טירן מיט אָפענע ריגלען.

אייערע חלומות בלוי-קלאַרע, עפענען אַלע טויערן —
זיי שוועבן איבער מיר אין זיגזאַגיקע קרייזן,
ווען שויבן ווערן צעצונדן אין תכילת-קאַלירן.

יהודית, מיריעל-רחלע, עמנואלקע, דודל, יעל, בנימין —
ס'איז מיר גוט אויף מיינע צעשויערסע וועגן,
וואו אומעטום באַגלייט איר מיך — אייער זיידן.

תל-אביב, 1978

ווייסט איר קינדער

□

פאַר אַלע מיינע אייניקלעך

ווייסט איר, ווייסט איר, וואָס הייסט וואונדער,
ווייסט איר, מיינע קליינע קינדער ?
אַז די אויגן ווידער זען —
דערציילן קען מען, וואָס געווען.

ווייסט איר, ווייסט איר, וואָס דאָס הייסט —
אַז מען שטייט, מען קוקט, מען ווייסט,
ווי די פעלדער ווידער בליען,
און קינדער פאַר די בלומען קניען.

גייט מען אינעם וואונדער־לאַנד . . .
— נעמט מיד, קינדער פאַר דער האַנט —
דאָס ערשטע מאָל, נאָך וויפל פיין,
איך דריי זיך מיט אין ראַד אַריין.

און געלעכטער, קינדער-שטימען :
— זעט נאָר, זעט נאָר, וואונדער קומען !
אויף דער ערד און אויפן הימל . . .
קינדער שטילט-זשע איין דעם טומל.

אויף אַ וואַלקן עמעץ רייט,
שאַלט מוזיק פון זיין טראַמפייט;
און אויפן טייך דאָרט, מענטשן זינגען.
פליעסקענדיק אין וואַסער שפּרינגען.

זעט איר, זעט איר, אַט דעם וואונדער,
ס'איז פאַר אייך, פאַר קליינע קינדער —
פאַר דעם נס פון ווידער-זיין,
ווייזט דער טרוים זיך אַזוי שיין.

לאַדזש, 1946

וואַקסן קינדער

□

אין די סעדער וואַקסן עפל,
יעדער עפל פול מיט וויין.
אין די שטיבער וואַקסן קינדער —
יעדעס קינד איז מלאַחן.

אין די וועלדער וואַקסן ביימער,
יעדער בוים — אַ גרינע קרוין.
אין די שטיבער וואַקסן קינדער
יעדעס קינד אַ בלויער טרוים.

אין די גאַרטנס וואַקסן בלומען,
יעדע בלום איז צאַרט און שיין.
אין די שטיבער וואַקסן קינדער —
לחיים קינדער, גרויס און קליין.

לאַדזש, 1947

דיין טאטע, זון, גייט דיר אַקעגן
מיט אַ ליכטיקן שמייכל.
דאָס פייער וואָס האָט געפלאַקערט
אויף זיינע נע-ונדע וועגן
האָט זיין בטחון נישט פאַרברענט.

עס ברייט יאָ אַמאָל דער טיש,
דער דאַרער שטול וואו ער זיצט ;
נאָר געשטאַרקט ער ווערט פון זיידנס וואָרט.
וואָס דאַרף צום מענטשן זיין דערקענט.

מיט אַלע בראַנדיקע פיינען
וואָס האָבן צעשוּיבערט די טעג —
דעם זיידנס ליכטיקע ירושה
ווערט דורך שנאה נישט פאַרשטעלט.

ווען ס'האָבן די שטיינער געברענט
און מיד איז שוין געווען זיין טראַט
ער האָט אַלץ נאָך משיח געזוכט
אויף אַ ליכטיק העלן וועג.

פאַריז, 1973

רחלען

דער מאמעס יום-טוב-טרוים באַזאַלצן ווערט מיט בענקשאַפט —
אַ ווייסע ראָסע אין אַ בלוי זילבערנער שיין.
דער יונגער טאָג באַשיינט די שויב און דאָס פענצטער
און פאַרשיכורט די מאַמע, ווי מיט אַלטן וויין.

קינד מיינס, קינד, ס'איז רייף דיין פולע יונגשאַפט,
ווי דער גרינער סאָד אינעם גאַלדענעם בלי.
צינדט אָן דיין טראַט די מאַמעס שטילע בענקשאַפט,
ווי דו וואַלסט געגרייט זיך צו אַ ווייטן פלי.

דערצייל איך איר דאָס מעשהלע פון ווייטע קינדער-יאָרן,
וועגן האַרץ-פאָדעם אַ מאַמעס, וואָס ציט און ציט.
און ווי ביז היינט דאָס מעשהלע איז נישט פאַרלאָרן,
בלייבט דיין מאַמע אין בענקשאַפט, וואָס גרינט און בליט.

פאַריז, 1960

לידער פאר ארעלען

□

א. כ'וואַלט גערן

כ'וואַלט גערן דיד ווידער גענומען אויף פליצעס,
ווי דעמאָלט ווען ביסט נאָך געווען אַ קינד;
כאַטש איינמאַל אויסטראַגן די פריידן — אַן לייצעס —
אין לויף ווי צוויי הירשן, פאַרוועס מיטן ווינט.

די טרוימען וואָס כ'פלעג ביי וויג דיינער טרוימען,
זיי בליען און בליען — און בליען ביז היינט.
וויל איד די שעה פון פרייד נישט פאַרזוימען,
ווען יעדער דיין טראַט מיט ליכט איז באַשיינט.

כ'וואַלט גערן דיד ווידער גענומען אויף פליצעס.

ב. די אלטע פאָווע

דאָס ליד פון דער גאַלדענער פּאַווע
האַט פּלוצים מיך ווידער דערמאַנט —
דעם פאַרביק צעפּעדערטן פּויגל,
וואָס אין עמירס פּאַלאַץ דערקאַנט.

ווי ליכטיק געווען זענען טעג דאָן —
אויף אונדז נאָר די זון האָט געשווערט;
און דער פּויגל, ווי מיר אַזוי אַרעם,
האַט דעם הונגער מיט חלום גענערט.

וואו איז איצט דער אַרעמער פּויגל —
צי בליט נאָך זיין פאַרביקער עק?
כ'וואָלט גערן געבויט אים אַ שטייגל —
צו נעמען מיט זיך אויף מיין וועג.

וואו איז איצט דער אַרעמער פּויגל?

ג. אַן אייזל האָט געוויינט

אַן אייזל אין דער שטאָט, כ'האַב וויינען געהערט
אין אַ נאַכט, פאַרטונקלט, מיט ציטעריקע שטערן —
האַט אַ מורא געוועקט, די רו אונדז צעשטערט
אויף אַלע גאַסן פון צעריסענע וועגן.

האַט אַ פּליטים-קינד זיך פּלוצים געוועקט
און ווי דער אייזל גענומען וויינען, העשען;
צום הימל, ווי ליכט, זיינע הענטלעך געשטרעקט:
מאַמע! — רופט ער — און די שטערן זיך פאַרלעשן.

וואו איז די מאַמע אין דער נאַכט אָן שטערן?

פאָר חנהלען

און אַ הויז וועט אויפגעבויט ווערן
צום זכר פון דיינע זיידעס.
דיין ברכה זיי וועלן היינט הערן
עס ווערן די הימלען אויך עדות.

זעסט ווי עס בליצלען די שטערן ? —
דאָס גיבן זיי איצטער אַ צייכן :
די פעלדער — ס'זאָל בליען דער קערן ;
און שפע — זיין זאָל אין טייכן.

און אַ הויז וועט אויפגעבויט ווערן —
איבערן הויז — זיבן ליכטיקע שטערן.

אַפּריל, 1963

צינר און די שבת-לייכטער

□

נעם אויף זיך מיין בכור דעם עול,
די שבת-לייכטער אָנצוצינדן.
גוט-שבת זאָג, הויך אויפן קול, —
מיט דיין באַבע ווערסט געבונדן.

דעם שבת-כוס הייב אויף מיין בכור,
מיר וועלן קידוש-מאַכן ביידע.
זאָל דיר ווערן ליכטיק קלאָר —
די ברכה בינדט דיך מיט דיין זיידע.

פאַריז, 1949

טרעפ

מיין מרימען מיט איר אהרון

איך גיי איצט צו דיר אויף מאַרמאַרנע טרעפ,
די שיד נאָך אין שטויב פון צעריסענעם סטעפ,

וואָס גייט נאָך מיין טראַט, ווי אַ פאַרבלאַנדזשעטע צויג —
און וויינט אין די נעכט דורכן צער פונעם אויג.

נאָר שיין איז דאָס הויז וואו דו האָסט איצט דיין היים —
פוץ איך די שיד פונעם שטויב און פון ליים.

נישט צו פאַרגעסן חלילה, נאָר גיכער פאַרשטיין,
אַז דער צער ווי די שטויבן, וואַקסן אָן — ווי אַ שטיין.

גיי איך צו דיר איצט אויף מאַרמאַרנע טרעפ.

פאַריז, 1972

יהודיתג, מײן עלטסט אייניקל

ווי גרין עס קען זיין דער פרימאָרגן
און ווי ליכטיק די זון איבער ערד,
ווען דיין טאָג איז יונג נאָך, אָן זאָרגן
און גאָטס ברכה אין אַלצדינג געהערט.

גאָטס ברכה אין סוד איז פאַרבאָרגן,
זיין צייכן איז שפינוועביק דין,
דו זעסט אים אין שיין פון פרימאָרגן
דו הערסט אים אין זשום פון אַ בין.

נישט ווייט איז דער וועג צו די הימלען
ווען דו רייסטט אויף אַ גאָלדענעם שטראַל.
דיין וועג דו אַליין טוסט באַבלימלען,
ווען זיין פנים וואַשט זילבערנער טל.

בענטש איך דיין טאָג, פול מיט פריידן —
די יונגשאַפט פון גאָלדענע טעג;
טו תפילה — דיין צער צו פאַרמיידן
ווען חלילה אַ שטיין טרעפסט אין וועג.

פאַריי, 1973

פאלן די קאשטאנעס אין דיוואן

□

פאָר מיריעל-רחלען

אַנטקעגן דער געבויגענער ווערבע פאלן די קאשטאנעס.
— וויינען די הענגענדיקע בייטשן איבער מיינע האַרבסט-טעג?

אַלע ביימער זענען גרינע נאָך, מיט גאַלדענע פלעקן.
— וויינען די ביימער אויך ווען זיי גרייטן זיך צום בלי?

וועל איך אַרויסקלייבן פונעם גראַז די ברוינע קאשטאנעס —
איינע און אַ צווייטע אויף זילבערנע פעדעס אויפציען,
וועלן זיי שפעטער אויף קינדערשע העלדזער אויפבליען.

באַלד וועל איך אַוועק צו מין אויסגעבענקטער היים
און אַוועקפירן פאַר מיינע אייניקלעך די ברוינע קאשטאנעס
אויפגעצויגן אין שיינענדיקע רעדער — די בייטשן קאַרעלן.

וועט עס אַ פרייד זיין פאַר מיינע קינדס-קינדער?
פון העלדזער וועלן שיינען די ברוינע קאשטאנעס
מיט דעם ליכטיקן גלאַנץ פון זייער קינדישן בליק.

וועלן זיי זיך אַרומנעמען אַלע אין אַ רעדעלע-טאַנץ,
דעם פאַרגרויטן זיידן אַרייננעמען אין מיטן —
און האַפּסען און האַפּסען און טאַנצן פון גליק.

אַן אַנגעטרונקענער פון זייער קינדישער פרייד
כ׳וועל אַוועקשפּאַנען שטיל צו מיין מאַמעס לידיק הויז —
דער חלום פירט מיך תמיד דאָרטן ווייט — — —

דורכן אַפענעם פענצטער מיט צעבראַכענע שויבן
איך וועל אַריינשוועבן אין טאַטנס סוכה אַריין —
דאָרט הענגען די פאַרגעלטע לאַמטערנעס, ווי נר-תמיד'ס.

וועל צוזאַמעננעמען די נאָך הענגענדיקע בייטשן קאַרעלן —
די קאַשטאַנעס וואָס האַבן געבליט הינטער מיין פענצטער
און געלאָזט כ׳האַב זיי הענגען אַמאָל שיינענדיקע —
מיט דער שיין פון מיין בליק ווען כ׳בין געוועזן אַ קינד.

און אַז כ׳וועל קומען צוריק פון מיין ווייטער נסיעה
כ׳וועל זיך אַוועקזעצן אויף אַ בענקעלע פון האַלץ —
מיינע צעשמייכלטע קינדער וואָס וועלן טאַנצן אין ראָד —
כ׳וועל דערציילן דאָס מעשהלע פון מיין אויפגעלויכטענעם סוד.

דיוואַן, 1975

דאס יינגל לייענט דעם „זיידן“

□

פאַר מיינע אייניקלעך, מיט ליבשאַפט

דאָס יינגל עפנט דאָס גרויסע בוך
און קוקט דאָרט נייגעריק אַרײַן,
ער רייבט די אויגן... — אַ גרינע טוך
האַט אויסגעשפּרייט זיך ווי אַ פּליין.

אַ „קוף“ האָט זיך אַ צי געטאָן,
לייגט אויס אַ וועג זיך אין דער הויך,
אַ „לאַמעד“ שטעלט זיך אויס ווי אַ האָן —
אַ שפּרינג, אַ דריי, פאַרשווינדט ווי רויך.

שפּרינגען, שפּרינגען אותיות, —
ס'ווערט פון גרינעם טוך — אַ פעלד...
עס בלייבן נאָר די „מעם“ און „כעס“
וואָס האָבן זיך אין שפּיל פאַרשטעלט.

„מעם“ — אַ כישוף — ווערט אַ ביידל,
אַ קליאַטשע ווערט די „כעס“ — ווי שיין!..
וויאָ ! גיכער, בידנע פּערדל,
דער וועג איז גרויס און דו ביסט קליין.

דעם יינגלס אויגן קוקן ווייט,
צוויי שטערן לייכטן אין דער נאַכט.

אין ביידל זיצט דער „זיידע“, ברייט —
אין אלטע ספרים שטיל פארטראכט.

„מסעות בנימין“ ער דערציילט,
און ס'הערט מיט „קאָפּ“ דאָס קלוגע פּערד ;
אַ האָז האָט צו דער בויד געאייילט,
די שיינע מעשה צוגעהערט.

קומען בילדער אויף, ווי אַ נס —
אַ וואָלד מיט ביימער אויסגעשטעלט...
פּלוצים אויס דאָס פּערד — אַ „כעס“,
דאָס גרינס האָט זיך אין ווייס צעהעלט.

אַ שאָד די מעשה האָט אַ סוף —
דאָס לעצטע בלעטל אויסגעלייענט.
דער וועג צעשפּרייט, — צוריק אַ „קוף“...
דאָס פנים ביי דעם יינגל שיינט.

דאָס בוך האָט זיך אליין פאַרמאַכט,
ס'ווערט דאָס שטיבל קלענער, קליין ;
בלייבט דאָס יינגל שטיל פאַרטראַכט
און זעט די „קליאַטשע“ אַלץ נאָך גיין.

לאַדזש, 1947

מײן זײדע ר' אהרן פיסטלזינגער

□

.א.

כא – כא – כא – כא ! –
ווי מיט שדיס-געלעכטער,
שרעקט דער חוזקער
פון קינד ביז אלט.

לעבט דאָס שטעטל אין אַ מאָדע,
ווער עס וואוינט, אַ יעדן איינעם,
מײטוט אַ צונאַמען – צוקלעבן.
איז אונדזער לץ,
ר' כאַצקל „שפּרינגער“.
ווער קען נישט אַט דעם „שפּעטער“ –
רעדט-אויס; לאַכט-אויס.
„פאַר בייזע צינגער.
טפו, טפו“ –
שפייט אויס אַ יידענע אין זיין זייט,
ווען ער אַ חוזק-שפּאַס איר טרייבט.

האַט ר' כאַצקל, אונדזער לץ,
פאַרטשעפעט אויך מיין זיידע —
כאַטש געווען זענען ביידע
די בעסטע גוטע פריינד.
און וואָלטן זיי געלעבט —
אפשר נאָך ביז היינט.

ב.

אין יענער צייט מיט יאָרן,
שוין לאַנג געווען די צייט.
ווער ס'איז דאָן אַ קינד געווען —
זענען אַלע היינט שוין גרוי,
איבער פרעמדע לענדער פאַרשפּרייט.

דעמאָלט האָבן ביידע,
ר' כאַצקל און מיין זיידע,
אין זאָרגן פאַר אַרעמער עדה,
צום לעבן געבראַכט —
חלומות שוין פון יאָרן —
די „הכנסת-כלה“.

קאַכט דאָס שטעטל
און עס ווייסן אַלע,
גיין דאָרף מען צום גבאי :
„ס'אָ ייד אַ האַרציקער, אַ גוטער,
דערצו אַליין אַן אַרעמער פאַטער —
ר' אהרן „פיסטלזינגער“.

אַט דאָס, אַט דאָס דער נאָמען איז,
צוגעטשעפעט פון אַלטן „שפּרינגער“.

אַ ייד פרי גרוי און אַ דאַרער,
 בייגט די פלייצע זיך ווי אַ האַלבע לבנה.
 ס'האַט דער דלית אים געדענקט,
 קלעפט דאַרט זיין מתנה.

אַ ייד אַן אביון ר' אהרן,
 דערצו אַ בעל-מטופל —
 ס'האַט זיין ווייב אים געשענקט
 אַ פולע שטוב — פערצן קינדער.

— „אַן עין-הרע.
 זיין אַלטע הענדל-שרה,
 ט'א גאַלדענעם בויך.“ —
 האַט געזאַגט ר' חנניה,
 אַ ייד אַ לערנער,
 וואָס ס'שמעקט פון אים מיט רויך.
 „צוועלף בניס, ס'א גרויס'ס“ . . .
 איז דלית אָבער גרעסער,
 אַנצופולן פולע פעסער.
 האַט זיין ווייב הענדל-שרה,
 אַ קייט פון הונגעריקע יאָרן,
 באַגלייט אים שטענדיק :
 — „פאַר אַ ריינע כפרה . . .“ —
 ווער קען דערציילן וויפל מאַל ?

— „ס'זאָל אַראָן אין וויסטעניש,
 באַגראָבן ווערן אין אַ טאַל“ —
 האַט ר' אהרן שטיל געטון אַ זיפּץ. —
 „נישט פאַר זינד. נישט פאַר זינד.
 זאָל זיין געבענטשט זיין ליבער נאַמען —

און מיט נאָגנדיק-שטילע ווערטער
געפרואווט פאַריאָגן איר ברומען :
— עט, נישט בייזער זיך הענדל-שרה,
און וויפל, זאָג מיר,
האַסט שוין מער מיט דיין כפרה ? —
ס'עט משיח באַלד קימען,
עט בעסער זיין,
ס'עט זיין."

און ווידער מיט אַ ניגון,
ער טוט זינגענדיק אַ רוף :
— מיכעלע, דו קליינער ! —
איי איז דאָס אַ זינגערל, אַ פיינער —
קום לערנען זינגען אויף ימים נוראים,
ביסט אַריין אין מיין "קאַפעלע."

ד.

אין די „הייליקע טעג“
פלעגט ר' אהרן אין בית-מדרש דאווענען.
שמועסט דאָס שטעטל :
„אַ גליק פאַר הערערס אַהרנס אַ תפילה“.
און עס דערמאָנען אַלטע יידן,
נאָך ביז היינט :
„זיין נעילה —
ט'געפנט דאָך די הימלען !..“

פלעגט ר' אהרן פאַרן עמוד שטיין,
שמייכלענדיק זיין ליכטיק פנים,
ווייל אַרום, די גאַנצע „קאַפעלע“,
אַזא נחת, אַלע — זיינע בנים :
— זינגערס וואָס פאַרכאַפן דאָס אויער.

זייער זינגען ? – איי, איי, איי, –
נשמהדיק. האַרציקייט.
– ווי גלעקלעך וואָלטן זיך צעקלינגען.
– עס מאַכט פאַרגעסן אין אַלע צרות, –
און מען טראַגט זיך ווייט אַוועק
פון בית-מדרשער מויער... .

טוט ר' אהרן דרייסט אַ קלאַפּ אָן,
אין די שערי רחמים – אויבן אָן,
וואו עס זיצט דער מלך מלכי המלכים –
און פאַלט צו מיט זיין געוויין.
קוילערן זיך פאַרן שטול פון האַר
אַזויפיל זילבערנע טרערן.

– „אל רחים וחנון ! –
דאָס איז מיין שפיז געווען אַ יאָר . . .
און אונדזער עדה – טאַטע זיסער –
איז אָן ברויט, אָן געקעכטס,
האַסט געניג אינאָן שאַין געשטראַפּט –
נעם אַוועק דאָין קללה“ –

און בית-מדרש'ס מתפללים
צעשרייען זיך אַ יללה . . .
– „בין איך געקימען בעיטן פאַר אַלע
און הער אויך דאָס שטילע בעיטן
פון מיין אישה, הענדל-שרה –
עס זאָל מקוים ווערן :
די טאַכטער פאַר אַ כלה. “

ה.

איבער דער שטאַט יאַגט אָן
אַן אומהיימלעכער זאַוויי.

די פליגלען פון דער ווינט-מיל,
וואָס איילן, איילן אין געדריי
וויינען אויס דעם טויטס געשריי
און בלייבן פלוצים שטום —
צעבראַכן און צעדרייט . . .

האַט דאָס שטעטל זיפצנדיק
שטיל געלאָזט אַ טרער.
גיט מען איבער זיך מיט טרויער :
— ! . .
— ווער גאַר, ווער ?
— ר' אהרן פיסטלזינגער געשטאַרבן . . .

●

אַ טאָג פון שבט. ס'שנייט, אַ קעלט,
אין פראַסט איינגעטוליעט איז די וועלט.
האַט מען ביים גראָבן אַ קבר
אַ פולן טאָג פאַרבראַכט;
און די לוויה איז געווען
שוין שפעט אויף דער נאַכט.

האַט די נאַכטיקע פראַסט
געצופט אַ יעדן אבר.
און ביי קינדער וויינט דער צער, —
ווי די פראַסט עס בייסט דער ווייטיק :
„פאַרן טאַטן אַ קבר ? ! . . “

צעטראָגט זיך אַ שטילער כליפען
אויף פראַסטיקן בית-עולם.
קלאַפט זיך אָן אין לופט
די עוולה פון יתומים.

קלינגט אָפּ די נאַכט אין שטומען ציטער :
„ר' אהרן פיסטלזינגער ? —
נישט גוט, נישט גוט.
עס ווערט אַן אַרעמע שטאַט פאַריתומט . . .”

בלייבט אָן ענטפער ס'געשריי פון דער נאַכט,
בלייבט אָן ענטפער דאָס געוויין פון קינדער . . .
און קאַלט, געפרוירן, קוים רירנדיק זיך, זאַכט,
פאַרשיט אין צער — דער קברן אונדזער טאַטע.

אַזאַרקאַוו, 1928

איך ווארט אויף דיר, מיין קינד

□

פאר רחלען מיט מרדכי

דו ביסט אוועק געגאנגען מיין קינד
צו זען די שטיינער פון גאטס שטאָט —
וועלכעס ליכט וועסטו ברענגען פון דאָרט?

דער וועג וואהין דו ביסט געגאנגען,
פאר דיר איז אַ ווייטערער ווי פאר דיין זיידן —
כאָטש זיין פוס האָט דאָרטן קיינמאָל נישט געטראָטן.

וואָרט איך איצטער אויף אַ טאָג פון וואונדער:
— ווי דיין זיידן באַשיינט האָט דאָס ליכט פון גאָטס הויז —
זאָלסט קומען פון גאָטס שטאָט מיטן ליכט פון באַוואונדער.

פאָריז, 1972

ביי א שבתדיקן טיש דו ביסט געווען,
א שבתדיקע גאס דו האסט שוין געזען,
נאָר וואָלסטו געווען איצטער מיט מיר,
ווען עס פאלט די זון אין ים אַראָפּ
און איבער שמאַלע היגלען ציען שאַטנס,
ווי שעפסן זאָלן קריכן אויף די בערג —
וואָלסט שיינקייט געזען פון קדושה אויפן וועג.

אַלצדינג ליגט אין רו,
דאָס הויז און דער בוים —
אַזאַ גאַלדענע רחבות אַרום.
שבתדיק שמייכלען די פעלדער צו מיר
און די שטילקייט זינגט : לכה דודי —
וואָס דיין זיידע האָט נישט דערזונגען.

נאָר פלוצים פאַרט עמעץ פאַרביי.
— פרעמדער, הער זיך איין אין דער תפילה,
אין דער שלוה פון פעלדער און שטעגן.
פרואוו נישט צעשטערן די רו,
ווען דער שבת רוט אויף די וועגן.

ווי שיין מיין קינד, ווי שיין
עס זענען שבת-ליידיקע וועגן —
איז אַ שאַד וואָס ביסט נישט מיט מיר.

עיין-הוד, 1976

ס'האָט דער חלום פון יהודה הלוי
געברענגט דיך אָהער פון ווייט —
דעם זוניקן לאַנד אין פּראָוואַנס.
דאָרטן האָסטו וויינגערטנער געלאָזן
צו גיין דאָ איבער מדבר־וועגן —
שטויבן געפינען פון אַלטע צייטן.

היינט בין איך געקומען דאָ אָהער,
אויף אַ גאָס וואָס טראָגט דיין נאָמען
און מיטגעברענגט די ליכטיקע בליקן,
די שמייכלען און וואַרעמע קושן
פון מיינע קינדער, קינדס־קינדער —
דאָ בויען אַ היים פאַר מיר,
און פאַר זיי אַן אָפענע טיר.

טראָג איך אַוועק אין מיין שטוב,
ברויט מיט זאַלץ —
כ'וועל וואַשן מיינע הענט
און בענטשן דיין נאָמען,
וואָס כ'האַב היינט ערשט דערקענט.

תל-אביב, 1976

צו בלויער וואָר

□

איך קוק אַריבער צום טאָג
פון מיין ערשטן ליד,
אויסגעפאלן אין שפעט-יאָר —
פון אַ ווייסן שניי.
ערשטע פרייד פון ערשטן זאָג,
וואָס שיינט און וואָס גליט,
מיט גרויער וואָר — צו בלויער וואָר —
אין אויפבלי פון מאַי.

דעצעמבער, 1972

יענע בערג

□

יענע בערג וואו דו ביסט אַמאַל געגאַנגען
זענען מער נישטאָ — פאַר מיר נישט, ווי פאַר דיר —
און דאָרטן האָסטו גאָטס שיינקייט דערקענט.

יענע בערג וואו דו ביסט אַמאַל געגאַנגען,
סטערטשען ווי מצבות פול מיט אימה —
און הינטער יעדן באַרג אַ שרפה ברענט.

יענע בערג וואו דו ביסט אַמאַל געגאַנגען,
וועלן מער נישט ליכטיקן פאַר אונדז —
כאָטש דאָרטן האָסטו גאָטס שיינקייט דערקענט.

נאַכקלאַנג

ווען וועלן מיר, ווען, אונדזערע בערג געפינען,
צו קענען גאָטס שיינקייט דערקענען —
ווען ?

פאַריז, 1974

תפילה

□

אַ ברענג מיך גאַט,
צום חלום-לאַנד פון רו —
כ'זאַל נישט הערן שטומען קרעכץ
אין יעדנס שטילע רייד.

אַ ברענג מיך גאַט,
צום חלום-לאַנד וואָס דו
האַסט אויסגעטרוימט —
אין ערשטן טאַג פון פרייד.

פאַריז, 1953

345

פון אלע ווייטן

אָקטאָב

אַז פאַרלאָשן עס זאָל נישט ווערן דער שטערן,
דאָס ליד וועגן שטערן האָט דעם שטערן געהיט.
אַז מען זאָל דאָס פאַרבאַרגענע ליד ווידער הערן,
זיינע הענט האָט אין פייער דער דיכטער געגליט.

פאַריז, 1980

א באגלייט-וואָרט

Landau
Journalein

זיגמונד לאַנדאו

עס זענען אריבער מערער ווי פערציק יאר, ווען ס'איז ארויס מיין ערשטע לידער-זאמלונג. גלייבט זיך טיילמאל נישט: — שוין אזוי פיל יארן? באגלייט אבער א צווייט געפיל, וואָס רודערט אויף דאָס געמיט: דאָס איז דאָך שוין אזוי ווייט צוריק. דעמאלט ווען מיר האָבן געלעבט אין גאר אַן אנדערער וועלט.

איז שווער צו געפינען אַ נאָמען. אָפט איז עס שווער. עפעס דאָרפן דאָך פאַרענטפערט ווערן אַזויפיל אַנדערשדיקע, זיך קעגנשטעלנדיקע איבערלעבונגען, וועלכע זענען אינעם ליד אויך פאַרוועבט. ליד — געבוירן אין משוגע-לויפנדיקע טעג און צייטן, איבער פרעמדע ערטער און אומהיימלעכע פייסאַזשן. קלימאַטן. אויף וויפיל קאָנטינענטן אפילו. און אויך אוישוויץ אין אַ קאָנטינענט.

וואו געפינט מען אַ פאַסיקע באַצייכענונג, וואָס זאָל נישט זיין קיין אַבס-טראַקטע צוטראַכטעניש. ווען אין די לידער ווערן איינגעשלאָסן תקופות, אינעם לויף פון די יארן פול מיט אויפברוי. אַ וועלט אין פאַרגיין און אַ וועלט אויך וואָס גייט אויף.

דאָס בוך וואָס האָט שוין געזאָלט דערשיינען פריער, איז אין לידער גע-דרוקטע מיט יארן צוריק אין זשורנאַלן, געווען דערמאָנט — „פאַרפּרוירענטע שטערן“. אָבער ווי מעג מען עס אזוי באַטיטלען, ווען איך בין אויפגעלעבט גע-וואָרן פון אַ גרויסער געשעעניש. פון אַ נייער ווירקלעכקייט — ישראל. און פאַראַן לידער פון אַט דער ווירקלעכקייט, וואָס גיט פרייד, מיט זאָרג — און גלייכגעוויכט. מיינט עס — „פּון אַלע ווייטן“ — געבן אַ רמוז כאַטש וועגן אַ יידישן נע-

ונד-גאַנג. פון מערב אויף מזרח, ביזן ווייטן צפון. און פון דאָרט — ביזן ווייטן דרום, וואָס די מידיקייט פון דאָזיקן גאַנג פילט זיך נאָך ביז היינט. אַ רמוז וועגן דעם שטורעם, וואָס האָט אַ יידן פון פוילן אַרויסגעריסן פון זיין היים, פון וועלכער עס איז אַ באַרג שטויבן געוואָרן. אַוועקגעריסן פון אַלע באַענטסטע, וועמען ער האָט שוין מערער נישט געזען. אַלע, יונגע נאָך, פאַרלוירן זיי אויף אייביק. אויף אַזאָ טראַגישן אופן. אַ רמוז אויף דעם ווערן פאַרוואַרפן ביז אַ ווילדעניש פון זיך שליסנדיקע וועלדער, וואו קיין מענטשלעכער טראַט האָט לאַנג-לאַנג נישט

געטראַטן. איין פאַרגרעסערט, ריזיק־טונקעלער וואָלד, איבער וועלכן עס האָבן געלויבטן „פאַרפרוירענע שטערן“.

דער שטורעם האָט פאַרשלעפט ביז אַ ווייטעניש, נאָענט ערגעץ פון נאָרד־פּאָל, וואו געזען אַ וויסע לאַנדשאַפט אין אייז־קלעם פון אַן אַכט־חדשימדיקן ווינ־טער, וואו אין די שניי־אַנשיטן געקענט פאַרלוירן גיין.

געדאַכט האָט זיך דעמאָלט, אַז אַלע, מיט מיר צוזאַמען, זענען געקומען צום ראַנד פון דער וועלט. דאָך, איז אויך דאָרטן דער בטחון נישט פאַרפרוירן געוואָרן. און דווקא אין יענע מקומות איז די זון אַזוי פאַרביק־שיין אויפגעגאַנגען און פאַרגאַנגען, איז דאָס אַ טרייסט געווען. דאָס האָט געהאַלפן אויפהייבן דעם מידן קאַפּ צום הימל. אויסגלייכן דעם מיד־געבויגענעם רוקן.

ב

דאָס בוך וואָס איך באַגלייט אין וועג אַריין, נעמט אויך מיט דעם אַטעם פון יענער צייט — אַריינגעאַטעמט אין אַ צווייטער צייט. נעמט מיט דעם קלאַנג פונעם גאַנג, וואָס אַ היימלאַזער איז געגאַנגען, איבער וויסטענישן, ווייטענישן, וועגן וועלכע מיין טראַכטעניש איז קיינמאָל דאָרטן אַהין נישט געקומען.

און נישט איין מאָל דערפילט דעם גיהנום־ברי — אין קעלט ווי אין היץ. געזען מערער ווי איין מאָל די גרויליקע בילדער, ווען עס זענען אוועקגעפאַלן אַזוי פיל נאָענטע. אַ סך. אַ סך. אויך פרעמד־אומבאַקאַנטע — נאָענט־געוואָרענע דורכן בשותפותדיקן גורל. דורך דעם אומגליק וואָס האָט פאַרקניפט און פאַרפלאַכטן. בין איד מער ווי איין מאָל געווען ביים ראַנד. אַט צו פּאָלן. דעמאָלט האָט די האַנט פון מיין ברודער נעבן מיר, מיך אונטערגעכאַפט. און דעמאָלט איז מיין פיין און מיין צער אויפגעבונדן געוואָרן מיט אַ תפילה — „לאַמיר גיין איבער־בטן די געטער“.

וויפיל מאָל ביז היינט, ווערט פּלוצים — פול אַרום מיר מיט דעם קרעכץ פון אַ היימלאַזן „ביעזשעניעץ“ — אַ פאַרשיקטן — ערגעץ אין אַ פאַרוואַרפענעם העק, ביים ברעג פון דעם ברייט־צעלייגטן „וויטשעגדע־טייך“, אינעם דאָרף אוסט־ווייס. אַ דאָרף אַזא מיט אַרעמע, שווייגנדיקע מענטשן, וואָס ליגט אין דעם ווייטן, צפונדיק־קאַלטן „קאַמי“־לאַנד. וויפיל מאָל קומט עס אויף פּלוצימדיק אַזא דין־דינער געוויין פון אַ „ביעזשעניעץ“, ערגעץ. אין אַ ביינאַכטיק טונקעלן ווינקל פון אַ בלינד געסל — אַ טופיק — אין דער אַלטער שטאַט בוכאַראַ, וואָס ליגט אין זוניק־העלן אוזבעקיסטאַן.

וויפיל מאָל ביז היינט, ווערט אויפגעלעבט יענער „לעצטער גאַנג“, ביים באַ-
גלייטן דעם נאַענטסטן, וועלכן מען האָט איבערגעלאָזט אויף אַ פאַריתומט פעלד
וואו שאַקאַלן וואַיען אין דער נאַכט אַריין זייער אומהיימלעך וואַיענדיקן געוואַי.

ג

אַבער מען מוז זיך גופא צוריקרופן פון יענער טרויעריקער וואַר. מיין יינגס-
טער ברודער איז אַ סך ווייטער געווען. ער האָט מערער גרוילן געזען. מערער
פיינען אויסגעטראָגן און שווערער דעם אומגליק געפילט. ער איז אַדורכגעגאַנגען
דעם פייער-טויער פון אוישוויץ-גיהנום.
דאָרטן אַהין — אויף אַ טויטן פלאַנעט — בין איך שפעטער אויף קבר-
אבות געגאַנגען.

צער איך אויף דעם געלאָזטן הינטער זיך. בענטש אַבער דעם גורל וואָס
האַט אָפּגעראַטעוועט מיין ברודער, מיט אַנדערע, אונדזערע אַלעמענס אָפּגעראַטע-
וועטע ברידער צוזאַמען. ער איז אַרויס מיט זיי צוריק פונעם אוישוויץ-טויער.
זיין גבורה — די ירושה פון אונדזערע טאַטע-מאַמע — צו קענען זיין אַ מענטש
אויך „דאָרט“ וואו די ערד האָט געברענט — שטאַרקט מיך. גיט באַנייטן כוח צו
גלייבן אין דעם ביסל בטחון, וואָס איז פאַר יעדערן פון אונדז אַזוי גייטיק, אויך
בכדי דער בטחון זאָל חלילה נישט פאַרלאָשן ווערן. זענען מיר דאָך אין אַ נייער
תקופה, וואָס פאַרבלענדט מיט ניי-אַנגעצונדענע פייערן, ווען „עס טרעקן די בליצן“.

ד

אַבער פון וועלכער צייט אַנגעהויבן זענען די שורות וואָס באַגלייטן מיך ?
אפשר איז ריכטיקער צו פרעגן : פון ווען אָן האָב איך זיך פאַרחברט מיטן ליד,
וואָס ברענגט פאַר דער ליכטיקער שייַן — מיין טראַכטעניש, פילן און איבערלעבן.
פון וועלכער צייט אַנגעהויבן, צוזאַמען געשפאַנט פון טעג, אין די נעכט אַריין,
בכדי אויפצולעבן און אויסצולעבן די אויפגעציטערטע שעהן פון מוראָס און צערן.
אַבער טעג אויך — באַגלייט פון „פריידיקע מינוטן“.

וויי, חלילה, ווען דאָס ביסל פרייד וואַלט נישט געווען. אויף וועלכן אופן
וואַלט עס מעגלעך געווען אַ גלייכגעוויכט ? ווי אַזוי געקענט שפאַנען איבער אַ
זיגזאַגיקן וועג ? ווי אַזוי אַטעמען אפילו ? ווי אַזוי זינגען פון אייגענעם וויי- און

פרייד-ציטער, ווי פון פרעמדן וויי און אויך צער. אויך טרויער אַמאַל. שוין אַנגע-
 הויבן דעמאַלט, ווען איך בין נאָך אַ יינגל געווען. פון דרייצן יאָר. און דעמאַלט
 דערזעען דעם ערשטן אויפלוויכט פון אַ ליכטל — מיין קיינמאַל נישט פאַרעפנט-
 לעכט ליד אין פּראָזע אויפגעשריבן. וועגן אַ יינגעלע וועמען עס רופט אַ פּיאַנאַ-
 ניגון, וועלכער קומט פון אַ ליכטיק-וואַרעמער שטוב. הינטער אַ פאַרמאַכטן לאַדן
 אין אַ פּראַסטיק שנייאיקן אָוונט, זיך איינגעהערט אין די פּיאַנאַ-קלאַנגען וועלכע
 קומען פון דאָרט. געהערט — און פאַרפּרוירן געוואָרן.
 אַט אַזוי האָט דער דרייצן-יעריקער אָנהייבער — אַנגעהויבן. און פאַרוואָס
 מיט מוזיק פאַרבונדן? און פאַרוואָס געפּרוירן געוואָרן? אַ סך מאַל זיך אַליין גע-
 פּרעגט וועגן דעם.

ה

מיש איך אַ בלעטל נאָך אַ בלעטל פון מיינע „פאַרטונקלטע פּרימאַרגנס“, וואָס
 דאָס ביכל איז אָפּגעראַטעוועט פון דער ביאַליסטאַקער „שלום-עליכם ביבליאַטעק“.
 צוליב אַ צופאַל וואָס איז געוואָרן פאַר מיר אַ נס, האָט עס מיטגעוואַנדערט אויף
 מיינע וואַנדערונגען, ביז „קאַמי“ און בוכאַראַ; ביז אין לאַדזש צוריק און ביז
 פאַריי, און תּל־אביב, און ירושלים.

קומען אויף פון דאָרט יענע שווערע, פּיינפולע טעג פון אומרויאיק-שרעקיקע
 נעכט פון די סוף דרייסיקער יאָרן. ווידער דערפיל איך די אַנגעהיצטקייט פון
 דער גאַס, וואו כוליאַגאַנעס קומען מיט צעיושעטן האָס אין זייערע אויגן — און מיט
 פאַלקעס און מיט אייזנס, וועלכע זיי לאָזן פאַלן איבער יידישע קעפּ. זיי קומען
 מיט שטעקנס, וואָס האָבן זשילעטקע-מעסערלעך פאַרפעסטיקט, וועלכע שניידן,
 נישט בלויז די שוואַרצע כאַלאַטן פון צעשראַקענע יידן — נאָר זיי לאָזן, מיט
 אויפגערייצטע שנאה די שטעקנס אויך פאַלן אויף פּנימער פון יידן וועלכע ווערן
 פאַרגאַסן מיט בלוט.

כּיבין אַליין איינמאַל געווען דער קרבן פון אַזאַ פּנים-אַל-פּנים-„באַגעגעניש“.
 ווען אַ ייד, אַ שכן מיינער, האָט דווקא אויך צוריק-צעבלוטיקט עטלעכע כוליאַגאַנעס.
 אויף מיין הויף איז עס געשען.

און מיין פאַרבעטענער גאַסט דעמאַלט, דער דיכטער מענדל נייגרעשל, וועל-
 כער איז געקומען קיין וואַרשע פון ווין — ער האָט שוין פון דעם אַרעם-מאַלצייט
 אין מיין שטוב, נישט טועם-געווען. אויפגעשוידערט איז ער געוואָרן פון דער

אויפגעהויבענער האַנט איבער מיר. אַ ביסל שפעטער נאָר, האָט שוין אַן אַנדערער כוליאָגאָן אים געטריבן פון זיין „קולטורעל“־צעזונגענעם ווין. קומען אויף אַזוי פיל שווערע איבערלעבונגען פון וואַרשע. פון לאַדזש. פון מיין שטעטל אַזאַרקאָוו.

צוליב דעם אַריינגענומען אַ קליינעם אַפּקלייב פון יענע לידער אין „פאַר־טונקלטע פּרימאַרגנס“, לידער, וועלכע ברענגען צוריק דעם אומרו און די שרעקן און די גרוילן. ווען עס האָט שוין געלויערט די האַנט פונעם אומברענגער. אָבער אין דער געשפּאַנטקייט ביים פאַרענדיקן דאָס בוך — אַלע לידער שוין אויסגעזעצטע — אַנגעשריבן דאָס ליד „בער טאַפּער“, אַ חבֿר־פּאַעט. פּלוצים איז דאָס ליד אויפגעקומען. נאָר עס ווערט מיר פאַרשטענדלעך די פּלוצימדיקייט. דער פאַרוואָס? עס ווערט פאַר מיר גופא פאַרענטפּערט, די תּמיד־באַגלייטנדיקע פּרעגעניש, וועגן יענער צייט פון שפּאַנונג און אומרו: צי זענען מיר געווען וואָך אויף דעם געשעענעם?

נישט נאָר דער איינער פּאַעט אַליין בלויז, האָט זיך דעמאָלט געראַנגלט מיט דעם אומרו. דער רוב יידישע פּאַעטן אַזוי. ביי דעם איינעם איז נאָר פאַראַן די שאַרפּקייט פון איבערטראַכטעניש. פון מעדיטאַציע וועגן „אַ שטעקן“ וועלכער פּאַלט איבער אונדזערע קעפּ. אָבער דער רוב פּאַעטן האָבן דאָך געלעבט מיט די וויזיעס פון אַ שוואַרצער נאַכט, וואָס האָט אונדזער טאַג פאַרטונקלט. וויפיל זענען זיי געווען, וואָס זייער ליד איז געבליבן אַנגעזאַפט מיט טרויער. געבליבן פול מיט דעם אויפגעברויזטן אומרו, אַנגעשפּיצט דאָס אויער צום „שאַרן 19 אַ באַהאַלטן בעסטער“.

וויפיל זענען זיי געווען, די יידישע דיכטער, וועלכע האָבן זייערע מורא'ס אין תּפילות אויסגעזונגען? מיט וועלכער „דינקייט“ האָבן זיי עס אַפּגעפּילט די שווערע קייט פון דער צייט אין זייערע אויפגעציטערטע שורות. פון וועלכע ווייטענישן האָבן זיי בילדעריש אַרויסגעברענגט די טראַגישע זעאונגען, וועגן אַ וועלט שוין אַרומגענומען מיט שטעכיקע צוימען. פון אַ ווירקלעכקייט, וואָס האָט שוין גע־לאַזט זען די פייערן געצונדן אויף אַלע וועגן — וועלכע ווערן פאַר אַלעמען פאַרשטעלט.

אין טיפּן צער דערמאָן איך זיי אַלעמען. די יינגערע ווי די עלטערע יידישע דיכטער, וואָס זייערע זעאונגען, אַנונגען איבער אַ טראַגיש־שווערער תקופּה, איז אָבער פון ווייניקע דעמאָלט געוואָרן דערזען. פון ווייניקע דערהערט געוואָרן זייער קול פון וואַרענונג.

און זייער קול איז שפעטער פארשטומט געווארן. צו אונדזער צער ווערן א סך פון זיי אויך אינגאנצן ווי פארגעסן.

1

ביים אפלייבן די לידער פאר אַט דער זאַמלונג, בין איך געגאַנגען נאָך מיינע וואַנדערונגען און וואַגלענישן — אויף צוריק. ביזן יאָר 1928, ווען כ'האַב אַן אַכצן־יעריקער, וועלכער האָט נאָך נישט געהאַט די „חוצפה“ צו שיקן עפעס אין אַ רעדאַקציע, אָנגעשריבן אין מיין טאַטע־מאַמעס היים — דעמאָלט נאָך אַ זון־ניק־באַהעלטע — שוין גאַרנישט קיין צעזוניקע באלאַדע וועגן זיידן. „ר' אהרן פיסטלזינגער“, האָט מען אים גוטמוטיק גערופן. צוליב זיין קול נגינה. אַ ייד אַ ליכטיקער, וועלכער האָט זיינע אַרעמע טעג מיט אַ ניגון באַגלייט. זיין ניגון. פון אים אויסגעהלומט און האַרציק־מתיקותדיק אויסגעזונגען. אַ ייד פון טיפן בטחון און פון זעלטענער האַרציקייט, וואָס מיין אומגעברענגטע מאַמע האָט גערשנט פון זיינע מעלות.

יונג איז ער אַוועק פון דער וועלט. אַ זעקס יעריק יינגל האָב איך זיך דע־מאָלט צעזויינט. געוואָרפן אויף דער ערד, אויסצופועלן, אָן מען זאָל אין דעם פראַסטיקן טאַג פון חודש שבט, מיך מיטנעמען, מיט דער משפחה צוזאַמען, אַ באַ־גלייטער פונעם זיידנס לעצטן וועג. כ'האַב דעמאָלט גאַרנישט באַנומען די טראַ־גישקייט פון געשעענעם, נאָר מיך האָט געצויגן די נאַענטקייט צום זיידן. די ליב־שאַפט וואָס ער האָט פאַרפלאַנצט אין מיר, מיט זיין וואַרעמען בליק. מיט זיין גלעטנדיקער האַנט. מיט דער ווייסער בולקע, וועלכע ער האָט ערגעץ געקריגן פאַר מיר מיט מיין ברודערל, ווען מיר זענען געווען אין די הונגער־טעג פון דער ערשטער וועלט־מלחמה.

דער זיידע האָט נישט זוכה־געווען צו דעם נחת, וועלכע צוויי פון זיינע זין, האָבן שפעטער יאָ געגעבן דער משפחה. זיין בכור, דער נאָוועליסט וואַלף געל־באַרט, וואָס האָט אין דינע שטריכן אויך געצייכנט דעם טאַטנס געשנאַלט. אין דער נאָוועלע „אַ פאַרשטערטער ערב יום־כיפור“, מיין מאַמע, אַ יונג מיידעלע, איז דאָרטן אַ העלדן. איר פאַלן איבער דעם שוועל פונעם זיידנס אַרעמער היים, מיט דער בראַט־פאַן, געברענגט פונעם בעקער לכבוד דער יום־טוב־סעודה — האָט נעבעך אַרויסגערופן אַ בייזן אויסגעשריי פון דער באַבע. איז פאַרשטערט געוואָרן די געבענטשטע רו פון דעם ערב יום־כיפור, פאַר כל־נדרים.

דאס געשעענע איז יארן שפעטער געווארן דער סושעט פאר דער גאוועלע פון פעטער וואלף.

דער זיידע האט נישט זוכה געווען צום נחת פונעם יונגערן זון זיינעם, מי- כעלע. דער שפעטער באקאנט געווארענער קאמפאזיטאר ביי יידן — מיכל געל- בארט. פון די באקאנטסטע יידישע מוזיקער. ער האט נישט דערלעבט צו הערן די הארציקע ניגונים, וואס זיין זון האט געשאפן, צו די ווערטער פון אלע וויכטיקסטע יידישע דיכטער. א סך אפשר פונעם זיידנס נישט-אויסגעוונגענע געזאנגען האט דער זון געטראגן אין זיך.

איך דערמאן ביידע פעטערס, ווייל נישט ווייניק האבן זיי מיך משפיע-געווען — צו פארמעסט. ווי א יינגערער ברודער זייערער, ישראל-יהושיע, מיין לערער פון יידיש. מיין מורה-דרך אין לעבן אריין, וואס האט מיך נענטער פארבונדן מיטן בוך, ווי מיטן ניגון. יהושיע האט אין לאדזשער געטא באוויזן צו דערפרייען יידישע הערצער, מיט די ניגונים, וואס ער האט פאר זיי געוונגען. מיט דעם כאר וואס ער האט דארט אנגעפירט.

פאר וואלף געלבארט אוודאי טראג איך א באזונדער דאנקבארקייט. מיט א געפיל פון פרייד — האט ער מיין ערשט ליד אפגעדרוקט. ער איז עס געווען דער פארבינדער מינער מיט דער „פילאדעלפיער יידישער צייטונג“. דאס איז געווען נאכן קומען צוריק פון מיין ערשטער רייזע אין דער גרויסער וועלט אריין. — פאריז, בריסל, אנטווערפן. וואו כ'האב א סך חדשים נישט ווייניק הונגעריקע טעג געהאט. ליד פון א פארזינדיקטן איז געווען מיין דעביוט — דעם 31-טן דעצעמבער 1932.

ז

און אט קום איך איצטער, א גרויער ייד שוין, וועלכער נעמט צונויף זיין „האב און גוטס“, א טייל כאטש פון די לידער, יארן-לאנג געדרוקטע אין צייטונג- גען און זשורנאלן, — איינגעזאמלט אין א בוך.

נישט ווייניק חברים שרייבער האבן געמאגט, געמוסט אפילו. טיף דאנקבאר בין איך זיי אלעמען, מינע גוטע פריינד. צום באדויערן זענען א טייל פון די מא- נערס שוין נישטא. כ'וועל נישט הערן מערער זייער ווארט, ווי זיי האבן דאס גע- טון בעתן דערשיינען פון די לידער.

פון 1938 ביז היינט, נישט ארויסגעגעבן קיין לידער-זאמלונג. אויסער דעם

אלבאם — די פאָעמע „גאַנג אַרויף צו ירושלים“ — אין 1976. ס'איז אַ שפּאַרער מהלך.

וויל איך זאָגן וועגן דעם עטלעכע ווערטער: ניין, כ'האָב מיין צייט אומ-זיסט נישט געפטרט. אַלע יאָרן פון מיין אָפּגעראַטעוועט לעבן. זינט דעם מאַמענט ווען כ'בין געקומען צוריק פון ראַטנפּאַרבאַנד קיין פּוילן, כסדר געטאָן. געהאַלפן בויען אַדער אַליין אויפגעבויט אינסטיטוציעס. און אַלדאָס טון, מיט איין ציל — המטף. געווינען דעם יונגן דור. צוליב דעם אויך אַרויסגעגעבן אין פּראַנצויזיש דאָס בוך „ה. לייזויק — פּאַעט יידיש“. בכדי די אָפּגעפרעמדטע, ווי לחלוטין פרעמד-דע, זאָלן דערקענען אונדזער יחוס.

ווען אין די יידישע שולן פון פּוילן האָט מען אין 1946 געלערנט מיט די תלמידים פון צייטונגען — ווייל קיין לערן-ביכער, כרעסטאָמאַטיעס, זענען נישט געווען — איז אַ חוב געווען, פאַר די קינדער צו זאָרגן, און באַזאָרגן זיי מיט אַפּ-געקליבענע טעקסטן פון דער קלאַסישער ליטעראַטור, ווי אַרויסברענגען, אינס-פירירן אַפילו אונדזערע לעבן-געבליבענע שרייבער, צו שאַפן פאַר דער שול פּאַסיקע נייע טעקסטן.

און מיט 33 יאָר צוריק, סוף 1946, האָב איך אונטערגעטראָגן פאַר אונדזערע אָפּגעראַטעוועטע קינדער — אויך פאַר מיינע צווישן זיי — דעם ערשטן העפט „לאַמיר קינדער לערנען“. מיט וויפיל חלום דאָס איז דעמאָלט געווען באַ-גלייט. העלפן זיך צוריק באַנייען. העלפן די יונגע אַריינקומען אין אונדזער וועלט. פאַר מיר איז דאָס אַ זכיה געווען, ווען דורך די דאָזיקע העפטן זענען די קינדער פאַרבונדן געוואָרן מיט דעם פאַרשוואַנדענעם יידישן נעכטן און דעם אויפגייענדיקן היינט.

און וואָס פאַראַ פריידיקע סאַטיספאַקציע אויך שפּעטער געהאַט. בעת מיין ערשטן באַזוך אין ישראל, ווען אַנגעקלאַפט און געעפנט אַ יידי-שע טיר אין דעם נייעם טייל פון באַר-שבע, האָט אַ יונגע פרוי מיך דערקענט אַ דאַנק דער שול-אויסגאַבע „לאַמיר קינדער לערנען“.

ח

האָב איך וועגן דעם נאָר דערציילט צוליבן פּאַקט וואָס מיין בוך קומט אַרויס ערשט אין 1980, אַנשטאַט 1947. כ'האָב עס דעמאָלט אויך געקענט באַ-ווייזן, נאָר לחלוטין אַנדערש וואָלט עס געווען. אַ געווייזן נאָר פון צער. פון טיי-

פער דערדריקטקייט. כאַטש אין 1946 איז שוין געווען אַנגעשריבן „דאָס ערשטע 190“ וואו מיין רבי רופט: „ס'איז די צייט צו ווערן צוריק נתגלה. צום אויפֿ־ שטעלן זיך פון דער שבעה און נעמען אויף זיך נייע עולן פון שאַפן.

אין יענער צייט וואָלט שוין געווען דאָס ליד „ערב אויפֿשטאַנד“, וואו עס באַגעגענען זיך „דער אַלטער גרייז, אליהו“ מיטן שומר, וועלכער רופט מרדכי'ן פון וואַרשעווער געטאָ, צו דער גרויסער מרידה. אָבער דאָס ליד „מיין מלכות ישראל“, געשריבן צו דער היסטאָרישער געשעעניש פון מדינהשאַפט, וואָלט דעמאָלט אין אַזאָ זאַמלונג נאָך נישט אַריינגעקומען.

קום איך ערשט איצטער מיט אַ לידער־אַפֿקלייב פון די אַלע תקופות — ערב דעם גרויסן בראַך, וואָס איז אונדז געשען; לידער פון אַ פֿאַרביטערטער וואַר, אונטער „פֿאַרפֿורירטע שטערן“, געשריבן בעת דער מלחמה; אין „קאַמי“ און אין בוכאַראַ, ווי שפּעטער אין רעטראַספעקטיוו. לידער געשריבן אין פּוילן, וואָס די אַפֿטיילונג טראַגט דעם טרויעריקן, טראַגישן נאָמען „פֿאַריתומטע מצבות“.

פרעג איך זיך גופא: איז עפעס פון דעם אַלעם איבערגעלעבטן דאָמינירנדיק אין מיין שפּעטערן שאַפן? — יאָ, אַפילו אין דער פֿאַעמע „גאַנג אַרויף צו ירו־ שלים“, וואו עס קומט צום אויסדרוק מיין חלום, גענערט פון מיין טאַטעס און דעם זיידנס חלום. גענערט מיטן חלום אויך פון די יידן פון אוזבעקישן בוכאַראַ. גע־ נערט פון מיין מאַמעס איינוויגנדיק ליד „אונטער יאַנקעלעס וויגעלע“, ווי פון „ראַזשינקעס מיט מאַנדלען“, וואָס זינגט אין מיר ביז היינט.

ט

זיבעצן יאָר האָב איך געבענקט נאָך פֿאַריו. די שטאַט האָט פֿאַר מיר אַנטפלעקט וועלטן. דער עיקר — די וועלט פון בילד. פון קינסטלערישן בילד. נישט נאָר אין די מוזייען, אָדער אַטעליעס, נאָר אין די גאַסן איבער וועלכע עס קומט אויס צו פֿאַרבייגיין אָדער פֿאַרביילויפן.

איך געדענק דעם רושם פון מיינע ערשטע באַזוכן אין „לאַוור“, וואו דער סקולפֿטאָר נחום אַראַנסאָן האָט מיך, מיט אַ גרופּע צוזאַמען, געפֿירט צו זען — און געגעבן זיינע דערקלערונגען — מיר זאָלן פֿאַרשטיין.

ניין, איך געדענק נישט וואָס ער האָט געזאָגט, אָבער ער, דער ערשטער, האָט אויפֿגעוועקט מיין אינטערעס, וואָס איז שפּעטער געוואַקסן. און מיך דער־

נענטערט צו די ווערק פון מייסטערס. ספעציעל די אימפרעסיאניסטן. און אוודאי צו אונדזערע יידישע קינסטלער.

דערפון אפשר דער רעזולטאט פון דער אַפטיילונג „אינעם שפּיגל פון קינסטלער“. ווי פון דער לידער־סעריע „דער מענטש פון לייס“.

און דערפאַר אויך די רעפּראָדוקציע־באַצירונגען, אויף די בלעטער וואָס עפענען די צוועלף אַפטיילונגען אין מיין בוך.

אַבער דער מיין איז נאָך אַן אַנדערער אויך. געוואָלט ברענגען צום אויס־דרוק די פאַרערונג צו די אַלע קינסטלער, נאָענטע פריינד. און צווישן די רע־פרעזענטירטע קינסטלער, זענען פיר אומגעקומען בעת דעם גרויסן חורבן. פישל רובינליכט, הענריק שערער, געלע סעקשטיין און י. טינאוויצקי.

י

ביים פאַרענדיקן די שורות פון באַגלייט־וואָרט, ווילט זיך אויסדריקן אַ וואַרעמען דאַנק צו די אַלע וועלכע האָבן געהאַלפן אַז דאָס בוך זאל דערשיינען. איך בין טיף גערירט פון דער באַציאונג, וואָס עס האָבן מיר אַרויסגעוויזן חברים שרייבער, ווי אינסטיטוציעס אין ישראל. פונקט אַזוי אויך — גוטע פריינד, יחידים אין פאַריז.

אַן דער דאָזיקער הילף וואָלט נישט מעגלעך געווען דאָס בוך זאל אַרויס־קומען אין דער וועלט אַריין.

און איך האָלט עס פאַר אַ זכיה, אַז דאָס בוך קומט אַרויס פון „ה. לייזיק־פּאַרלאַג“ אין תל־אביב, וואָס דער יידישער ליטעראַטן־און זשורנאַליסטן־פאַריין אין ישראל האָט ערשט לעצטנס אַרגאַניזירט.

אַ דאַנק אייך טייערע קאַלעגן, גוטע פריינד, וואָס איר האָט מיר געגעבן די דאָזיקע זכיה. מיין ליבשאַפט און פאַרערונג פאַר דעם דאָזיקן גרויסן פאַעט־ראַמאַטורג, איז געקומען עטלעכע מאל צום אויסדרוק.

און איך פאַרצייכן מיין טיפע צופרידנקייט, וואָס דאָס בוך ווערט געעפנט מיט אַן אַריינפיר־וואָרט פון פּראָפּעסאָר דב סדן. דעם פון אַלעמען באַוואונדערטן, אומעטום געשעצטן שרייבער אין אונדזערע ביידע לשונות — העברעאיש וויידיש. מיין דאַנקבאַרשאַפט פאַר דער ברייט־אַרומגעמענדיקער אַרבעט, וועלכע האָט מיר געברענגט וואַרעמקייט און פריינדשאַפט.

פאַריז, אדר תש״מ — 1980

א י נ ה א ל ט

ווידמונג און הקדמה

פארן אַנדענק	3
דב סדן — צווישן פרימאַרגן און פרימאַרגן	11

פאַרפרוירענע שטערן

קאַלטע ליכט	31
לאַמיר גיין איבערבעטן די געטער	32
שכנים	40
אַ לבנה אויפן דאַך	43
פאַרפרוירענע שטערן	44
תפילה פון אַן אַבל	47
ווען	49
אין יענעם וואַלד	51
זיבן יאָר	53
שפיל זיך	54

פאַריתומטע מצבות

פאַראַן אַזאַ נאַכט	57
לעצטער גאַנג	59
באַלאַדע פון אַ יתום	61
קדיש	63
מאַמע	64
טאַטע	65
אין פאַרבויער שטאַט	66
אויף קבר־אַבות	67
צו שאַפען	68
פאַריתומטע שטיינער	69
לאַמיר ברענגען אַהיים	70
ערב אויפשטאַנד	72

די דרייסטע	75
זעקס ליכט	76
קומט מיר אויף אַ טרוים	80
וואו איז ישראל שטערן	82
מיין מלכות ישראל	83

צינד־אָן אַ ליכטיקן פּאַקל

דער לייב פון תל־חי	87
צינד־אָן אַ ליכטיקן פּאַקל	88
דער זקן פון צפת	90
אין אַ שטוב אויף רחוב צפניה	92
גאַנג אַרויף צו ירושלים	93
בוקר טוב	97
גיבור דו יונגער	98
פייערן אין שטאַט	99
צו כל־נדרים תשל"ד	100
ערשט זענען די טייכן שטילע געפלאָסן	102
אויפן וועג צו בית־אלפא	104
דער מאַן פון גבורה	106
פרעגט אַ זקנה	107
אין צוועלפטער שעה	108
פּאַרטאָג אין ירושלים	109
שיין איז ירושלים	110
גרוסקן	111
דער חלום איז ווידער צעלויכטן	112
שבת־ליכט	114
האַסט דיר אָנגעטון שוואַרצע פליגל	115
לאַמיר וואַרטן	116

פּאַרן שפּיגל פון קינסטלער

צום סקולפּטאָר	119
בילדער אין מוזיאָום	120
צום טויטן פּיקאַסאָ	123

איציק מאַנגער שפּילט זיך מיטן קינד	124
איציק מאַנגער ליגט קראַנק	126
איציק מאַנגער אין ראָג פון גי פאַטען	128
אין דער שטוב פון וואַן-גאַג	130
פאַר דיין בוים	132
דער קרוג איז אויסגעהוילן	133
וויפל זונען	134
צעפראַלטע זענען די טויערן	136
אין אַ לידיקער שטאַט	140
אין אַ שפעטער שעה	141
די יידן פון מאַנע קאַץ	142
שיר אַ געזאַנג	143
ביים הערן לידער פון מיין חבר	145
ווען שפּילט די פּידל	146
עס וויינען ווייסע בלעטער	147
ביי קאַלניקן אין אַטעליע	148
וויי	153
אַן אַלטער „היינט“	154
כיוועל אַ וואונדער דיר אַנטפלעקן	155
ליד פון „זשידעק“ צו יוליאַן טובים	157
צום קינסטלער	159
די מאַלעריין	161
די רויטע פּיש	163
פלעקן אין אַ ראַם	164
בער שנאַפּער	166
דאָס פּאַנטאַנדל פון עקס	168

מיט לייוויקן אויף בולוואַר מאַזשענטאַ

דו פּירסט מיך	171
דאָס ערשטע ספר	172
מיט לייוויקן אויף בולוואַר מאַזשענטאַ	174
גזר	176
דער מענטש פון ליים	178
די האַק	181

שאַטנס	182
וויסער מאַן	184
עס ברענגען די שעהן	186

קלענער ווערן די בערג

שרעק	189
צווישן טאלן	190
קלענער ווערן די בערג	191
דאָס פענצטער שפיגלט זיך ליכטיק	192
צו וועמען	193
דער אינוואַליד	194
דעם טאַטנס הונט	195
אפשר	196
חלום-שיין	198
איך חלום אַ פעלד	199
אַן אַפּרוֹהויז אין די בערג	200
שווערט אויף דיר	204
שטיל איז אַרום, שטיל	205
שוין	206
אויף פּערלאַשעז	207
ווער איז זי ?	208
און אפשר טאַקע	210
צער מיינער	211

עפן פּערציק טויערן

עפן פּערציק טויערן	215
זיי גוט צו מיר	216
ליכטיק	217
וויינט די גרינע ווערבע	218
כ'האַב זיך היינט דערשראַקן	219
פון ווען שוין	220
אין מעטראַ	221
אַ פּלאַם	222

אלע לייכטערס	223
ביי זיבן וועגן	224
ווינטער-אָוונט	225
אפשר וועט בליען דער בוים	226
עס שרעקן די בליצן	228
ווינקט צו דיר	229
איזי כאַריק	230
אַ שבת ביים ים	232
אַ תפילה צו פיפציק יאָר	236
מיין מאַמעס געוויין	238

געזאַנג אויף מיין טיר

אַ תפילה צום מענטש	241
בעט דער מאַן	242
מיין וואָרט	243
צו די הייכן	244
דער שטייגערנער הירש	245
טויבן	246
סאַטן-דע-לאַן	248
געזאַנג אויף מיין טיר	250
צו רבקה'ן	252
כ'וועל אַ שריי-טון	253
ס'האַט אַ דיכטער געוויינט	254
פאַרן טויער פון צענטראַל-פאַרק	256
עס קען אַ שפרונג-טון	258
אין אַ קליינער שטוב	260
ווער עס גייט אַוועק	261
שטייט אַ מענטש אין פענצטער	262

זוך יענעם וואָס האָט היינט געטרוימט

מיין זיידנס ברכה	265
זוך יענעם וואָס האָט היינט געטרוימט	266
פאַרנאַכט	268
געשעט אַמאַל	270

איך וויל	271
אין וואַלד	272
פון וואַלד צו וואַלד	274
דער ים	275
פאַר דער ליכטיקער שטאַט	276
בלומען אויף מיין פענצטער	277
דער זילבער-האַרן	279
אין קעניגס פּאַלאַץ	280
אין וואַגאַן	282
דאָס בלויע וואָרט	284
מיין זיידע	285
דיין שפיגעלע מאַמע	287

פאַרטונקלטע פּרימאַרגנס

אין אַנדענק פון י. טינאַוויצקי	291
אונדזערע טעג	293
איבער קברים	295
שוואַרצער תּהום	296
זייגער פאַרשטום	299
אַנטלויף נישט	300
ליד פון קליינעם „יום-טובל“	302
ס'וויינט די שענדונג	303
פאַרתליהדיק קאַשמאַר-ליד	304
נישט באַשערט	306
אַ ניגון	307
1939	308
כ'וואַרף דעם טרויער	310
געבעט	311
וואו זאָל איך גיין	312
אַקאַרדן	313

פאַר מיינע קינדערסוועגן

מלאַכימלעך מיינע	317
ווייסט איר קינדער	318

וואַקסן קינדער	320
טאַטע און זון	321
מאַמע־בענקשאַפֿט	322
לידער פאַר אַרעלען	323
צינד־אָן די שבת־לייכטער	326
טרעפּ	327
יונגשאַפֿט	328
פּאַלן די קאַשטאַנעס אין דיוואַן	329
דאָס יינגל לייענט דעם „זיידן“	331
מיין זיידע „ר' אהרן פיסטלזינגער“	333
איך וואָרט אויף דיר מיין קינד	340
שבת אויף אַ וועג	341
אשתורי הפרחי	342
צו בלויער וואָר	343
יענע בערג	344
תפילה	345
אַקאָרד	346

רעפראָדוקציעס צו די אַפטיילונגען :

פון אַלע ווייטן — אַרטור קאַלניק	1
צווישן פרימאַרגן און פרימאַרגן — צבי שור	9
פאַרפרויענע שטערן — מאַנע קאַץ	29
צינד־אָן אַ ליכטיקן פּאַקל — יוסף פּרעסמאַן	85
פאַרן שפיגל פון קינסטלער — אַרטור קאַלניק	117
מיט לייזויקן אויף בולוואַר מאַזשענטאַ — מ. מילבערגער	169
קלענער ווערן די בערג — הענריק שערער	187
עפן פּערציק טויערן — אברהם גאַלדקאַרן	213
געזאַנג אויף מיין טיר — י. דאַבריןסקי	239
זוך יענעם וואָס האָט היינט געטרוימט — ז. שרעטער	263
פאַרטונקלטע פרימאַרגנס — יצחק טינאַוויצקי	289
פאַר מינע קינדערסוועגן — געלע סעקשטיין	315
אַ באַגלייט־וואָרט — זיגמונד לאַנדאַו	347

ביכער פון מחבר

- 1938 פארטונקלטע פרימארגנס — וואַרשע
 1976 גאַנג אַרויף צו ירושלים — פאַריז
 1976 ז. שרעטער, איינער פון מאַנפאַרנאַס — פאַריז

צוזאַמענגעשטעלט און רעדאַקטירט

- 1961 100 יאָר שמעון דובנאָוו — פאַריז
 1963 ה. לייוויק-זאַמלבוך — פאַריז
 1967 ה. לייוויק — פּאַעט יידיש (פּראָנצויזיש) — פאַריז
 1979 אריה שמרי לזכרון — פאַריז
 1961 שמעון דובנאָוו (פּראָנצויזיש) — פאַריז
 1963 מאַריס ראָזענפעלד: (פּראָנצויזיש) — פאַריז

פּאַרטרעטן אין אַנטאַלאָגיעס

- 1948 נתן גראַס: פּיעשן אַ איזראַעלי (פּויליש) — לאַדזש
 1966 הובערט וויטט: דער פּידלער פּאַם געטטאַ (דייטש) — לייפּציק
 1971 צווייטע אויפלאַגע — האַמבורג
 1963 משה בסוק (באַסאַק): מבחר שירת יידיש (עברית) — תל-אביב
 1963 אירען קאַנפּער: לע ליטה בריזעי (פּראָנצויזיש) — פאַריז
 1968 צווייטע אויפלאַגע — פאַריז
 1967 משה קנאַפּהייס: אויפשטאַנד — בוענאַס איירעס
 1967 שמואל ראָזשאַנסקי: יידיש אין ליד — בוענאַס איירעס
 1968 נחמן מיזל: י. ל. פּרץ אין דער יידישער דיכטונג — תל-אביב
 1969 הובערט וויטט: מיינע יידישען אָגען (דייטש) — לייפּציק
 1971 אברהם זאַק: פּליטים צווישן פּייערן — בוענאַס איירעס
 1971 שאַרל דאַבזשניסקי: לע מירואַר ד'ען פּעפל (פּראָנצויזיש) — פאַריז
 1976 יוסף פּאַפּיערניקאָוו: ירושלים אין יידישן ליד — תל-אביב
 1978 שמואל ראָזשאַנסקי: מערב-איראַפּעאַיש — בוענאַס איירעס

אין די טעג פון חודש אדר תש"מ, ווען דאָס בוך איז פאַרענדיקט
צו דער דרוק־מאַשין — מיין פריינדלעכן דאַנק פאַר יוֹסֶף
שעכטער, דעם באַלעבאַס פון דער דרוקעריי, איך שעץ זיינע
באַמלאונגען, אַז יעדעס יידיש בוך ביי אים, ווי מיין איצטיקע לידער־
זאַמלונג, זאָל אַרויסקומען וואָס מערער אָפּגעהיטן און גראַפיש שענער.

מיין דאַנק פאַר י ה ו ש ע ז י י ד מ אָ ג, וועלכער האָט מיט פריינד־
לעכער אָפּגעהיטנקייט, אויסגעזעצט אַ גרויסע טייל פון די לידער.

און מיט אַ געפיל פון צער דערמאַן איך דעם פריי־פאַרשטאַרבענעם
נפֿת ל י מ י ל נ ע ר, וועלכער האָט זיין אַרבעט אָפּגעהיטן ווי אַ
מלאכת־הקודש. שוין אַ פענסיאָנירטער, האָט ער פרייוויליק געמאַכט
דעם מיזאַנפּאַזש — אויסגעבויט די זייטן ביזן לעצטן ליד.
אַ סך חדשים שפעטער ווערט דאָס בוך ערשט פאַרענדיקט.

געדרוקט אין פאַריז

Imprimerie IM.PO.
65, rue du Fg-St-Denis, 75010 Paris

© M. Waldman - Paris

M. WALDMAN

FOUN ALE WAYTN

DE TOUS LES LOINTAINS

Poèmes

Edition H. LEIVICK - Tel-Aviv

Edité à Paris, 1980